

Biblioteka
Główna
UMK Toruń

Prac. Pomorz.

09050 / 25

09050 / 1971

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

25

1 I 1971 — 31 XII 1971



TORUŃ 1972

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1972

SPRAWOZDANIA TNT

Nr 24 (za okres 1 I 1970—31 XII 1970), Toruń 1972, s. 75, zł 12,—

ROCZNIKI

- RYSZEWSKI BOHDAN: Archiwistyka — przedmiot, zakres, podział (Studia nad problemem), Warszawa-Poznań 1972, s. 104 + 3 nlb., R. 76, z. 2, zł 24,—
BOGUCKI AMBROŻY: Komes w polskich źródłach średniowiecznych, Warszawa-Poznań 1972, s. 113 + 4 nlb., R. 76, z. 3, zł 27,—
BARANOWSKI HENRYK: Bibliografia miasta Torunia, Warszawa-Poznań 1972, s. 241, R. 77, z. 1, zł 60,—

FONTES

CIESIELSKA KAROLA: Księga ławnicza Nowego Miasta Torunia, Warszawa-Poznań 1972, Fontes 63, zł 75,—

STUDIA IURIDICA

- NESTEROWICZ MIROSŁAW: Kontraktowa i deliktowa odpowiedzialność lekarza za zabieg leczniczy, Warszawa-Poznań 1972, s. 148, t. 11, z. 2, zł 30,—
SLIWOWSKI JERZY: Polska myśl penitencjarna 1946—1971, Warszawa-Poznań 1972, s. 83, t. 11, z. 3, zł 18,—
KULICKI MARIUSZ: Kryminalistyczne problemy użycia broni palnej, Warszawa-Poznań 1972, t. 12, z. 1, zł 32,—

ZAPISKI HISTORYCZNE

- Tom 37, z. 1, Toruń 1972, s. 160, zł 30,—
Tom 37, z. 2, Warszawa-Poznań 1972, s. 183, zł 30,—
Tom 37, z. 3, Warszawa-Poznań 1972, s. 210, zł 30,—
Tom 37, z. 4, Warszawa-Poznań 1972, zł 30,—

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO

- IEKA KOMISJI HISTORII SZTUKI, t. V, Warszawa-Poznań 1972, s. 193, t. 22, z. 3, zł 35,—
WROBLEWSKI WITOLD: Arystokratyzm Platona, Warszawa-Poznań 1972, s. 121, t. 23, z. 1, zł 27,—

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

25

1 I 1971 – 31 XII 1971



TORUN 1972

0

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 1972

№ 24 (99 okres I I 1970—II XII 1970), Toruń 1972, s. 70, zł 14,--

ROZDZIAŁ I

- BYSZIEWSKI BOHDAN: Archiwizacja i opracowanie źródeł historycznych. Ocena nad
problemami. Warszawa-Poznań 1972, s. 140, zł 28,--
- BOGUCKI AMAROCKI: Kultura i sztuka w Toruniu. Toruń 1972, s. 140, zł 28,--
- BARANOWSKI HENRYK: W Toruniu. Toruń 1972, s. 140, zł 28,--

ROZDZIAŁ II

- CIEHELSKA KAROLA: Edycja i wydanie. Wydanie. Warszawa-Po-
znań 1972, s. 140, zł 28,--

1 1 1971 II 12 - 1971 I 1

ROZDZIAŁ III

- NESTEROWICZ MIROSLAW: Zarys historii. Wydanie. Warszawa-Po-
znań 1972, s. 140, zł 28,--
- ELIOWSKI JERZY: Polska w sztuce. Warszawa-Poznań 1972,
s. 140, zł 28,--
- KULICKI MARIUSZ: Krynica. Warszawa-Poznań 1972, s. 140,
zł 28,--

ROZDZIAŁ IV

- Tom 27, z. 1, Toruń 1972, s. 140, zł 28,--
- Tom 27, z. 2, Warszawa-Poznań 1972, s. 140, zł 28,--
- Tom 27, z. 3, Warszawa-Poznań 1972, s. 140, zł 28,--
- Tom 27, z. 4, Warszawa-Poznań 1972, s. 140, zł 28,--

PRACE WYDANE W KOLEGIUM NAUKOWYM

- TERA KOMISJI HISTORII SZUKI: Warszawa-Poznań 1972, s. 140, zł 28,--
- WROBLEWSKI WITOLD: Archiwizacja. Warszawa-Poznań 1972, s. 140,
zł 28,--

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

SPIS TREŚCI

I. DOBROCENE WALNY ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA	
Przebieg walnego zgromadzenia Towarzystwa Naukowego w Toruniu	7
Wykład prof. dra Konrada Górnika: 25 Istota i funkcje Kultury narodowej	9
Protokół Zarządu Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu z dnia 18 lutego 1972 r.	10
Sprawozdanie z gospodarki finansowej Zarządu na rok 1971	13
Protokół z posiedzenia Zarządu z dnia 11 1971 r.	20
Zmiany w statucie Towarzystwa	21
UNIAS Z SZANSEM WYWOŁANIE WIAŁY LUDZKICH	
II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ	
Prezjant J. Michał Kozłowski: 25 25 25	24
Zarządca J. Tomasz Górnika: 25 25 25	24
— 1917. Studium i dzieło artysty i nauki	24
Pchajka J. Rod Naleczów do roku XIV w. Genealogia i rola społeczno-polityczna	24
Richard D. Emy i męszczyzna abecizna we Francji XVI—XVII w.	27
Prezjant J. Michał Kozłowski	27
WYDZIAŁ II	
Krzysztof Z. Pichajka: 25 25 25	30
Horsowy Z. Michał Pichajka: 25 25 25	30
na podstawie 25 25 25	30
Prezjant J. Michał Kozłowski: 25 25 25	32
Prezjant J. Michał Kozłowski: 25 25 25	32
Prezjant J. Michał Kozłowski: 25 25 25	34
Prezjant J. Michał Kozłowski: 25 25 25	34
Prezjant J. Michał Kozłowski: 25 25 25	34



REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT

Artur Hutnikiewicz

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący: *Bożena Osmólska-Piskorska*

Członkowie:

Ludmiła Roszkówna, Bronisław Włodarski

WYDAWANE Z ZASIŁKU
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
W BYDGOSZCZY



Cyfl. Pomocnik.

09050

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU

Wydanie I. Nakład 600 egz. Ark. wyd. 5,5. Ark. druk. 4,75. Papier druk. III kl. 70 g. Podpisano do druku 29 XI 1972 r. Druk ukończono w listopadzie 1972 r. Zam. 802 E-17. Cena zł 12,—

DRUKARNIA UMK W TORUNIU

W. 644/75

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

Nr 25

1 I 1971 – 31 XII 1971

SPIS RZECZY

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przemówienie wiceprezesa Towarzystwa Antoniego Swinarskiego	7
Wykład prof. dra Konrada Górskiego: O istocie i odrębności kultury narodowej	9
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu z dnia 19 lutego 1972 r.	16
Sprawozdanie z gospodarki finansowej Towarzystwa za rok 1971	18
Protokół z posiedzenia Komisji Rewizyjnej w dniu 15 II 1972 r.	20
Zmiany w składzie Towarzystwa	21

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

<i>Rospond S.</i> , Mikołaj Kopernik. Studium językowe	24
<i>Salmonowicz S.</i> , Toruńskie Gimnazjum Akademickie w latach 1681—1817. Studium z dziejów oświaty i nauki	24
<i>Pakulski J.</i> , Ród Nałęczów do końca XIV w. Genealogia i rola społeczno-polityczna	24
<i>Richet D.</i> , Elity i monarchia absolutna we Francji XVI—XVII w.	27
Posiedzenia Komisji Historycznej	27

WYDZIAŁ II

<i>Kruszelnicki Z.</i> , Projekt opracowania tzw. wizytacji Strzesza	30
<i>Hornung Z.</i> , Majster Pinsel — snycerz. Karta z dziejów rzeźby rokokowej na południowo-wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej	30
Posiedzenia Komisji Filologicznej	32
Posiedzenia Komisji Filozoficznej	42
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki	44
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	44

WYDZIAŁ III

<i>Łosiński J.</i> , Wpływ nawożenia organicznego i mineralnego na występowanie <i>Collembola</i> w glebie	48
<i>Iwanowska W.</i> , Statistical Population Indices of Planetary Nebulae	48
<i>Krempeć J.</i> , Photovisual Photometry of Semiregular and Irregular Carbon Stars	49
<i>Krawczyk S.</i> , <i>Krełowski J.</i> , Photometric and Spectrophotometric Investigations of RU Camelopardalis	49
<i>Gaska S.</i> , Commensurabilities with Jupiter in the Relation $\sigma_i(a)$ for Minor Planets	49
<i>Karmiński F.</i> , Statistical Investigation of Orbital Elements of Small Meteor Streams	49
<i>Dybkowski L.</i> , <i>Kasperczuk S.</i> , Statistical Investigation of the Orbital Elements of Minor Planets. Part II	49
<i>Kasperczuk S.</i> , <i>Dybkowski L.</i> , Dispersion of the Inclinations of Minor Planets with respect to Jovian's Plane	49
<i>Kasperczuk S.</i> , The Density of Jacobi Integral	49
<i>Falkowski J.</i> , Gospodarka rolna w strefie podmiejskiej Torunia	49
<i>Łosiński J.</i> , Badania nad wpływem nawożenia organicznego i mineralnego na występowanie skoczogonków (<i>Collembola</i>) w uprawie ziemniaków	49
Posiedzenia Komisji Geograficzno-Geologicznej	49
Posiedzenia Komisji Astronomicznej	53

WYDZIAŁ IV

<i>Słiwowski J.</i> , Polska myśl penitencjarna 1946—1971	55
<i>Szyszkowski W.</i> , Benjamin Constant — prawnokonstytucyjna doktryna na tle epoki	55

III. MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW

Wydział I	
<i>Staszewski Jacek</i>	57
Wydział II	
<i>Pepłowski Franciszek</i>	59
<i>Speina Jerzy</i>	60
Wydział III	
<i>Drozdowski Arnold</i>	62
<i>Masłowski Piotr</i>	63
<i>Woszczyk Andrzej</i> ✓	64
Wydział IV	
<i>Bojarski Władysław</i>	66
<i>Lopuski Jan</i>	67
<i>Ochendowski Eeugeniusz</i>	70
<i>Stecki Leopold</i>	71
<i>Winiarz Jan</i>	73

I

DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

w dniu 19 lutego 1972 r.

PRZEMÓWIENIE WICEPREZESA TOWARZYSTWA ANTONIEGO SWINARSKIEGO

W imieniu Zarządu Towarzystwa Naukowego w Toruniu otwieram walne jego zebranie, rozpoczynając tym samym 97 rok pracy i istnienia Towarzystwa. Witam przybyłych na zebranie gości, sympatyków i członków Towarzystwa.

W okresie minionego roku liczba członków Towarzystwa zwiększyła się o 29 osób i wynosi obecnie 408 członków. Taką liczebność wykazywało Towarzystwo Naukowe na przestrzeni swej blisko stuletniej działalności tylko raz, w roku 1903. Gdy jednak ta liczba przed 70 laty była miernikiem polskości naszego miasta i rejonu, dzisiaj jest dowodem szerokiego zaangażowania się w sprawę nauki i kultury, jest miernikiem potencjału naukowego naszego środowiska.

Mijający okres 96 roku istnienia Towarzystwa charakteryzuje się intensywnymi przygotowaniem do czekającego nas święta nauki polskiej — pięćsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Odbiło się to na wszystkich trzech kierunkach działalności Towarzystwa — badawczej, wydawniczej i popularyzatorskiej.

Wydawana przez Towarzystwo Naukowe „Biblioteczka Kopernikańska” posiadała do końca 1971 r. 8 pozycji wydawniczych, a w opracowaniu na rok 1972 znajduje się dalszych 6 pozycji, z czego 3 obcojęzyczne. Te cenne wydawnictwa uzyskały bardzo pochlebne recenzje i są godnym wkładem Towarzystwa do ogólnoswiatowego święta nauki polskiej, jakie w przyszłym roku będziemy obchodzić.

Przygotowując się do obchodów kopernikowskich Towarzystwo zorganizowało w 19 miejscowościach naszego rejonu 62 wykłady i odczyty poświęcone Mikołajowi Kopernikowi, jego czasom i dziełu.

Rok ubiegły zaznaczył się w naszej działalności wzmożoną pracą nad przygotowaniem setnej rocznicy powstania Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Rocznicę tę chcemy uczcić okolicznościowymi publikacjami i pracami naukowymi. Dążeniem naszym jest, by uroczystości 100-lecia

istnienia Towarzystwa odbyły się w odnowionym i odpowiednio urządzonym własnym gmachu przy ul. Wysokiej. Z chwilą opuszczenia gmachu przez Książnicę Miejską, co ma nastąpić w 1972 r., przeprowadzony ma być remont kapitalny budynku. Plan przewiduje przywrócenie pięknej sali widowiskowej na 200 osób, która w okresie zaborów była jedynym ośrodkiem życia kulturalnego polskiego społeczeństwa naszego miasta. W odremontowanym gmachu przewiduje się również skoncentrowanie wszystkich agend naukowych i administracyjnych Towarzystwa, wyodrębnienie pomieszczeń na posiedzenia i pomieszczeń do pracy naukowej.

W działalności wydawniczej rok sprawozdawczy legitymuje się łączną liczbą 24 pozycji o objętości 240 arkuszy. Pierwsza pozycja roku 1972, która ukazała się już na półkach księgarskich, jest jednocześnie 750 pozycją wydawniczą Towarzystwa od początków jego istnienia: 93 pozycje ukazały się w okresie zaboru pruskiego, 97 — w okresie międzywojennym, a 560 — w Polsce Ludowej.

Z akcją wydawniczą łączy się działalność Pracowni Mikrofilmowej, która na zamówienie placówek naukowych i dla potrzeb Towarzystwa wykonała łącznie przeszło 30 000 zdjęć, powiększeń i fotokopii, wzbogacając także cenne zasoby archiwum Towarzystwa, które liczy ponad 100 000 mikrofilmów dokumentów, począwszy od XVI-wiecznych.

W roku sprawozdawczym Towarzystwo wykazało ożywioną działalność w popularyzacji wiedzy.

Niezależnie od kontynuowanej serii wydawniczej „Prac popularnonaukowych” o nakładzie 46 000 egz., wielki wysiłek Towarzystwa koncentrował się na akcji odczytowej. Oprócz omówionych już wyżej 62 odczytów poświęconych Kopernikowi, w dalszym ciągu prowadzono cykl wykładów pod wspólną nazwą „Studium wiedzy o regionie”. Dużym powodzeniem cieszące się odczyty odbywały się w Świeciu nad Wisłą, Radziejowie Kujawskim i Inowrocławiu.

Ożywiona wymiana wydawnictw naukowych własnych z innymi placówkami w kraju i za granicą utrzymywana była także i w roku sprawozdawczym. Krajowa wymiana obejmowała 74 instytucje, zagraniczna 215 instytucji w 27 krajach. Dzięki tej akcji w roku sprawozdawczym Towarzystwo uzyskało 3800 egzemplarzy książek i czasopism krajowych i zagranicznych o dużej wartości naukowej.

Nie można w krótkim streszczeniu omówić bardziej szczegółowo wszystkich dziedzin działalności Towarzystwa.

Oprócz niewątpliwych osiągnięć miniony rok nie był pozbawiony niepowodzeń i trudności. Przede wszystkim dały się odczuć szczególnie duże trudności finansowe. Podwyższenie cennika usług poligraficznych nie znalazło odbicia w wysokości uzyskiwanych dotacji. Tylko dorywcze subwencje na „Biblioteczkę Kopernikańską” pozwoliły utrzymać limit wydawniczy Towarzystwa na osiągniętym poziomie.

W stosunku do ustalonych harmonogramów obserwuje się niepokojące zjawisko opóźnienia w przygotowaniu księgi jubileuszowej Towarzystwa.

Całokształt działalności Towarzystwa w roku sprawozdawczym należy chyba jednak ocenić pozytywnie. Mimo dużych trudności główne cele, jakie Towarzystwo zakresliło w swym programie, zostały zrealizowane. Za ten duży wysiłek należą się słowa uznania wszystkim komórkom Towarzystwa, a w szczególności jego administracji.

W roku sprawozdawczym ustąpił wieloletni dyrektor administracyjny Towarzystwa mgr Alojzy Kirstein. Jego ofiarności, sumienności i oddaniu sprawom Towarzystwa zawdzięczamy wiele w ubiegłym dwudziestoleciu. Pragnę wyrazić p. magistrowi Kirsteinowi, wraz z wyrazami szczerzej wdzięczności, słowa prawdziwego uznania i podziękowania za jego ofiarną i owocną pracę.

Towarzystwo Naukowe w Toruniu w okresie minionego roku swoje sukcesy i osiągnięcia zawdzięcza przede wszystkim życzliwemu stanowisku władz administracyjnych województwa z Wydziałem Kultury Prezydium WRN na czele. Pragniemy podziękować władzom partyjnym i administracyjnym województwa i miasta za okazaną nam życzliwość i poparcie; Działowi Wydawnictw PAN za uwzględnienie naszych postulatów finansowo-wydawniczych, Państwowemu Wydawnictwu Naukowemu, a w szczególności jego ekspozyturze w Toruniu, za harmonijną współpracę.

Wkraczamy w 97 rok istnienia Towarzystwa z przekonaniem, że wielkie rocznice nauki w latach 1973 i 1975 zastaną Towarzystwo Naukowe w Toruniu w aktywności godnej 100-letniej tradycji.

WYKŁAD PROF. DRA KONRADA GORSKIEGO

O ISTOCIE I ODREBNOCI KULTURY NARODOWEJ

Łacińskie słowo *cultura* posiadało już w starożytności co najmniej trzy znaczenia: 1) uprawa, pielęgnowanie; 2) czczenie czegoś czy kogoś (*cultor* — czciciel); 3) kształcenie umysłowe. Znaczenia dzisiejsze w językach europejskich są — z pewnymi wariantami — dalszym ciągiem znaczeń, jakie to słowo posiadało w łacinie klasycznej. Spotykamy więc użycie wyrazu *kultura* dla oznaczenia uprawy roli, hodowli, poziomu życia umysłowego i obyczajów, wreszcie dorobku i ogólnego stanu cywilizacji określonego społeczeństwa. Jeśli chodzi o użycie tego słowa w języku polskim, to musiało ono zjawić się w mowie i piśmie na przełomie XVIII i XIX stulecia. Linde nie uwzględnia go jeszcze w swym słowniku, natomiast Mickiewicz już w twórczości okresu wileńskiego potrafi mówić o początkach kultury ludzkiej, o kulturze greckiej i francuskiej, narodowej i obcej; w *Księgach Narodu i Pielgrzymstwa* po-

sługuje się raczej terminem *cywilizacja*, odróżniając prawdziwą cywilizację i fałszywą; przez pierwszą rozumie to, co byśmy dziś nazwali kulturą duchową narodu.

Dla wywodów, które zamierzam tu przedstawić, będą potrzebne jedynie dwa znaczenia. Pierwsze — nazwijmy je przedmiotowym, określilibym jako całokształt dorobku jakiejś zbiorowości historycznej w zakresie wypracowanych form życia zbiorowego, technicznej organizacji życia, utrwalonych wytworów materialnych i duchowych. Drugie znaczenie — podmiotowe — oznaczałoby stan wyrobienia jednostek należących do wymienionej zbiorowości w zakresie obyczajowym, umysłowym i artystycznym.

Istnieje niewątpliwie wzajemna zależność obu wskazanych form objawiania się kultury, ale może również zachodzić fakt ich rozmijania się ze sobą. Dorobek kultury jakiejś historycznej zbiorowości jest wielkością stale wzrastającą tak długo, póki wymieniona zbiorowość zachowuje ciągłość swego istnienia, podczas gdy stan wyrobienia kulturalnego składających się na nią jednostek może podlegać różnym zmianom: może się podnosić lub obniżać zależnie od momentu historycznego. W pierwszej połowie XVIII w. stan kultury podmiotowej naszego społeczeństwa uległ znacznemu obniżeniu, co nie niweczyło wspaniałego dorobku kultury przedmiotowej, stworzonego przez Polskę w wiekach poprzednich. Moralna degeneracja dużej części narodu niemieckiego w dobie hitleryzmu nie przekreślała trwałych wartości, jakie ten naród stworzył na przełomie XVIII i XIX w., w okresie Herdera, Goethego, Kanta, Mozarta i Beethovena.

Mówiąc o kulturze materialnej (określanej niekiedy jako cywilizacja) i kulturze duchowej, nie możemy zapominać o tym, że jeśli nawet one czasem nie idą w parze, to jednak są od siebie uzależnione i wzajemnie się warunkują. Wytwory materialne mogą być uduchowione (Stefan Czarnowski nazywa je materią uspołecznioną), wytwory duchowe posługują się materialnymi dla swego utrwalenia i rozpowszechnienia. Książka jako przedmiot fizyczny, budynek teatralny czy muzealny, planetarium, gmach szkolny, radio, telewizor — są wytworami materialnymi, ale w służbie życia duchowego.

Wspólne warunki geograficzno-historyczne, w jakich żyją różne zbiorowości, prowadzą do powstawania tego, co nazywamy kręgiem kulturowym. Dzieje się tak dzięki pewnej właściwości, cechującej każdą żywotną i aktywną kulturę, a mianowicie dzięki naturalnej i żywiołowej ekspansywności. Zaczyna się to od przejmowania od ludów wyżej rozwiniętych przez ludy z nimi sąsiadujące wytworów kultury materialnej: narzędzi, ubiorów, wynalazków technicznych, a w ślad za tym następuje ekspansja wartości duchowych. Właściwość ta jest przyczyną jeszcze innego zjawiska, które występuje regularnie w określonych warunkach historycznych, a mianowicie ulegania barbarzyńskich najeźdźców kulturze

ludów podbitych, ale górujących nad nimi poziomem umysłowości i cywilizacyjnego rozwoju. Taki był los Mongołów w Chinach, Franków w zromanizowanej Gallii, Longobardów w północnej Italii, czy wreszcie Litwinów, którzy podbiwszy znaczną część ziem ruskich, ulegli kulturalnemu oddziaływaniu ludności zdobytego terytorium.

Tak dochodzimy do zagadnienia, o którym zamierzam dziś mówić. Potęga ekspansji ludów wyżej rozwiniętych w określonym kręgu kulturowym może prowadzić do niwelacji różnic kulturalnych między ludami znajdującymi się w obrębie danego kręgu. Stąd epoki o przewadze ideałów intelektualnych dążą samorzutnie do stwarzania kultury o charakterze międzynarodowym, zacierającym różnice narodowe. Taką epoką było europejskie oświecenie i jej dążeniom przeciwstawił się romantyzm. On sprawił, że wtedy zrodziło się pojęcie kultury narodowej, zrodziła się świadomość wytwarzania przez daną grupę historyczną wartości oryginalnych i niepowtarzalnych, co więcej — świadomość, że każdy naród jest zbiorowością o własnym obliczu duchowym i własnym dziejowym przeznaczeniu.

Na gruncie polskim do pogłębienia się tej świadomości przyczyniła się publicystyka Mickiewicza, który w jednym z artykułów „Pielgrzyma Polskiego” (nr 4 z 2 V 1833 r.) wyraził się w sposób następujący:

„...odwołujemy się tu do prawdy, która i sama przez się jest oczywistą, i powszechnym doświadczeniem stwierdzoną: że nie masz nigdy społeczności bez wspólnych uczuć i wyobrażeń celowi jej odpowiednich: że indywidualność narodów nie polega jedynie na zamieszkaniu ich na jednej ziemi, na wspólności języka, ale głównie na pewnej myśli ogólnej, która używotnia ich spółrodactwo, na pewnej właściwości ich związku towarzyskiego, czyli — co jest jedno i toż samo — na pewnych właściwych każdemu narodowi uczuciach i wyobrażeniach politycznych, wyrażonych w wewnętrznym jego układzie i zewnętrznych stosunkach” (*O obojętności politycznej*).

Wymieniona świadomość własnej narodowej odrębności i własnego dziejowego przeznaczenia stawia nas przed trzema zagadnieniami, których rozwiązania domaga się pojęcie kultury narodowej, a mianowicie:

1) na czym polega jej istota?

2) jakie problemy wynikają stąd, że każda kultura narodowa należy do pewnego obejmującego ją kręgu kulturowego?

3) jaka jest wartość ciągłości kultury narodowej?

Zacznijmy od zagadnienia pierwszego, od sformułowania istoty kultury narodowej (w przedmiotowym znaczeniu tego słowa). Tu wyłaniają się dwie nowe sprawy. Mówiąc bowiem o przynależności czegoś do kultury danego narodu, możemy mieć na myśli: po pierwsze — pochodzenie określonych wytworów, po drugie — ich niepowtarzalne wartości, będące odbiciem indywidualnego charakteru danego narodu.

Zgodnie z tym wyróżnieniem musimy stwierdzić, że dzieła naukowe

stanowią część dorobku narodowej kultury ze względu na pochodzenie ich twórców, ale ich wartość zależy nie od narodowego piętna, które może się w nich przejawiać, lecz od intelektualnej treści. Dzieje się tak nie tylko w naukach przyrodniczych, technicznych i w matematyce, ale również w humanistyce. Wyniki dyscyplin humanistycznych muszą mieć wartość ponadnarodową albo nie mają jej wcale.

Inaczej rzecz się ma ze sztuką. Ona jest wyrazem życia wewnętrznego danego narodu, wyrazem osobistych przeżyć twórcy, ale podniesionych do rangi czegoś uniwersalnego, będącego odbiciem tego, co stanowi treść duchową szerokiego kręgu odbiorców. Ta uniwersalność ma jednak swoje granice. Odzwierciedlenie w dziełach sztuki życia danego narodu czy — szerzej biorąc — odrębnych cech życia danego kręgu kulturowego, może czynić dane dzieło trudno dostępnym albo wręcz niezrozumiałym dla odbiorcy innej narodowości czy innego kręgu kulturowego.

To samo dotyczy form życia zbiorowego. W początkach kultury każdego narodu indywidualne różnice w tej dziedzinie wysuwają się na czoło. Ustrój społeczno-polityczny, architektura, przedmioty codziennego użytku, ubiory, potrawy, obyczaje towarzyskie wytwarzają ogromny dystans między poszczególnymi narodami, nawet przynależnymi do tego samego kręgu kulturowego. W miarę rozwoju kultury intelektualnej, nowoczesnej techniki i środków komunikacji następuje daleko posunięta niwelacja tych różnic, ale też do pewnej tylko granicy. Mimo pozorów zewnętrznego podobieństwa, pod powierzchnią identycznych — zdawałoby się — zjawisk dochodzi do głosu odrębność narodowa w mnóstwie ważnych i mniej ważnych objawów życia. Ktokolwiek wiele podróżywał i zatrzymywał się nieco dłużej w zwiedzanych krajach, mógł zebrać w tym względzie bogaty materiał obserwacyjny. Pomijam tak bijący w oczy przykład, jak upodobanie niektórych narodów w basenie śródziemnomorskim (Hiszpania, południowa Francja) do walki byków, budzącej w ludziach północy wstręt i odrazę, ale czy można przejść do porządku nad uderzającymi różnicami między narodami europejskimi w takiej dziedzinie, jak właściwości kuchni i dobór potraw? Opis przyrządzenia bigosu w *Panu Tadeuszu* nie jest epizodem przypadkowym; poeta, pragnąc dać całościowy obraz życia swej domowej ojczyzny, nie pominął i tego szczegółu, co przez wielu nawet subtelnych odbiorców literatury nie zostało zrozumiane. Znakomity polski socjolog i etnolog Jan Stanisław Bystroń, który pochodząc ze Śląska Cieszyńskiego wyniósł z domu przywiązanie do protestantyzmu, musiał spędzić parę miesięcy na poszukiwaniach naukowych w Anglii i zgoła nie mógł przywyknąć do angielskiej kuchni. Po powrocie do kraju dał temu wyraz w kapitalnym dowcipie: „Duszę mam protestancką, ale żołądek katolicki”.

Myślę, że nie tylko tak dosadnie scharakteryzowane upodobanie do narodowej kuchni, ale tysiące innych, bardzo istotnych szczegółów życia

codziennego składają się na odrębność kulturalną narodów z tego samego kręgu kulturowego.

A teraz zagadnienie drugie: jaka zachodzi współzależność między kulturą narodową i przynależnością narodu do określonego kręgu kulturowego? Podstawą wytwarzania się tego rodzaju kręgów jest nieustanna wymiana wzajemna osiągnięć kulturalnych między narodami należącymi do tego samego kręgu, a to z kolei przyczynia się do zacierania różnic w zakresie wartości decydujących najbardziej o odrębności kultury określonego narodu. Stwierdzenie tego faktu dotyczy przede wszystkim dziedziny sztuki. Oczywiście łączy się to ze sprawą jej komunikatywności. Muzyka współczesna, film, sztuki plastyczne poszczególnych narodów okazują coraz więcej podobieństw i kształtują się według pewnych kierunków przejawiających się wszędzie. Nieco inaczej rzecz się ma z literaturą. Tutaj ostatnim bastionem broniącym odrębności narodowych okazuje się bariera językowa. Najznakomitszy nawet tłumacz nie zdoła pokonać trudności w oddaniu rzeczy nieprzetłumaczalnych. Ale ich istnienie nie jest tak wielkiej wagi wobec coraz to donioślejszego znaczenia wymiany metod pisarskich, podejmowania pewnego typu tematów, cieszących się większą wziętością, wreszcie programów artystycznych. Jak wiele różnych „izmów” zdobyło popularność w europejskim kręgu kulturowym w ciągu XIX i XX wieku! Ulegały one modyfikacji w poszczególnych środowiskach narodowych, ale różne ich warianty nie zacierały istoty dążenia artystycznego, mającego charakter powszechny.

A jednak mimo wszelkich objawów zacierania się różnic między kulturą narodów należących do tego samego kręgu, istnieją różnice, które mogą wynikać z faktu starszeństwa czy młodszości owych narodów w zakresie kulturalnego rozwoju. I wtedy może się wyłonić bardzo istotne zagadnienie: czy odrębność kulturalna narodów młodszych, tzn. tych, co się włączyły do wspólnoty określonego kręgu później niż te, co ów krąg tworzyć zaczęły, jest wyrazem posiadania przez nie oryginalnych, niepowtarzalnych wartości, czy tylko objawem opóźnienia w rozwoju? Próby odpowiedzi na to pytanie, jeśli chodzi o naród polski, doprowadziły do sformułowania poglądów krańcowo przeciwnych. Już w dobie romantyzmu Brodziński czy Mickiewicz dopatrywali się wyższości narodu polskiego w tym, co go w dziejowym rozwoju różniło od zachodniej Europy, natomiast Krasiński wysnuł z faktu owych różnic jak najbardziej pesymistyczne wnioski w ocenie naszej przeszłości i w przewidywaniu przyszłości. Palącej aktualności nabrał ten problem w dobie pozytywizmu i na początku XX w. Słynna historyczna szkoła krakowska myślała podobnie jak Krasiński, wysunięto tezę o młodszości cywilizacyjnej narodu polskiego, a w zakresie politycznych programów Dmowski odrzucił z pogardą to, co uważał za dziedzictwo romantycznych złudzeń i stawiał za wzór nowoczesne Niemcy z ich agresywnym nacjonalizmem. W momencie odrodzenia naszej państwowości fala romantycznego pojmowania

odrębności kulturalnej znowu powróciła (Antoni Chołoniewski, Artur Górski, Jan Karol Kochanowski), a jej artystycznym odbiciem były takie dzieła Żeromskiego, jak *Wista* i *Wiatr od morza*. Zwłaszcza w tym ostatnim utworze pisarz dał jaskrawe przeciwstawienie polskiego humanitaryzmu i pokojowości z jednej strony i niemieckiej zaborczości i okrucieństwa z drugiej.

W dziejach umysłowości rosyjskiej czymś analogicznym do polskiej dyskusji na temat odrębności naszej kultury w stosunku do Zachodu było starcie się przeciwnych stanowisk tzw. słowianofilów i „zachodowców” (zapadników), jeśli chodzi o ocenę historycznego rozwoju Rosji jakby w oderwaniu od ewolucji kulturalnej reszty Europy. Zarówno w Polsce, jak i w Rosji tego rodzaju spór rozwijał się na podłożu politycznym i miał wpływ na polityczne programy.

Wreszcie problem trzeci: zagadnienie ciągłości narodowej kultury. W łonie tej samej grupy historycznej rozwijały się na podłożu stanowym odmienne postaci kultury. Na zachodzie Europy obserwujemy istnienie odrębnych form kultury rycersko-dworskiej, mieszczańskiej, ludowej; w Polsce — kultury szlacheckiej i ludowej, aczkolwiek w środowisku szlacheckim różnice społeczne spowodowały również odmiennność kulturalnego oblicza magnatów, średniozamożnej szlachty, wreszcie szlachty zagonowej, niewiele różniącej się od stanu chłopskiego. Jednakże w miarę rozwoju demokratyzacji społeczeństwa i zanikania różnic stanowych wszystko, co posiada trwałą wartość w poszczególnych odmianach kultury narodowej, wchodzi do całokształtu jej dorobku bez względu na stanowe pochodzenie tego czy innego wytworu i bez względu na utrwalone w dziełach przeszłości piętno środowiska, które owe dzieła wydało. Młodzież urodzona już w nowym ustroju polityczno-społecznym zwiedza Wawel i poddaje się uczuciowej sugestii, jaką wywiera ten wspaniały zabytek, nie stając się przez to wyznawczynią minionych form życia zbiorowego. Wezwanie do odbudowy zamku warszawskiego znalazło żywe echo w całym dzisiejszym społeczeństwie, co nie znaczy, że ludzie pragną ustroju monarchicznego. Dawne pałace magnackie są dziś muzeami i pełnią nową funkcję w życiu dzisiejszym. Wielkie dzieła sztuki, związane swą zawartością treściową z minionymi formami życia zbiorowego, są nadal źródłem wzruszeń estetycznych dla ludzi dziś żyjących, bo ich piękno się nie zestarzało. Czy potrzeba lepszego przykładu niż niezniszczalna żywotność artystyczna *Pana Tadeusza*, utworu, który utrwalił obraz dawnej kultury szlacheckiej, ale dał zarazem tak bogate odzwierciedlenie ludzkich przeżyć i piękna naszej przyrody, że każde nowe pokolenie, które się urodziło i wychowało w warunkach życia zbiorowego zgoła odmiennych od niepowrotnie minionej przeszłości, odnajduje w tym wspaniałym dziele własne doznania i duchowe reakcje. I nie ma nic dziwnego w zaskakującym na pozór fakcie, że entuzjastą Mickiewiczowskiego poematu i autorem najobszerniejszego, najbardziej wyczerpującego

komentarza do niego był Stanisław Pigoń, chłop z dziada pradziada, człowiek, który sercem i myślą nie odszedł od środowiska ludowego, doskonały znawca i krytyk ludowego piśmiennictwa.

Dlaczego tak się dzieje? Bo warunkiem rozwoju wszelkiej kultury jest jej ciągłość. Nawet najwięksi rewolucjoniści szukają w przeszłości swoich prekursorów. Nowatorzy z reguły nawiązują do zjawisk, które zapowiadały ich wystąpienie. Nikt nie chce uchodzić za tego, który coś zaczyna w skrajnym znaczeniu tego słowa, bo wszyscy zdają sobie sprawę, że wszelki początek czegoś nie może nie być prymitywem. Występowanie w przeszłości zjawisk zapowiadających teraźniejszość jest świadectwem, że mamy do czynienia z czymś żywotnym, z czymś, co od dawna istniało i dążyło do objawienia się. Poszukiwanie duchowych przodków w przeszłości jest postępowaniem naturalnym i zrozumiałym, albowiem wszelka kultura jest tworem wielowarstwowym, jak stara budowla, wznoszona przez wiele pokoleń i nosząca na sobie piętno wielu różnych twórców z różnych epok. Jeśli fundamenty i mury budowli pierwotnej były mocne i trwałe, mogą służyć dalej, nie trzeba ich rozbierać, tylko przystosować do nowych przeznaczeń.

Sumując przedstawione tu wywody, można chyba stwierdzić, że bez względu na tendencje niwelacyjne, objawiające się w epoce współczesnych środków komunikacji i masowego przekazu, odrębność narodowych kultur zniszczyć i zatrzeć się nie da. To, co najgłębsze i najbardziej istotne w charakterze określonej grupy historycznej, zawsze się przebije spod zewnętrznej, powierzchownie ujednoczonej skorupy. A jednym z podstawowych warunków zachowania przez jakiś naród jego kultury jest utrzymanie jej ciągłości. Należy wydobywać z kultury minionej wszystko, co jest nadal żywotne, nie troszcząc się o pochodzenie społeczne jej twórców, i aktualizować w kulturze współczesnej wartości, jakie cały naród w ciągu wielu wieków wytworzył. Chyba tę myśl miał Mickiewicz, gdy pisał w *Księgach pielgrzymstwa polskiego* słowa następujące:

„Gotując się do przyszłości, potrzeba wracać się myślą w przeszłość, ale o tyle tylko, o ile człowiek gotujący się do przeskoczenia rowu wraca się w tył, aby się tym lepiej rozpędzić”.

P R O T O K Ó Ł
DOROCZNEGO WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
Z DNIA 19 LUTEGO 1972 R.

P o r z ą d e k o b r a d

C z ę ś ć I — p u b l i c z n a

1. Zagajenie i omówienie działalności Towarzystwa — wiceprezes Towarzystwa.
2. Wykład: „O istocie i odrębności kultury narodowej” — prezes TNT prof. dr Konrad Górski.
Ad 1. Obrady otworzył, witając zebranych, wiceprezes Towarzystwa prof. dr Antoni Swinarski, który przedstawił następnie ważniejsze osiągnięcia Towarzystwa w roku 1971.
Ad 2. Wykład pt. „O istocie i odrębności kultury narodowej” wygłosił prof. dr Konrad Górski.

C z ę ś ć I I — z a m k n i ę t a

3. Wybór Prezydium zebrania.
4. Odczytanie i przyjęcie protokołu z zeszłorocznego Walnego Zgromadzenia.
5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1971.
6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami.
8. Powzięcie uchwały co do absolutorium dla Zarządu.
9. Rozpatrzenie wniosków Zarządu w sprawie nadania tytułów członków honorowych.
10. Ogłoszenie nazwisk nowych członków wydziałów i członków zwyczajnych.
11. Ustalenie wysokości składek członkowskich na rok 1972.
12. Wybory nowych władz TNT na lata 1972—1974.
13. Wolne wnioski i komunikaty.
Ad 3. Na wniosek wiceprezesa prof. dra Antoniego Swinarskiego na przewodniczącego Walnego Zgromadzenia powołany został doc. dr hab. Leon Gumański, a na sekretarza — dr Jerzy Speina.
Ad 4. Odczytany przez dra Jerzego Speinę protokół z zeszłorocznego Walnego Zgromadzenia przyjęto bez zastrzeżeń i uwag.
Ad 5. Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu

w roku 1971* złożył sekretarz generalny Towarzystwa — prof. dr Marian Biskup, przedstawiając najważniejsze przejawy działalności Zarządu, komisji i komitetów przy Zarządzie oraz jego wydziałów, koncentrując się głównie na sprawach: a) trudności wydawniczych Towarzystwa, spowodowanych zmniejszeniem dotacji finansowych i limitu arkuszowego, a także wzrostem cen usług poligraficznych od r. 1970; b) udziału Towarzystwa w obchodach Roku Kopernikowskiego; c) stopnia zaawansowania prac edytorskich związanych ze zbliżającą się setną rocznicą istnienia Towarzystwa; d) przygotowań dokumentacyjnych do prac konserwatorskich mających na celu adaptację gmachu przy ul. Wysokiej 16 dla potrzeb członków i agend Towarzystwa; w związku z tym zapoznano zebranych z planem adaptacji budynku. Z kolei sekretarz generalny złożył w zastępstwie skarbnika sprawozdanie z gospodarki finansowej Towarzystwa za rok 1971. Sekretarz generalny podziękował też dotychczasowemu dyrektorowi administracyjnemu biura TNT mgrowi Alojzemu Kirsteinowi, który z dniem 1 VII 1971 r. przeszedł na emeryturę, za wieloletnią pracę dla dobra Towarzystwa.

Ad 6. Protokół Komisji Rewizyjnej odczytał przewodniczący Komisji prof. dr Wojciech Hejnosz, wnosząc o udzielenie absolutorium Zarządowi Towarzystwa.

Ad 7. W dyskusji nad sprawozdaniami zabrało głos dwóch mówców: dr Sławomir Kalembka zwrócił uwagę, że należałoby wykorzystać cenne doświadczenie edytorskie — osiągnięte w trakcie wydawania serii kopernikańskiej — w dalszej działalności popularyzatorskiej TNT, przede wszystkim zaś w kontynuacji wydawnictw seryjnych utrzymanych na podobnie wysokim poziomie. Stulecie istnienia Towarzystwa winno być, jego zdaniem, okazją do rozwinięcia akcji propagandowej, która postawiłaby sobie za cel zapoznanie szerokich kręgów społeczeństwa z dorobkiem TNT, co mogłoby wpłynąć na wzmocnienie pozycji tej instytucji w życiu regionu, a więc m. in. na polepszenie sytuacji finansowej. Konieczne byłoby powołanie komisji propagandowej. Dyskutant przypomniał także, iż nowy Zarząd w związku z Rokiem Kopernikowskim i jubileuszem Towarzystwa będzie miał do czynienia ze zwiększonymi obowiązkami, co należałoby uwzględnić przy wyborach nowego składu Zarządu. Doc. dr hab. Leon Gumański, ustosunkowując się do tej części sprawozdania Zarządu, która zawiera analizę trudnej sytuacji finansowej TNT, wynikającej z wysokich kosztów druku, wskazał na możliwości znalezienia tańszego wydawcy (np. część wydawnictw można by przekazać Drukarni Uniwersytetu Mikołaja Kopernika).

Ad 8. Członkowie Towarzystwa obecni na Walnym Zgromadzeniu podjęli jednomyślną uchwałę o udzieleniu absolutorium Zarządowi TNT.

* Szczegółowe sprawozdanie, opublikowane osobno, zostało doręczone wszystkim członkom Towarzystwa przed Walnym Zgromadzeniem.

Ad 9. Przewodniczący Zgromadzenia odczytał wnioski Zarządu w sprawie nadania tytułów członków honorowych Towarzystwa: prof. drowi Wojciechowi Hejnoszowi, prof. drowi Marianowi Gumowskiemu, prof. drowi Bronisławowi Włodarskiemu. Wnioski zebrani przyjęli jednogłośnie.

Ad 10. Przewodniczący Zgromadzenia ogłosił listę nowych 11 członków wydziałów i 29 członków zwyczajnych TNT.

Ad 11. Propozycję Zarządu Towarzystwa w sprawie utrzymania składek członkowskich na rok 1972 w dotychczasowej wysokości, tzn. 60 zł dla członków wydziałów i 20 zł dla członków zwyczajnych, przyjęto jednomyślnie.

Ad 12. Zgodnie z § 15 Statutu TNT uczestnicy Walnego Zgromadzenia dokonali wyboru nowych władz Towarzystwa na lata 1972—1974. W wyniku tajnych wyborów, nad których przebiegiem czuwali członkowie komisji skrutacyjnej: prof. dr Leon Jeśmanowicz i doc. dr hab. Andrzej Tomczak, prezesem TNT został ponownie prof. dr Konrad Górski, a członkami Zarządu: prof. dr Marian Biskup, prof. dr Artur Hutnikiewicz, prof. dr hab. Leszek Janiszewski, dr Mirosław Nesterowicz, prof. dr Antoni Swinarski, doc. dr hab. Jan Szupryczyński, doc. dr hab. Jerzy Wojtowicz. Następnie drogą jawnego głosowania ustalono skład Komisji Rewizyjnej. Do Komisji weszli: prof. dr Melityna Gromadska, prof. dr Jerzy Śliwowski, prof. dr Leonid Żytkowicz.

Ad 13. Wolnych wniosków nie było. Prof. dr Konrad Górski w imieniu Zarządu TNT złożył podziękowanie za wieloletnią pracę dotychczasowemu skarbnikowi Towarzystwa drowi Stefanowi Dembińskiemu.

(—) *Jerzy Speina*
Sekretarz Zgromadzenia

(—) *Leon Gumański*
Przewodniczący Zgromadzenia

SPRAWOZDANIE

Z GOSPODARKI FINANSOWEJ TOWARZYSTWA ZA ROK 1971

Rachunkowość Towarzystwa w roku 1971 prowadzona była na podstawie Zarządzenia Ministerstwa Finansów z dnia 12 VIII 1963 r. MP 67. Jednostką nadrzędną jest Wydział Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, który udziela Towarzystwu dotacji na działalność statutową.

Zatwierdzony przez Wydział Kultury plan finansowy na rok 1971 zamykał się w pierwszej wersji po stronie dochodów i wydatków kwotą zł 1665 tys., zaś po korektach planu w pozycji „dotacje” — 2096 tys. Zwiększenie dotacji uzyskano w wyniku usilnych starań Towarzystwa o przydzielenie dodatkowych środków w wysokości 300 tys. zł na wyda-

nie następnych tomików z serii „Biblioteczka Kopernikańska” oraz 125 tys. na wydanie I tomu „Księgi pamiątkowej 400-lecia Gimnazjum Toruńskiego”.

Wskaźniki dyrektywne na rok 1971 kształtowały się w następujących wysokościach.

1) dotacja	1 301 tys.
2) osobowy fundusz płac	290 tys.
3) bezosobowy fundusz płac	500 tys.

I. Dochody ogółem:

	plan	wykonanie
1) dotacja	1 301 000,—	1 301 000,—
2) sprzedaż wydawnictw	280 000,—	333 000,—
3) sprzedaż mikrofilmów	85 000,—	85 000,—
4) składki członkowskie	10 000,—	10 920,—
Wpływy na zlecone prace wydawnicze		
a) PAN Warszawa	230 000,—	342 375,—
b) PPRN Świecie	60 000,—	60 000,—
ogółem:	1 966 000,—	2 132 295,—

Plan dochodów ze sprzedaży wydawnictw przekroczony został dzięki ogromnej popularności i poczytności „Biblioteczki Kopernikańskiej”, mimo że niektóre zeszyty są już całkowicie wyczerpane i obecnie nowi odbiorcy nie mają możliwości skompletowania „Biblioteczki” w całości. Dalsze numery należałoby wydawać w wyższych nakładach, co oczywiście rzutować będzie na zwiększenie kosztów wydawniczych i spowoduje przejściowy wzrost zapasów magazynowych, występujący już obecnie w związku z wydaniem w 1971 r. 4 pozycji w łącznym nakładzie 45 tys. egz. wartości 480 tys. zł. Kontynuacja tego wydawnictwa w roku 1971 była możliwa dzięki pełnej aprobacie i zrozumieniu Wydziału Kultury, który w tym celu dofinansował nas dodatkową kwotą 300 tys. zł. Realizacja planu wydawniczego na rok 1972, obejmującego 6 dalszych pozycji „Biblioteczki”, w tym 2 w języku angielskim i 1 w języku niemieckim, spowoduje dalszy poważny wzrost kosztów druku. Wpływie na to także planowane podwyższenie nakładów, które spowoduje w roku 1972 dalsze przejściowe zamrożenie zapasów magazynowych, co jednak jest konieczne dla stworzenia odpowiedniej rezerwy na Rok Kopernikowski.

Wartość zleceń udzielonych Towarzystwu przez PAN w roku 1971 przekroczona została o 112 tys. zł. Zaliczka na zlecenia wydawnicze roku 1972 wynosi 190 tys.

Saldo bankowe na dzień 31 XII 1971 r. wynosi 735 tys., w tym zaliczka PAN 190 tys., 185 tys. zaliczka udzielona przez Wydział Kultury dla Komitetu na wydanie „Księgi Pamiątkowej 400-lecia Gimnazjum Toruńskiego”,

120 tys. zł zaliczka PPRN w Świeciu na opracowanie monografii miasta Świecia, środki własne 240 tys.

II. Wydatki:

Wykonanie kosztów za rok 1971 przedstawia się następująco:

- | | |
|--|----------|
| 1) Koszty działalności statutowej — obejmujące wydatki na administrację, bibliotekę, popularyzację wiedzy i badania naukowe wyniosły | 212 tys. |
| 2) Koszty nie wyodrębnionej działalności gospodarczej, tj. koszty druku, honoraria i płace prac. red. | 901 tys. |
| a) honoraria autorskie, recenzje, tłumaczenia itp. | 163 tys. |
| b) usługi poligraficzne | 616 tys. |
| 3) Koszty Pracowni Mikrofilmowej | 104 tys. |
| 4) Koszty akcji i zadań zleconych | 631 tys. |
| a) honoraria autorskie i in. | 277 tys. |
| b) usługi poligraficzne | 305 tys. |

Ogółem: 1 848 tys.

W roku bieżącym wydaliśmy 24 pozycje o łącznej objętości 240 ark. wyd. Zapas wydawnictw w magazynie własnym i Składnicy Księgarskiej wynosi na dzień 31 XII 1971 r. 1 676 tys. zł, w komisach 49 tys. zł.

Zbiory biblioteczne znajdujące się w depozycie Książnicy Miejskiej wzrosły w roku bieżącym o kwotę 89 tys. zł i łączna ich wartość na dzień 31 XII 1971 wynosi 1 209 tys. zł.

Toruń, dnia 14 lutego 1972 r.

(—) *Bogumiła Przeperska*
Gł. Księgowy

(—) *Stefan Dembiński*
Skarbnik

PROTOKÓŁ

Z POSIEDZENIA KOMISJI REWIZYJNEJ

W DNIU 15 II 1972 R.

Komisja Rewizyjna TNT w składzie: prof. dr Wojciech Hejnosz — przewodniczący, doc. dr Waław Szyszkowski i prof. dr Leonid Żytkowicz — członkowie, w obecności Bogumiły Przeperskiej — głównej księgowej, i mgra Tadeusza Zakrzewskiego — dyrektora administracyjnego, przyjęła na wstępie do wiadomości informację, że w okresie od 3 II do 8 III 1971 r. przeprowadzona była w Towarzystwie kontrola gospodarki finansowej. Na zalecenia pokontrolne Wydziału Kultury WRN Zarząd

Towarzystwa odpowiedział w dniu 13 IX 1971 r., komunikując o wykonaniu tych zaleceń.

Po wysłuchaniu krótkiego sprawozdania głównej księgowej i zapoznaniu się ze sprawozdaniem skarbnika dra Stefana Dembińskiego, przedstawiony został bilans TNT na dzień 31 XII 1971 r., przyjęty przez Wydział Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy. Bilans ten zamyka się po obu stronach kwotą złotych 5 523 123,16 przy stanie gotówki w NBP na sumę 735 192,85.

Ważniejsze pozycje bilansu wykazują, że nakłady z tytułu kosztów poligraficznych wyniosły 921 tys. zł, z tytułu honorariów autorskich, tłumaczeń i innych — 500 tys. zł. Z dotacji przyznanej przez Wydział Kultury dla Komitetu Obchodu 400-lecia Gimnazjum Toruńskiego na sumę 225 tys. zł tytułem zaliczek na honoraria i recenzje wypłacono dotychczas ok. 40 tys. zł.

Wpływy ze sprzedaży wydawnictw wyniosły	333 tys. zł
Wpływy z produkcji Pracowni Mikrofilmowej	85 tys. zł
Wpływy ze składek członkowskich	11 tys. zł
Stan wydawnictw własnych w magazynie wynosił	905 tys. zł
Stan wydawnictw własnych w Składnicy Księgarskiej	770 tys. zł
Wartość księgozbioru na koniec okresu wynosiła	1 209 tys. zł

Lista opłat składek członkowskich wykazuje zaległość na łączną sumę 2860 zł, przy czym z opłatami zalega 22 członków wydziałów i 47 członków zwyczajnych.

Komisja sprawdziła ponadto wrywkowo zapisy księgowe i dowody kasowe, stwierdzając ich zgodność z dokumentami źródłowymi.

Komisja wnosi o udzielenie Zarządowi absolutorium za rok sprawozdawczy 1971.

Członkowie:
(—) *Wacław Szyszkowski*
(--)*Leonid Żytkowicz*

Przewodniczący
(—) *Wojciech Hejnosz*

Gł. Księgowy
(—) *Bogumiła Przeperska*

Dyrektor Administracyjny
(—) *Tadeusz Zakrzewski*

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

Nowi członkowie Wydziałów

Bojarski Władysław, dr hab., doc., kierownik Zakładu Prawa Rzymskiego UMK, Toruń, Broniewskiego 74 m. 6.

Drozdowski Arnold, dr hab., docent w Zakładzie Zoologii UMK, Toruń, Krasińskiego 63 m. 1.

- Łopuski Jan, dr hab., docent w Instytucie Prawa Sądowego UMK, Toruń, Krasieńskiego 57 m. 7.
- Masłowski Piotr, dr hab., doc., kierownik Zakładu Biochemii UMK, Toruń, Kraszewskiego 20 m. 2.
- Ochendowski Eugeniusz, dr hab., doc., kierownik Zakładu Administracji i Zarządzania UMK, Toruń, Krasieńskiego 63 m. 10.
- Pepłowski Franciszek, dr hab., doc., kierownik Pracowni Słownika XVI w., Toruń, Krasieńskiego 63 m. 8.
- Speina Jerzy, dr, adiunkt Zakładu Teorii Literatury UMK, Szczecin, M. Buczka 43/44 m. 56 (adres tymcz.: Toruń, Żeglarska 27).
- Staszewski Jacek, dr hab., adiunkt Zakładu Historii Powszechnej i Polski XVI—XVIII w., Toruń, Moniuszki 40 m. 32.
- Stecki Leopold, dr hab., doc., kierownik Zakładu Prawa Cywilnego UMK, Poznań, Dąbrowskiego 97d m. 2.
- Winiarz Jan, dr hab., doc., dyrektor Instytutu Prawa Cywilnego UMK, Warszawa, Darwina 4 m. 38.
- Woszczyk Andrzej, dr hab., adiunkt Zakładu Astrofizyki i Astronomii Gwiazdowej UMK, Toruń, Krasieńskiego 61 m. 13.

Nowi członkowie zwyczajni

- Banach Mieczysław, mgr, pracownik inżynieryjno-techniczny Instytutu Geografii PAN, Toruń, Gagarina 74.
- Basińska Ewa Maria, mgr, asystent Pracowni Astrofizyki I Zakładu Astronomii PAN, Toruń, Bydgoska 54 m. 6.
- Burnicki Alojzy, dr, adiunkt Zakładu Astrofizyki i Astronomii Gwiazdowej UMK, Toruń, Fałata 69 m. 10.
- Celmer Tadeusz, mgr, pracownik inżynieryjno-techniczny Instytutu Geografii PAN, Toruń, Krasieńskiego 63 m. 3.
- Dybkowski Leopold, mgr, asystent Zakładu Mechaniki Nieba UMK, Toruń, Gagarina 41.
- Falkowski Jan, mgr, st. asystent Zakładu Geografii Ekonomicznej UMK, Toruń, Lecha 12 m. 19.
- Głazik Ryszard, mgr, pracownik inżynieryjno-techniczny Instytutu Geografii PAN, Toruń, Gagarina 45/712.
- Kamińska Maria, mgr, pracownik PWN, Toruń, Moniuszki 45 m. 13.
- Karmiński Felicjan, mgr, asystent Zakładu Mechaniki Nieba UMK, Toruń, Gagarina 41.
- Karwicka Teresa, dr, adiunkt Katedry Etnografii UMK, Toruń, Kochanowskiego 1 m. 4.
- Kasperczuk Stanisław, mgr, st. asystent Zakładu Mechaniki Nieba UMK, Toruń, Gagarina 41.

- Klin Eugeniusz, dr hab., doc., kierownik Katedry Filologii Germańskiej UMK, Toruń, Przy Kaszowniku 27 m. 56.
- Krawczyk Stanisław, mgr, asystent Zakładu Astrofizyki i Astronomii Gwiazdowej UMK, Toruń, Wyczółkowskiego 10 m. 2.
- Krełowski Jacek, mgr, st. asystent Zakładu Astrofizyki i Astronomii Gwiazdowej UMK, Toruń, Krasińskiego 86 m. 16.
- Krempeć Janina, mgr, asystent Pracowni Astrofizyki I Zakładu Astronomii PAN, Toruń, Szymanowskiego 12 m. 2.
- Kus Andrzej, mgr, st. asystent Zakładu Radioastronomii UMK, Toruń, Bydgoska 52 m. 4.
- Łopuski Jan, dr hab., docent w Instytucie Prawa Sądowego UMK, Toruń, Krasińskiego 57 m. 7.
- Mrózek Andrzej, dr, adiunkt Zakładu Teorii Państwa i Prawa UMK, Toruń, Przy Kaszowniku 29a m. 28.
- Ochendowski Eugeniusz, dr hab., doc., kierownik Zakładu Administracji i Zarządzania UMK, Toruń, Krasińskiego 63 m. 10.
- Przewoźna Krystyna, dr hab., adiunkt Katedry Archeologii UMK, Toruń, Broniewskiego 46/7.
- Sokołowski Kazimierz, prof. nadzw., emerytowany profesor Instytutu Ekonomii UMK, Warszawa, J. Bruna 22.
- Sołtys Bożena, mgr, pracownik Redakcji TNT, Toruń, Krasińskiego 44.
- Stecki Leopold, dr hab., doc., kierownik Zakładu Prawa Cywilnego UMK, Poznań, Dąbrowskiego 97d m. 2.
- Szupryczyńska Maria, dr, adiunkt Zakładu Języka Polskiego UMK, Toruń, Krasińskiego 61.
- Śłokiński Waldemar, dr, adiunkt Zakładu Języka Polskiego UMK, Toruń, Gagarina 74 m. 2.
- Turło Zygmunt, dr, adiunkt Pracowni Astrofizyki I Zakładu Astronomii PAN, Toruń, Krasińskiego 63a m. 8.
- Tylenda Romuald, mgr, asystent Zakładu Radioastronomii UMK, Toruń, Gagarina 41.
- Winiarz Jan, dr hab., doc., dyrektor Instytutu Prawa Cywilnego UMK, Warszawa, Darwina 4 m. 38.
- Wiśniewski Edward, dr, adiunkt Instytutu Geografii PAN, Toruń, Krasińskiego 63 m. 5.

II

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

NAUK HISTORYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 22 III 1971 r.
(wspólnie z Wydziałem II)

Członek Wydziału II Konrad Górski przedstawił pracę Stanisława Rosponda: *Mikołaj Kopernik. Studium językowe.*

Posiedzenie naukowe dnia 11 X 1971 r.

Członek Wydziału Stanisław Salmonowicz przedstawił pracę własną: *Toruńskie Gimnazjum Akademickie w latach 1681—1817. Studium z dziejów oświaty i nauki.*

(Praca przewidziana do druku w „Rocznikach” TNT R. 77 z. 3; streszczenia nie dostarczono).

Członek Wydziału Kazimierz Jasiński przedstawił pracę Jana Pakulskiego: *Ród Nałęczów do końca XIV w. Genealogia i rola społeczno-polityczna.*

Problematyka rodowa średniowiecznej Polski doczekała się w literaturze licznych opracowań. Zdecydowana ich większość powstała jednak w okresie przedwojennym. Zaniechanie badań po wojnie spowodowało, że wiele zagadnień z metodologii badań rodowych pozostało bez odpowiedzi. Sięgnięcie do zagadnienia rodu Nałęczów ma na celu nie tylko wypełnienie pewnej luki w dotychczasowej literaturze genealogicznej, ale i uzasadnienie konieczności podejmowania tego rodzaju tematyki badawczej.

Wiadomo, że *cognatio* — ród jest dla polskiego średniowiecza pojęciem konkretnym i realnym. Niemniej jednak niewiele jest chyba w historii zjawisk społecznych, które byłyby w równym stopniu kontrowersyjne jak

ród średniowieczny. Autor przyjmuje, że ród to całość żyjących i zmarłych rodzin jednego pochodzenia, wspólnego nazwiska z córkami, ale bez ich potomstwa, realizująca w pewnym stopniu, w subiektywnym poczuciu interesu rodowego, określony typ stosunków społecznych, ekonomicznych i politycznych.

Przy rekonstrukcji rodu dokonano między innymi analizy herbu i zawołania. W rozważaniach sięgnięto do tradycji rodowej i kryterium imiennowego. Równie pomocne i nieodzowne przy rekonstrukcji rodu było ustalenie jego stanu posiadania, charakteru i stanowiska prawnego dóbr rodowych, a więc problem nie mniej dyskusyjny jak zagadnienia wyżej wspomniane. Ciekawe, że obserwuje się znaczną trwałość nabytków w rękach rodu. Około 30% posiadłości było własnością Nałęczów przeszło 100 lat, a 50% co najmniej 50 lat. Stan ten jest zapewne następstwem działania prawa bliższości. Znajomość wielkości uposażenia rodu ma istotne znaczenie dla dalszych badań. Posiadanie ziemi było bowiem podstawą stanowiska społecznego jednostki w ramach danego rodu czy też całego rodu w hierarchii ówczesnego społeczeństwa feudalnego. To z kolei wiąże się z zagadnieniem jedności i solidarności rodowej.

Przykład Nałęczów wskazuje, że istniały więzi rodowe, które jednak mogły być zerwane. W łonie tego samego rodu mamy do czynienia np. z różnymi orientacjami politycznymi. Przywódca Nałęczów, to nie starosta obierany na jakimś zjeździe rodowców, ale możny, którego wynosili do tej roli aktualne stosunki ekonomiczno-społeczne (najzamożniejszy lub piastujący najwyższy w ówczesnej hierarchii urząd). W świetle tych wywodów nie powinna budzić wątpliwości celowość opracowywania oblicza politycznego rodu rozpatrywanego integralnie z jego genealogią i stanem posiadania.

Przedmiotem rozważań są Nałęczowie na terenie Wielkopolski. W rozdziale I pracy dano rekonstrukcję rodu od pierwszych przedstawicieli aż do końca XIV w., czyli tzw. rodowód Nałęczów. Podsumowaniem wyników są tablice o układzie poziomym. Rozdział II przedstawia stan posiadania rodu, całość opracowano w formie słownika o układzie alfabetycznym, a uzyskane dane naniesiono na mapy. W rozdziale III przedstawiono rolę polityczną rodu.

Ród Nałęczów, aczkolwiek stanowi klasyczny przykład rodu rycerskiego polskiego średniowiecza, nie doczekał się dotychczas monograficznego opracowania. Wprawdzie luźne wzmianki dotyczące pochodzenia rodu, dóbr, niektórych przedstawicieli podają różni heraldycy i genealogowie, ale informacje te grzeszą często brakiem krytycyzmu i naiwnością. Wiele uwag o rodzie można znaleźć na marginesie różnych prac.

Wiadomo, że prace typu monograficznego wymagają szerokiej kwerendy źródłowej. Realizując ten postulat badawczy, przejrzano w całości publikowany materiał źródłowy z okresu XII—XIV w., dotyczący spraw wielkopolskich, oraz sięgnięto po materiały archiwalne. Naturalnie w wypad-

kach koniecznych korzystano również ze źródeł późniejszych, aby metodą retrogresji dojść do ustalenia wcześniejszych faktów. W pracy wykorzystano wiele podstawowych kodeksów oraz wydawnictw dyplomatycznych publikujących dokumenty czy też ich rejestry. Sięgnięto również do materiałów nie opublikowanych. Korzystano z akt procesu polsko-krzyżackiego z 1339 r. Interesujących wzmianek dostarczyły publikowane wielkopolskie akta sądowe ziemskie, różnego rodzaju zapiski sfragistyczno-heraldyczne, akta procesów o „naganę szlachectwa”. W badaniach nie można było pominąć znanych z rejestrów akt watykańskich, istniała też konieczność przejrzenia ksiąg instytucji i władz kościelnych diecezji poznańskiej i archidiecezji gnieźnieńskiej itp.

Dotychczasowa podstawa źródłowa pracy byłaby niepełna, gdyby pominięto źródła historiograficzne. Wynikała konieczność zbadania szczególnie wnikliwie źródeł wielkopolskich. Nie można również pominąć źródeł małopolskich. Ród znany jest z licznych wystąpień Długoszewi, ale jego przekazy należy wykorzystywać dopiero po wnikliwej analizie. Sięgnięto do informacji B. Paprockiego oraz tradycji rodowej. Ze źródeł pomorskich wykorzystano *Rocznik kołbacki*. Kwerendę źródłową przeprowadzono również w źródłach obcych: niemieckich, krzyżackich, czeskich i ruskich.

Przy tak szerokiej kwerendzie źródłowej nie powinno sprawiać pozornie większego kłopotu ustalenie genezy rodu. Nie udało się jednak cofnąć jego początków poza Dobrogosta, żyjącego w I połowie XII w. Źródła nie podają bliższych danych o początkach rodu, zresztą już np. w XVI w. nie wiadomo skąd i od kogo wywodzi się ród. Niemniej jednak istnieje w tej kwestii w źródłach pewien wspólny mianownik, tj. że Nałęczowie są rodem polskim. Najprawdopodobniej gniazda rodowego Nałęczów należy poszukiwać na terytorium położonym wokół dzisiejszego Jeziora Weneckiego. Herb rodu (w czerwonym polu złota pomłóść, zwinięta w krąg, o końcach rozplecionych i skrzyżowanych u dołu) pojawił się w pierwszej połowie XIV w.

Na początku XIII w. ród angażuje się w walkę, którą prowadzili między sobą o tron wielkopolski Władysław Odonic i Władysław Laskonogi. W rękach rodu znajdował się w tym czasie kompleks chomiński, szamotulski i być może czarnkowski. W latach czterdziestych XIII w. Nałęczowie wiążą się z książętami śląskimi, ale przerywa to zdecydowana interwencja Przemysława I i Bolesława Pobożnego. Przemysł II, próbując znaleźć przeciwwagę dla butnych i spiskujących przeciwko niemu Zarembów, obdarowuje dostojenstwami i nadaniami Nałęczów. Mimo to ci, za bliżej nie znaną cenę, zgodzili się przyjąć Brandenburczykom z pomocą w porwaniu króla Przemysława. Nie przewidziane przeszkody w realizacji tego zamierzenia doprowadziły do tragicznego morderstwa króla pod Rogoźnem.

Większość rodowców stanęła w szeregach zdecydowanych zwolenników księcia Władysława Łokietka. Nałęczowie zaczynają odgrywać czołową rolę wśród możnowładztwa wielkopolskiego. Wincenty z Szamotuł objął

w 1329 r. najwyższe w Wielkopolsce urzędy wojewody poznańskiego i starosty generalnego. Niepowodzenia w walce z Krzyżakami przyczyniły się do niesłusznego oskarżenia go o knowania z Krzyżakami. Starosta, chcąc zabezpieczyć swoje interesy, zawarł 18 VIII 1331 r. w Gorzowie tajny układ z Brandenburczykami. Po jego śmierci kontakty z margrabiami podtrzymuje jego syn Sędziwój, przerywa je jednak Kazimierz Wielki. Obrażony Czarnkowski, kiedy tylko w Wielkopolsce doszło w 1352 r. do wystąpienia opozycji wraz ze współrodowcami z Dzwonowa, włączył się czynnie do ruchu i został nawet jednym z przywódców konfederacji. Kazimierz rozbił opozycję, a Nałęczowie stracili swoje znaczenie.

Ród powrócił do grona liderów możnowładztwa wielkopolskiego za panowania Andegawenów. W poczuciu własnej siły i znaczenia podjął w latach osiemdziesiątych walkę z Grzymalitami o palmę pierwszeństwa w Wielkopolsce, działając jednocześnie w interesie Semka Mazowieckiego jako pretendenta do tronu królewskiego. Ostatecznie ród akceptował wybór Jagielly i za jego panowania pistował wiele wysokich urzędów.

(Praca zgłoszona do druku w „Rocznikach” TNT R. 78 z. 2).

Posiedzenie naukowe dnia 18 X 1971 r.
(wspólnie z Polskim Towarzystwem Historycznym)

Denis Richet (Paryż): *Elity i monarchia absolutna we Francji XVI—XVII w.*

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORYCZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 20 IV 1971 r.

Jan Pakulski: *W sprawie stosunku wojewody poznańskiego Wincentego z Szamotuł do Marchii Brandenburskiej i zakonu krzyżackiego.*

Wincenty Czarnkowski, syn kasztelana wieleńskiego, również Wincentego, urodził się najprawdopodobniej w końcu XIII w. Na arenie politycznej zjawiał się po raz pierwszy w 1319 r. Należał do grona ludzi oddanych Władysławowi Łokietkowi. Za wierną służbę otrzymał po 18 VI 1325 r., a przed 24 VI 1326 r. urząd kasztelana przemęckiego, by wreszcie po 4 VIII 1328 r. awansować na wojewodę poznańskiego i starostę wielkopolskiego. Brał udział w rokowaniach polsko-brandenburskich w 1329 r. Król w obliczu najazdu krzyżackiego przekazał Wielkopolskę pod zarząd Kazimierza, co wywołało niechęć Wincentego. Być może doszło do bezpośrednich zatargów między wojewodą a królewiczem. Niesnaski zbiegły się z najazdem Krzyżaków na Polskę w lipcu 1331 r. Wincenty zorganizował

obronę Wielkopolski, nie odniósł jednak w walkach większych sukcesów. Dało to podstawę do oskarżenia go o zdradę na rzecz Krzyżaków i wprowadzenie ich do Polski.

Czarnkowski w obawie przed konsekwencjami zarzutu zdrady, a jednocześnie obrażony na króla za posądzenia, zawarł 18 VIII 1331 r. potajemnie układ z Brandenburczykami. Układ nie był zdradą faktycznie dokonaną, lecz stanowił tylko formę zabezpieczenia interesów Czarnkowskich. W tej płaszczyźnie był jednak na pewno przestępstwem popełnionym ze szkodą dla interesów ówczesnej monarchii.

Wojewoda wkrótce zrehabilitował się, wziął bowiem czynny udział w walce z Krzyżakami, kiedy to ci we wrześniu 1331 r. powtórnie najechali na ziemie polskie. Szczególnie wsławił się w bitwie pod Płowcami. Zginął w bliżej nie znanych okolicznościach około 24 VI 1332 r. najprawdopodobniej od pocisku krzyżackiego.

Posiedzenie naukowe dnia 24 XI 1971 r.

Jacek Hertel: *Wojciech czy Adalbert? Problem zamiennej używalności tych imion w Polsce średniowiecznej.*

Zagadnienie sformułowane w tytule może się wydawać na pozór proste i dawno już rozstrzygnięte. Zazwyczaj bowiem, gdy chodzi o Polaka czy innego Słowianina występującego w średniowiecznych źródłach łacińskich pod imieniem Adalbertus lub Albertus, to w tłumaczeniu na język polski, bez większego zastanawiania się, automatycznie niejako nazywamy go Wojciechem. Robimy to chyba na tej zasadzie, iż tak jest powszechnie i nie od dzisiaj przyjęte. Nie zastanawiamy się przy tym wcale, dlaczego się tak dzieje, jakie są podstawy takiej właśnie identyfikacji i czy jest ona słuszna.

By móc zająć właściwe stanowisko w tym pozornie tylko rozstrzygniętym problemie, trzeba chyba wpieryw uświadomić sobie, skąd wzięło się kojarzenie obydwu tych imion oraz jak kształtował się wzajemny ich stosunek dawniej, w Polsce średniowiecznej. Prześledzenie tych zagadnień jest możliwe tylko na podstawie obszernych średniowiecznych materiałów źródłowych, pochodzących z ziem polskich lub ich dotyczących.

Referat porusza następujące problemy:

1. Genezę i rolę imion w społeczeństwie polskim.
2. Działalność misyjną św. Wojciecha i jego kult pośmiertny w Polsce.
3. Bezsporne przykłady identyfikacji obu imion.
4. Postaci, noszące imię Adalbert (Albert), których pozornie czy też zasadniczo nie możemy zidentyfikować jako używających imienia Wojciech.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż:

1. W Polsce średniowiecznej powszechnie identyfikowano imiona Wojciech oraz Adalbert (Albert), mimo iż identyfikacja owa oparta była jedynie na przypadkowym zbiegu okoliczności, gdyż etymologicznie imiona te oznaczają zupełnie co innego. Imię Wojciech znaczy mniej więcej tyle, co „cieszący” lub „pocieszający wojów”, natomiast imię Adalbertus jest zlatynizowanym imieniem germańskiego pochodzenia, gdzie występuje w kilku postaciach: Adalbert, Adelbert, Albert, Albrecht, a etymologicznie pochodzi od staro-wysoko-niemieckiego *adal* (które odpowiada dzisiejszemu: *Adel* — szlachetność) oraz *beraht* (dzisiejsze: *glänzend* — błyszczący) i znaczy właściwie tyle, co „przez szlachetność błyszczący”. Owe dwa różne imiona, znaczące całkiem co innego, pochodzące też z zupełnie różnych kręgów kulturowych i etnicznych, skojarzyły się właśnie w osobie biskupa-męczennika, patrona Polski, św. Wojciecha, który na chrzcie lub postrzyżynach otrzymał słowiańskie imię Wojciech, natomiast przy bierzmowaniu germańskie — Adalbert. Pod tym też imieniem został później wyświęcony na biskupa i kanonizowany. Pojawienie się zatem w Polsce i duże spopularyzowanie imienia Adalbert obok Wojciecha trzeba niewątpliwie wiązać z rozpowszechnieniem się na naszych ziemiach już w średniowieczu szczególnego kultu tego męczennika.

2. Osoby świeckie, piastujące wysokie urzędy, w porównaniu z niżej postawionymi częściej występują w naszych dokumentach średniowiecznych pod imieniem Adalberta lub Alberta niż Wojciecha.

3. Duchowni, w tym również Polacy, pojawiają się u nas w źródłach pisanych z reguły pod imieniem Adalberta albo też Alberta. Jest to zatem ciekawy przykład wyrażania czci i szacunku dla osób duchownych przez używanie ich imienia w postaci nie polskiej, lecz obcej, zlatynizowanej, uchodzącej widocznie w mniemaniu ówczesnych ludzi za bardziej godną i dostojną. Jednocześnie stanowi to interesujący przyczynek do poznania obyczajowości naszego średniowiecza.

4. Jeżeli wymienione imiona nosili Niemcy lub cudzoziemcy niesłowiańskiego pochodzenia, to wtedy z zasady imion owych nie identyfikowano.

W świetle tych spostrzeżeń nasuwa się praktyczny dezyderat, dotyczący osób żyjących w średniowieczu, by występujące w dokumentach imiona Adalbert czy Albert tłumaczyć, jeśli odnoszą się one do Polaków, jako Wojciech oraz vice versa, imię Wojciech w razie potrzeby przekładać na język łaciński jako Adalbertus lub Albertus. Jest to bowiem nieodzowną konsekwencją istniejącej w średniowieczu praktyki.

WYDZIAŁ II

FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe dnia 5 I 1971 r.

Członek Wydziału Zygmunt Kruszelnicki przedstawił projekt opracowania tzw. wizytacji Strzesza.

(Projekt przyjęło do druku w formie zmodyfikowanej).

Posiedzenie naukowe dnia 7 XII 1971 r.

Członek Wydziału Zygmunt Kruszelnicki przedstawił pracę Zbigniewa Hornunga: *Majster Pinsel — snycerz. Karta z dziejów rzeźby rokokowej na południowo-wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej.*

(Streszczenia pracy nie dostarczono).

POSIEDZENIA KOMISJI FILOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 1 III 1971 r.

Bronisław Nadolski: *Geografia życia literackiego na Litwie w XV wieku.*

Mimo dominującej roli Krakowa w kulturze umysłowej w Polsce w XV i na początku XVI w. nie doszło do scentralizowania w tym mieście życia literackiego w czasach renesansu i reformacji, poszczególne bowiem ziemie przejawiały wówczas dążność do ogólnego podniesienia kultury, do rozwoju szkolnictwa, ruchu wydawniczego, budzenia życia literackiego. Przejawy przemian w kulturze umysłowej na Pomorzu Gdańskim były ostatnio przedmiotem badań, w ten sposób winny być także zbadane inne ziemie dawnej Polski.

Na szerokich przestrzeniach Litwy swój wpływ zaznaczyły dwie kultury. Wielkie Księstwo Litewskie od dawna było zruszczone, sama stolica, Wilno, prezentowała się jako miasto na pół ruskie. Przez cały wiek XVI, który był na Litwie okresem wielkich zmian kulturalnych, ciążył wschód Litwy ku ortodoksji ruskiej i ku językowi ruskiemu, gdy tymczasem jej część zachodnia przybierać zaczęła model kultury polskiej. Działo się to na skutek ożywionego handlu z Polską, nowego układu stosunków społecznych zbliżających się do polskich, częstych przyjazdów dworu królewskiego na Litwę, a także studiów młodzieży litewskiej w Krakowie i w głów-

nych centrach europejskich kultury renesansowej. Szczególne znaczenie w tych przemianach przypadło reformacji.

W I połowie XVI w. przemiany kulturalne nie były tak uderzające i znamienne jak później, mało też były badane. Podniósł się wówczas stan oświaty w Wilnie (szkoła na plebanii Św. Jana, szkoła prawa Rojzjusza, szkoła luterska Kulwy), zaniedbane było natomiast szkolnictwo przycerkiewne, choć rosło zapotrzebowanie na pisarzy ruskich, np. dla administracji państwowej prowadzonej w języku ruskim. Na tym tle znaczenia nabiera działalność wydawnicza Franciszka Skoryny, który już w Czechach wydał w 1517 r. *Psalterz* w języku cerkiewnym, w 1519 r. *Biblię*. Rozpowszechniły się one wśród ludności ruskiej. W 1525 r. Skoryna podjął działalność wydawniczą na terenie Wilna, wydał tu *Apostoła* i *Małuju podorożnuju kniżnicu*, dając wzór późniejszym drukom prawosławnym i ruskim protestanckim.

Na szerzenie się polskiego modelu kultury na Litwie nie miały wpływ miał dwór królewski, zwłaszcza Zygmunta Augusta, często tu przebywającego. W jego otoczeniu znajdowali się: Rojzjusz, Koszutski, Jan z Koźmina, Wawrzyniec Niezgoda z Przasnysza, Kromer, Rotundus. Jeszcze więcej tego rodzaju ludzi skupiało się wokół Mikołaja Radziwiłła Czarnego, który około 1553 r. podjął na szeroką skalę misję szerzenia wiary kalwińskiej na Litwie, pociągając za sobą wielu magnatów litewskich, w tym także niektórych stojących dotąd przy prawosławnej ortodoksji. W 1553 r. powstała dla szerzenia reformacji drukarnia w Brześciu, później także w innych miejscowościach. Drukowali tu swoje utwory: Bernard Wojewódka, Szymon Zaciusz, Wawrzyniec z Przasnysza, Andrzej Trzecieski, Grzegorz Orszak, Piotr Statoriusz, Jakub Lubelczyk, Cyprian Bazylik i wielu innych. Po śmierci Mikołaja Radziwiłła Czarnego pisarze kalwińscy skupiają się wokół Mikołaja Radziwiłła Rudego. Po osiedleniu się jezuitów w Wilnie w 1569 r. ożywiła się walka na pióra, w której udział brali: Stanisław Warszawicki, Piotr Skarga, Stanisław Grodzicki, Andrzej Jurgiewicz, Marcin Śmigielski i in. Polemistami ich i propagatorami różnowierstwa byli w tym czasie: Andrzej Wolan, Grzegorz z Żarnowca, Andrzej Chrzastowski, Paweł Gilowski, Szymon Budny, Jan Licinius, przeważnie przybysze z Polski, wspierani przez różnych panów litewskich, niezmiernie płodni w swej twórczości pisarskiej.

Druki Skoryny w Wilnie, Budnego w Nieświeżu nie były jedynymi drukami ruskimi na Litwie, podjęli je w 1575 r. w Wilnie Manowicze, nie bez konkurencji z Moskwą, zatrudnili stamtąd Piotra Mściława i jego czeladnika Hrynia, drukujących ruski *Psalterz*, *Ewangelię*, *Służebnik*, *Statut Litewski* po polsku i rusku. Od 1588 r. także drukarnia Bractwa Św. Ducha tłoczyła ruskie druki. Wawrzyniec Zyzania ogłaszał teksty po rusku, gramatykę tegoż języka i modlitewnik. O przekłady z polskiego na ruski zabiegał już Zygmunt August, w ten sposób doszło do białoruskiego przekładu *Kroniki wszytkiego świata* Bielskiego, następnie około

1565 r. przełożonej na język wielkoruski. Z Manowiczami utrzymywał stosunki książę Andrzej Kurbski, zbieg polityczny z Moskwy, który pisał przeciw Iwanowi Groźnemu (*Istoriija o wielikom kniazie moskowskom*).

Do rozwoju oświaty na Litwie przyczyniały się szkoły różnowiercze w Birżach, Wilnie, Iwii, Słucku, Klecku. W Wilnie istniało od 1570 r. kolegium jezuickie, zmienione w 1578 r. na akademię. Mimo to stan oświaty był tu niezadowolający, dzieci zamożnych rodzin uczyły się prywatnie, nieraz pod kierunkiem znakomitych humanistów. Pół setki rodzin litewskich wysyłało swe dzieci do obcych akademii. Spośród Litwinów zaznaczyli się w literaturze: Rymsza, Grodowski, Radwan, Pielgrzymowski, Kolałowski, Kozakiewicz, Bieniasz Budny, Krzyszkowski, Zacharzewski i in. W stosunku do Korony renesans na Litwie był zjawiskiem opóźnionym, trwał tu jednak dłużej, miał swych wielu przedstawicieli do 1630 r.

Posiedzenie naukowe dnia 21 IV 1971 r.

Krystyna J a k o w s k a: *Ewolucja narracji w międzywojennych powieściach Zofii Nałkowskiej*.

Porównanie sposobów traktowania tradycyjnych konwencji narracyjnych („realistycznej” i młodopolskiej) przez pisarzy 20-lecia międzywojennego pozwala odczytać kierunek zmian, którym podlegała proza tego okresu. Przedstawiony fragment jest próbą uzyskania częściowego materiału na przykładzie międzywojennej twórczości Z. Nałkowskiej. Analizą objęto 6 powieści. Pierwsza chronologicznie, *Romans Teresy Hennert*, posiada wszelkie cechy narracji „realistycznej” (opozycja „realistyczny” — młodopolski zgodnie z sugestiami zawartymi w pracy M. Głowińskiego *Powieść młodopolska*, Wrocław 1969); stosowany dawniej przez Nałkowską model młodopolski został tu odrzucony. Analiza dwóch podstawowych chwytów narracyjnych w tej powieści wykazuje jednak, że istotna tendencja powieści młodopolskiej — ograniczanie wiedzy narratora — pozostała nie bez wpływu na model przyjęty, różniąc go tym samym silnie od wzorca realizmu klasycznego. Dwie następne powieści *Dom nad łąkami* i *Choucas*, jako oparte na wzorcach narzucających z góry konstrukcję narratora (wspomnienie i dziennik), nie przynoszą materiału informującego o stosunku Nałkowskiej do dwóch podstawowych „niestylizatorskich” modeli narracyjnych, natomiast zarówno w *Niedobrej miłości*, jak i w późniejszej *Granicy* daje się zauważyć niejednorodność narracji: w *Niedobrej miłości* dominuje opowiadanie z punktu widzenia narratora o ograniczonej wiedzy, zdarzają się jednak fragmenty opowiedziane przez narratora wszechwiedzącego, w *Granicy* zaś proporcje są odwrotne. Obie powieści są jakby mechanicznym zestawieniem dwóch różnych modeli narracyjnych i ujawniają dzięki temu wyczuwalną już w *Romansie Teresy Hen-*

ner, a podstawową dla pisarstwa Nałkowskiej niedogodność: niewystarczalność każdego modelu z osobna. Osobowy narrator o ograniczonej wiedzy był formą za mało pojemną, narrator wszechwiedzący był formą dla relatywizmu Nałkowskiej zbyt arbitralną. Analiza poetyki *Niecierpliwych* wskazuje, że niedogodność tę Nałkowska rozwiązała, tworząc oryginalną formę narracyjną, w której skontaminowała cechy dwóch — zestawianych ze sobą dotychczas — modeli. Jest to narracja o nadrzędnej strukturze zmodyfikowanego pamiętnika, w który wpisane są liczne aktualizacje, dokonywane z punktu widzenia poszczególnych postaci.

Z analizy wynika, że aż do wybuchu II wojny światowej Nałkowska borykała się z problematyką formalną rodem z Młodej Polski i konstruowała własne rozwiązania pytań postawionych w tamtej epoce.

Posiedzenie naukowe dnia 12 VI 1971 r.

Bronisław Nadolski: *Tematyka i artyzm poezji renesansowej na Pomorzu.*

W związku z przygotowaniem wydania antologii poezji renesansowej na Pomorzu zaszła potrzeba dokonania jej wyboru zależnie od tematyki i pewnej jej wartości artystycznej. Antologia obejmie około 20 pisarzy, w przeważającej mierze piszących po łacinie. Otwiera ją gdańszczanin Krzysztof Suchten, autor zbioru epigramatów z 1505 r., wśród których znajdują się epitalamium na ślub gdańskiego kupca Felsteta i salutatorium dla torunianina, lekarza Aldenhoffa; są to utwory przeładowane sztafajem mitologicznym, niemal barokowym. Pozycji Jana Dantyszka nie ma potrzeby uzasadniać, chodzi bowiem o poetę o randze ustalonej. Wybrano z jego twórczości epinikion na zwycięstwo Zygmunta I nad Moskwą, wspaniałą elegię miłosną *Do Grynei*, satyrę *Jonasz*, przepowiadającą zgubę Gdańskowi, wiersz związany z kontrreformacyjnym stanowiskiem poety, wreszcie przemiłe *Hendekasyllaby*, rodzaj wierszowanej korespondencji z Jerzym Sabinem, znakomitym poetą w Królewcu, rektorem tamtejszego uniwersytetu. Uwzględniono humanistę śląskiego Wawrzyńca Korwina, którego losy powiodły daleko na północ, do Torunia, gdzie przez dwa lata (1506—1508) piastował urząd sekretarza miejskiego, przyjaźnił się z Kopernikiem, czego ślad pozostał w elegii pożegnalnej, napisanej, gdy rozstawał się z Pomorzem i wracał na ziemię śląską. Należało dalej przypomnieć Franciszka Rhodego, poetę-drukarza, humanistę o niemałych zasługach, ponieważ umożliwił ogłoszenie drukiem utworów wielu pisarzy, a sam niezgorzej władał piórem, czego dowodem są wierszowane parafrazy z *Ksiąg Proroków*, a zwłaszcza poetycki opis ogrodów gdańskiego burmistrza Konstantego Ferbera, najgłośniejszego wówczas protektora ludzi pióra i uczonych. Z terenu Elbląga nie mogło zabraknąć humanisty holen-

derskiego Wilhelma Gnapheusa, organizatora i rektora tamtejszego gimnazjum, autora prawdziwie renesansowego trionfu *Triumphus Eloquentiae* (1541), z którego przytoczono przemowę Wymowy, stanowiącą ponieważ prawdziwy manifest renesansowy na Pomorzu. Kolejną pozycję zajął Henryk Moller, przybysz z Hesji, który niemal całą swą łacińską poetycką twórczością związał się z Pomorzem, z Chełmnem, gdzie uczył łaciny i w latach 1551—1553 napisał około 10 utworów, potem z Gdańskiem, gdzie został rektorem gimnazjum. Przygotowano jego *Querela Musarum* (1552), epitalamium na ślub sekretarza gdańskiego M. Langa i parę epigramatów z *Imagines* (1566). Obok Mollera wymieniono dwóch humanistów gdańskich Achacego Cureusa i Michała Retella. Pierwszy z nich zostawił jakby wierszowane reportaże, jak np. wrażenia i opis przyjazdu do Gdańska biskupa Uchańskiego (1559), opis straszego pomoru w Gdańsku w 1564 r., wreszcie opis przyjęcia dostojników gdańskich po ich uwięzieniu w 1571 r. Retell zasłynął jako najznakomitszy hellenista na Pomorzu, autor wierszy greckich, a także bogatego zbioru łacińskich epimytów, wierszy zbliżonych do apoftegmatów, opartych na bogatej lekturze, a pisanych z myślą o młodzieży szkolnej. Był on też autorem zbioru epigramatów i elegii, z których przypominano bardziej charakterystyczne utwory. Kasper Schütz wolał zamienić uniwersytecką katedrę poezji w Królewcu na sekretariat miejski w Gdańsku, w mieście, któremu świadczył różne przysługi i gdzie napisał swe wielkie dzieło dziejopisarskie. Uprawiał on również poezję, czego próbką jest jego *Prussia* (1563) Podobnie ułożyły się losy Walentego Schrecka, który królewiecką katedrę poezji zamienił na rektorat prymarnej szkoły Panny Marii w Gdańsku. Był to poeta bardzo płodny, pisywał też komedie dla swego teatru szkolnego; z jego twórczości przytoczono *Charites*, utwór pisany w 1582 r. na odnowienie szkoły. Odrodzenie w Toruniu, poparte twórczością wielu humanistów, wystąpiło trochę później niż w innych miastach. Związki z nim Samuela Wolfa, Ślązaka, do niedawna rektora szkoły w Lewartowie, potem sekretarza elbląskiego, były dość luźne, ale ciekawe. W Toruniu ogłosił przepiękną elegię żałobną na śmierć poległego pod Pskowem w 1581 r. Mikołaja Czernego, w Gdańsku — małe epos na zwycięstwo Batorego nad Iwanem Groźnym *Stephani adversus Johannem Basilidem expeditio* (1582). Całkowicie z Toruniem związał się Ulryk Schober, również rodem ze Śląska, konrektor gimnazjum toruńskiego, przedwcześnie zmarły, autor kilku zbiorów poezji: *Miscellanae poetica* (1593), *Paralipomena* (1593), *Poematum libri* (1594), wierszy, z których wiele mówi o znanych toruńskich ludziach pióra i nauki (można z tych wierszy złożyć pewnego rodzaju kronikę życia towarzyskiego w Toruniu). Z pomniejszych poetów toruńskich uwzględniono też związanego z gimnazjum Joachima Schlegla, sięgnął on bowiem do renesansowej sielanki, napisanej w 1606 r. na śmierć toruńskiego scholarcy i burmistrza Aleksandra Giesego. Miejsce sekretarza toruńskiego Jana Rybińskiego, autora łacińskich wierszy podróżniczych *Hodoeporico-*

rum liber (1592) i *Gęśli różnorodnych* (1593), jest całkiem osobiwe, pierwszy to bowiem pisarz, który równocześnie uprawiał poezję w językach polskim i łacińskim i ma tu niemałe osiągnięcia. Z innych poetów, przybyszów z obcych stron, zaprezentowano z terenu gdańskiego Melchiora Laubana, rodem ze Śląska, który po dwóch pobytach w Gdańsku na początku XVII w. wrócił na Śląsk, z Gdańskiem jednak i jego ludźmi związał wiele swych utworów i tam ogłosił cały ich zbiór *Musa Lyrica* (1607), a także drugiego przybysza, Czecha, Wenzela Klimenta (Clemensa Żebrowskiego), który w 1630 r. dał poetycki opis Gdańska w poemacie *Gedanium sive Dantiscum*. Od końca XVI w. na terenie Torunia pojawiają się coraz liczniejsze wierszowane utwory, pozostawiające wiele do życzenia pod względem artystycznym, o niemałym jednakże znaczeniu. Dotyczy to publicystycznego utworu *Acrostichis własnego wyobrażenia kniazia wielkiego moskiewskiego* (1581), wymierzonego przeciw Iwanowi Groźnemu, pióra Walentego Neothebala, i *Kancjonału to jest pieśni chrześcijańskich* (Toruń 1578), który w przeróbkach i przedrukach docierał do rąk wiernych przez długie lata i zasłużył sobie na uwzględnienie w antologii. Przewidziano w niej teksty łacińskie i przekłady oraz wstęp omawiający i oceniający to dość urozmaicone przenikanie renesansu na Pomorze Gdańskie.

Posiedzenie naukowe dnia 17 XI 1971 r.

Konrad G ó r s k i: *Zagadnienie interpunkcji w wydaniach klasyków polskich*.

(Streszczenia referatu nie dostarczono).

Posiedzenie naukowe dnia 26 XI 1971 r.

Janusz K r y s z a k: *Kres poetyckich doświadczeń Tadeusza Peipera*.

Krytycy badający twórczość poetycką Tadeusza Peipera z reguły dzielą ją na dwa odrębne, przeciwstawiające się sobie nurty; ostatnie utwory wchodzące w skład tomu *Raz* oraz poemat *Na przykład* traktuje się często jako wyraz kryzysu idei awangardowych, przy czym znaczną część tych poematów opatruje się komentarzami negatywnymi, podającymi w wątpliwość wartość artystyczną trudu poetyckiego autora *Raz*. Uwaga autora referatu skupia się głównie na poemacie *Kronika dnia*, najbardziej chyba lekceważonym przez krytykę, a jak się wydaje, jest to poemat znaczący nie tylko dla twórczości Peipera, ale zawierający także liczne sugestie podejmowane w latach późniejszych przez innych poetów. Punktem wyjścia przeprowadzonej analizy jest teza, iż *Kronikę dnia* można odczytywać nie tylko jako utwór polityczny, ingerujący bezpośrednio w rzeczy-

wistość polityczną II Niepodległości, lecz także jako swego rodzaju poemat autotematyczny, uwierzytelniający wszystkie działania poetyckie przywoływaniem konkretnych faktów i sytuacji inicjalnych, ukazywaniem dróg prowadzących od sytuacji wyjściowej — jaką stanowi fakt społeczny zawarty w informacji prasowej — do jej poetyckiej wersji, zmetaforyzowanej, przetworzonej. W tomie *Raz*, w którym znalazła się *Kronika dnia*, odnajdujemy więcej tego typu działań obnażających mechanizm powstawania poematu, deszyfrujących zmetaforyzowany język poetycki, żeby wymienić chociażby poemat *Zemsta*. Ten gest autodemaskacji trudno nazwać rezygnacją z awangardowości. Przy analizie *Kroniki dnia* należy zwrócić również uwagę na fakt, iż świat jawiący się we fragmentach prasowych poematu uzyskuje znamiona rzeczywistości podejrzonej, opatrzonej znakiem zapytania, czy nie jest to już czasami świat usiłujący wyjść poza siebie, świat fantastyczniejący, grawitujący ku irrealności, przeradzający się w rzeczywistość podmiotową rozwijającą się i trwającą samodzielnie. Z chwilą zaś, gdy rzeczywistość wymyka się sądom i diagnozom racjonalnym, a przynajmniej tak łatwo im się nie poddaje, kiedy traci spoistość, by poddać się chaosowi i anarchii, rodzi się także pragnienie odnalezienia nowej płaszczyzny, na której możliwe będzie osiągnięcie porozumienia ze światem, możliwe ponowne jego scalenie. W poezji końca lat dwudziestych szansa tej poszukiwać będą poeci na gruncie świadomości mitycznej; wśród awangardzistów krakowskich ten typ świadomości ujawni nie tylko twórczość J. Brzękowskiego — nieobca okaże się ona również dziełu Peipera mimo licznych deklaracji racjonalistycznych. Zastanawia w tej twórczości przede wszystkim stała obecność wzorca religijno-biblijnego; Peiper do końca wprawdzie broni racjonalizmu, ale *Kronika dnia* jest też wyrazem ambiwalencji postaw, argumenty racjonalistyczne, by uzyskać pełną siłę przekonania, wspierają się także na elementach świadomości mitycznej — stąd ów młodzieniec-prawodawca, rewolucjonista wierzący w „czerwone mózgi” i metafizyczną dobroć człowieka, przemawiający plakatowym językiem agitatora i ciemnymi symbolami wieszczca. Świat poddany chaosowi usiłuje Peiper przewyciężyć poprzez kompromitacje ujawniające się na planie operacji językowych (stylizacja na gazetę) i na planie ingerencji w naturalny układ rzeczywistości (elementy groteski). Jest więc poemat Peipera utworem granicznym, znalazły w nim bowiem najpełniejszy wyraz wątpliwości zarówno artystyczne, jak i światopoglądowe. By odzyskać poczucie tożsamości ze światem, wkroczył Peiper na pogranicze świadomości racjonalistycznej i mitycznej; by uzasadnić swe działania poetyckie, obnażył mechanizm poematu, zdecydował się na dekadaż procesu twórczego. I nie jest sprawą przypadku, że poemat ten zamyka tom *Raz*, Peiper bowiem pisał książki poetyckie o konsekwentnej kompozycji.

Antonina Bartoszewicz: *Kształtowanie się pojęcia powieści realistycznej w pierwszej połowie XIX w.*

Pojęcie powieści realistycznej w polskiej krytyce literackiej zaczęło się kształtować na długo przed przyjęciem się w polskiej świadomości językowej terminu „realizm”. Treść realizmu jako pojęcia literackiego formowała się stopniowo w toku rozwoju powieści i w miarę nawarstwiania się refleksji teoretycznych dotyczących tego gatunku literackiego. Analiza tekstów krytyczno-literackich z pierwszej połowy XIX w. pod kątem pytań — czym powieść jest, jaka powieść być powinna, czym się różni od znanych dotąd gatunków literackich — dowodzi, że wspomniane teksty dostarczają obserwacji, sądów, sformułowań składających się w sumie na zarys teorii powieści realistycznej. W próbach odpowiedzi na wyszczególnione wyżej pytania punktem wyjścia jest najczęściej sprawa przedmiotu powieści i ściśle z tą sprawą zespolone zagadnienie „prawdziwości” powieściowego świata przedstawionego. Problemem szczególnie ważnym okazuje się przedmiot powieści (temat). Ewolucja poglądów krytyki krajowej w tym zakresie jest znamienna i wymowna — ściśle się wiąże z procesem kształtowania się pojęcia powieści realistycznej.

Istotnym składnikiem tego procesu jest przede wszystkim koncepcja powieści jako studium społeczeństwa; pogląd, że powieść to instrument poznawania rzeczywistości, wpływał na krystalizowanie się przekonań dotyczących sprawy odrębności gatunkowej powieści. W ramach pojmowania powieści jako studium życia społecznego zostało rozstrzygnięte zagadnienie opozycji między elementem prawdziwościowym a fikcyjnym, opozycji zaznaczającej się wyraźnie na samym początku rozwoju świadomości teoretycznej powieści. Pogląd, że powieść to studium socjologiczne, wyznaczył fikcji literackiej niemal automatycznie funkcję sposobu wyrażania prawd i praw społecznych, tym samym funkcję czynnika, który jest od owych prawd i praw uzależniony, wszechstronnie im podporządkowany, modelowany przez nie. Na kształtowanie się koncepcji powieści jako studium społeczeństwa w znacznym stopniu wpłynęła krytyka francuska, szczególnie w okresie przed powstaniem listopadowego, w dobie walki romantyków z klasykami. Rozważania o powieści stale towarzyszą tej walce, rozprawy i artykuły na ten temat pojawiają się w czołowych czasopismach szczytowego okresu walki, mianowicie w przedpowstaniowym pięcioleciu.

Uwagę krytyki krajowej bardzo wcześnie zwróciły takie właściwości powieści, jak luźność struktury, swoboda w kształtowaniu świata przedstawionego. Zostały one uznane za najbardziej podstawowe właściwości gatunku. Oceniano te właściwości różnie — jedni spośród krytyków widzieli w nich znak nowoczesności gatunku, fundament przyszłego rozwo-

ju, inni natomiast elastyczność formy powieściowej traktowali jako cechę ujemną. Prawie wszyscy krytycy krajowi zgodni byli co do tego, że powieść jest narzędziem odtworzenia i utrwalenia codziennego bytu i ma go odtwarzać wiernie. Jej metoda powinna niejako przystawać do przedmiotu. Rzeczywistość przedstawiona w powieści winna mieć krój rzeczywistości obiektywnej, winna być wiernym jej odbiciem, odbiciem tak adekwatnym, by czytelnik w trakcie lektury miał złudzenie bezpośredniego kontaktu z dostępną jego społecznemu doświadczeniu rzeczywistością obiektywną.

Cechy odrębności gatunkowej powieści formułowano na podstawie stworzonego przez poetykę klasycystyczną kodeksu cech eposu, dramatu, a już nagminnie odwoływali się do tego kodeksu krytycy zwalczający powieść i szukający argumentów na poparcie swego stanowiska. W najściślejszym związku z uświadomieniem sobie przez krytykę krajową cech szczególnych struktury powieści pozostaje koncepcja przystawalności jej metody literackiej do przedmiotu. Ta koncepcja jest problemem centralnym teoretycznych refleksji krytyki krajowej na temat metody literackiej powieści. Krystalizuje się w refleksjach teoretycznych, zafascynowanych właśnie swobodą strukturalną powieści. W obliczu gatunków skodyfikowanych przez poetykę klasycystyczną i w ramach tej poetyki niejako zobowiązanych do realizowania się w z góry wyznaczonych granicach powieść zdawała się być gatunkiem, którego nie obowiązują żadne zgola rygory, prawa, normy, przepisy, zdawała się mieć swobodę absolutną w doborze tematów i sposobów ich literackiego opracowania.

Istotę metody literackiej powieści w świadomości teoretycznej krytyki krajowej dobrze oddają terminy, jakich ta krytyka używa na jej oznaczenie. Mówi się więc, że powieściopisarz ma rzeczywistość *kopiować, malować, odwzorowywać, odbijać*, a nawet *daguerotypować i przerysowywać*. Te wyrazy występują zresztą bardzo rzadko w pojedynkę, niemal z reguły są dookreślane przez pełniące tu funkcję kategorii oceny pojęcia *zgodności z naturą, naturalności*, także *prawdziwości* i *wierności*, wreszcie *prawdopodobieństwa*. U niektórych krytyków wymienione nazwy metody literackiej powieści pojawiają się w szczególnym związku frazeologicznym z *naturą* o specjalnie interesującym znaczeniu: oto powieściopisarz ma rzeczywistość *kopiować, malować, odwzorowywać* itd. z *natury*. Toteż opisana koncepcja metody literackiej powieści w refleksjach teoretycznych krytyki krajowej kojarzy się na pierwszy rzut oka nieodparcie z kluczowym pojęciem estetyki klasycystycznej, mianowicie z pojęciem „naśladowania natury” i w niektórych wypadkach wydaje się ona temu pojęciu rzeczywiście bliska.

Krytyka krajowa wykazuje świadomość odrębności metody literackiej powieści zarówno od tej, jaka obowiązywała twórczość poddaną rygorom poetyki klasycystycznej, jak i od tej, jaką stosowali romantycy. W pierw-

szym wypadku artysta „zrzekł się twórczości”, w drugim nabrał przekonania „o absolutnej twórczości”; na ogół obie te postawy traktowane są przez krytykę krajową jako ekstremistyczne, żadna z nich nie sprzyja wiernemu odtworzeniu rzeczywistości obiektywnej (a to właśnie jest celem powieści). Uniknąć niebezpieczeństwa zafałszowania obrazu rzeczywistości obiektywnej w powieści może powieściopisarz, respektując potoczne rozumienie problemów i zjawisk składających się na obiektywny proces życiowy.

Posiedzenie naukowe dnia 16 XII 1971 r.

Teresa Minikowska: *O kilku rutenizmach w „Słowniku polszczyzny XVI wieku”*.

W referacie omówiono kilka wybranych wyrazów pochodzenia wschodniosłowiańskiego, które wyodrębniono na podstawie *Słownika polszczyzny XVI wieku*. Wśród omówionych form znalazły się rutenizmy bezpośrednie (*boroczno* 'obrok', *dzicz* 'barbarzyńcy' oraz 'dzikie zwierzęta', *dziecki* 'woźny sądowy' i formy pokrewne, *grabież* 'rabunek, zabieranie własności siłą'), orientalizmy (*baczmag* 'rodzaj obuwia', *czarka* 'małe naczynie do płynów', *domra* 'instrument muzyczny') oraz jeden wyraz cerkiewny (*domowit* 'przyjaciół domu'). Dwie ostatnie grupy stanowią tak zwane rutenizmy pośrednie, przy których zapożyczaniu języki ruskie stanowiły tylko jedno z ogniw. Niektóre wyrazy mogą budzić kontrowersje (np. *dzicz*), jednak wydaje się, że i w odniesieniu do nich istnieją podstawy pozwalające przypuścić ich wschodniosłowiański rodowód.

Omawiając wybrane wyrazy, starano się przede wszystkim rozstrzygnąć problemy dotyczące ich wieku i historii w języku polskim, pierwszego zapisu ich staroruskich odpowiedników, występowania w gwarach oraz w innych językach zachodniosłowiańskich (przede wszystkim w języku staroczeskim).

Jeśli chodzi o wiek wyrazów w języku polskim, to przede wszystkim trzeba stwierdzić, że poza formą *dziecki* i jej pochodnikami wszystkie pozostałe nie wystąpiły w staropolszczyźnie. W XVI w. omawiane słowa zanotowano w następujących utworach: *baczmag* — Mikołaj z Wilkowiecka, *Historyja o chwalebny m zmartwychwstaniu*, 1580 r.; *boroczno* — *Wyprawa plebańska*, 1590 r.; *czarka* — Ł. Górnicki, *Dworzanin polski*, 1566 r.; M. Strykowski, *Kronika*, 1582 r.; *domowit* — S. Orzechowski, *Quincunx*, 1564 r.; *domra* — Sz. Budny, *Biblija*, 1572 r.; *dzicz* — M. Bielski, *Sen majowy*, 1586 r.; P. Ciekliński, *Potrójny z Plauta*, 1597 r.; *dziecki* — S. Sarnicki, *Statuta*, 1594 r.; *dzieckować* — S. Sarnicki, *Statuta; Libri legationum* 1500—1547; *dzieckowanie* — S. Sarnicki, *Statuta; dzieckowany* — S. Sarnicki, *Statuta; dzieckie* — *Metryka Koronna*, 1511—1540; *grabież* —

M. Strykowski, *Kronika*, S. Sarnicki, *Statuta*, S. F. Klonowic, *Worek Judaszów*, 1600 r.

W języku staroruskim zdecydowaną większość omawianych wyrazów zanotowano wcześniej niż w języku polskim. Do wyjątków należą: *domra*, którą uchwycono w tekstach ruskich dopiero w XVII w., oraz *baczmag*, zarejestrowany jako *bašmak* w 1580 r., a więc identycznie jak w polszczyźnie. Przy okazji tych wyjątków wyrażono opinię, iż sztywne opieranie się w każdym przypadku na chronologii zapisów mogłoby doprowadzić do błędnych wniosków, gdyż wyraz mógł egzystować np. w językach ruskich wcześniej, niż go zapisano, a po wtóre istnieje zawsze możliwość przeoczenia pewnych zapisów.

W gwarach (i to rdzennie polskich) zaobserwowano z wymienionych wyrazów tylko formę *czareczka*, obok której wystąpiła zniekształcona postać *tara*. Fakt ten świadczyć może o silnym zakorzenieniu się orientального słowa w języku polskim.

W *Słowniku staroczeskim* Gebauera odszukano jedynie niedokładny odpowiednik wyrazu *domowit*: w XIV w. pojawił się w języku staroczeskim przymiotnik *domovitý* 'domowy, rodzinny'.

Zaobserwowane fakty w łączności z danymi ze słowników etymologicznych języka polskiego i języka rosyjskiego pozwoliły na sprecyzowanie wniosku o ruskim pochodzeniu omówionych wyrazów.

Danuta Moszyńska: *Rzeczowniki z formantem -(t)ura w staropolszczyźnie*.

W języku staropolskim, zwłaszcza od XVI w., sporą liczbę pożyczek stanowią latynizmy. W grupie zapożyczeń z języka łacińskiego znajdują się między innymi formacje, których sufiksy słowotwórcze szybko i łatwo wyodrębniają się w poczuciu językowym Polaków, jako kategorie żywe i produktywne. Do takich formacji należą rzeczowniki rodzaju żeńskiego utworzone za pomocą formantu *-(t)ura*.

Celem referowanej rozprawki było pokazanie na materiale staropolskim procesu przejmowania i asymilowania w języku polskim wymienionych formacji. Dokładnej analizie podlegały pożyczki przyjęte przez polszczyznę do początków XVII w. I tak: pisma okresu średniowiecza zanotowały cztery pożyczki z formantem *-(t)ura*, wiek XVI nie używa już jednej z tych pożyczek, dodaje jednak 21 swoich, Knapski (XVII w.) dorzuca jeszcze 7 nowych pożyczek. Znamienne jest to, że pożyczki do XVII w. to wyłącznie formacje łacińskie, pożyczki późniejsze natomiast nie zawsze wywodzą się bezpośrednio z łaciny. Ten fakt jest już dowodem odrywania się sufiksu *-(t)ura* od pierwotnych formacji przez niego tworzonych. Nasilającą się żywotność tego typu formacji słowotwórczych można zaobserwować w ciągu XVIII i XIX w. Materiał z tego okresu jest ilustracją usamodzielniania się formantu *-(t)ura*, często już bez *-t-*, *bę-*

dącego cechą participiów łacińskich. Formant zachował i obecnie swoją żywotność.

Interesująco przedstawia się podział semantyczny tych rzeczowników, kontynuujący jeszcze częściowo znaczenie pierwotne, związane z jakością participium łacińskiego, stanowiącego podstawę słowotwórczą (participium futuri activi lub participium perfecti passivi). Rzeczowniki na -(t)ura tworzą najczęściej abstrakta nazywające zawód lub godność i mogą być używane w znaczeniu kolektywnym.

Posiedzenie naukowe dnia 21 XII 1971 r.

Bronisław Nadolski: *Straty literatury polskiej wynikłe z działalności cenzury galicyjskiej w XIX wieku.*

W celu wykazania strat wyrządzonych literaturze galicyjskiej w omawianym okresie wykorzystano pozostałości po austriackim Archiwum Urzędu Cenzorskiego (Bücherrevisionsamt) i rękopisy dzieł oddanych do cenzury, ze skreśleniami pewnych miejsc czy całych książek, z adnotacjami: „omissis delendis imprimatur”, „non admittitur” lub „damnatur”. Pierwsze materiały znajdowały się przed wojną w pogubernialnym Archiwum we Lwowie, a rękopisy dzieł wchodziły w skład działu rękopisów tamtejszej Biblioteki Uniwersyteckiej. Resztki owego Urzędu Cenzorskiego obejmowały: instrukcje cenzorskie z lat 1804 i 1810, zarządzenia z 1811 r., dotyczące egzemplarzy obowiązkowych, zarządzenia w sprawie wydawania książek treści religijnej, książek dla ludu (1819), kalendarzy (1821), rejestracji prywatnych księgozbiorów (1823), handlu książkami w mieście Brody (1828), wydawania gazet (1833), wykazu książek, które nie uzyskały debitu na terenie całej Austrii itp. Źródło drugie, owe rękopisy ze skreśleniami i wręcz z zakazem ich drukowania, okazało się szczególnie ważne, widać z niego bowiem, jak daleko sięgała ręka cenzorska.

Działalność cenzury ukazano na przykładzie następujących rękopisów: 1) I. W. Heggelin, *Książdź pleban*, 1818, przekład ks. M. Korczyńskiego, wiele skreśleń, 2) A. Hohenloe, *Modły prawowitego chrześcijanina* (1823), przekład i dopełnienia L. Piątkowskiego (m. in. wykreślono psalmy w przekładzie Kochanowskiego), 3) F. Boznański, *Pisma wierszem i prozą* (1823) — wykreślono około 15 utworów i wskazówki do adresatów wielu utworów, 4) S. Jaszowski, *Zabawki rymotwórcze* (1825) — wykreślono jedno miejsce w dramacie o Ottokarze, 5) w *Rozbiorze uwag Philopolskiego nad Janem z Tęczyna*, pisanym w 1825 r. przez Walerego Chłędowskiego, parę drobnych skreśleń, 6) w *Pamiętniku Galicyjskim* z 1821 r. skreślono wiersze Rościszewskiego, Małkowskiego i in., 7) w komediach Fredry poczyniono skreślenia, które pozostały w późniejszych wydaniach, np. w *Odludkach i poecie* (1823), w *Nowym Don Kichocie*, *Cudzoziemczyźnie*,

8) w tomie *Poezji* J. N. Kamińskiego z 1827 r. skreślona została fraszka *Na Marcina*, 9) *Nowe bajki i powieści* W. Gurskiego — skreślona bajka przeciw duchowieństwu *Lew spowiednik*, a także *Osiół i szatan*, *Wydra i wilk*, 10) w *Pątniku Narodowym* (1827) liczne skreślenia, 11) w *Świątniku lwowskim* na r. 1834 skreślono nazwiska radców rządowych, rzecz o rodowodzie panującego cesarza i wszelkie wzmianki z dziejów polskich, 12) w *Przyjacielu chrześcijańskiej prawdy*, wyd. przez ks. Korczyńskiego w 1833 r., skreślono satyrę Opalińskiego z XVII w. na duchownych, 13) w *Kurpiach* (1834) K. W. Woycickiego — skreślenia miejsc patriotycznych, 14) w F. Boznańskiego *Marzeniach ojca po zejściu ukochanego i jedynego dziecka* (1835) skreślono wszystkie miejsca mówiące o pocieszeniu i nadziei, 15) w tomie *Pieśni do świętych, których imiona w Galicji używają* (1837) skreślono 9 pieśni maryjnych, 10 kolęd do dziś śpiewanych i 19 pieśni o świętych, 16) z *Pień lirycznych* F. Schillera (1838) wykreślono wiele utworów, w których była mowa o wolności, a ze wstępu Bielowskiego — zdania o tym, że Polacy lgną do tego poety, bo „jakoweś współczucie związało go ściślej z naszym narodem”. Kilkadziesiąt późniejszych rękopisów z lat 1840—1850 dowodzi, że praktyka cenzorska stawała się coraz groźniejsza. Po 1848 r. pojawiły się długie listy utworów z powstania listopadowego, z ruchów wyzwolenczych w zachodniej Europie, z polskiej literatury emigracyjnej, których rozpowszechnianie było zakazane.

POSIEDZENIA KOMISJI FILOZOFICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 18 I 1971 r.

Tadeusz Czeczowski: *Rozum i zmysły*.

Posiedzenie naukowe dnia 10 II 1971 r.

Leon Gumąński: *O rozstrzygalności wyższego rachunku funkcyjnego*.

Posiedzenie naukowe dnia 29 III 1971 r.

Wiesław Lang: *Uwagi nad uzasadnialnością systemów normatywnych*.

(Streszczeń referatów nie dostarczono).

Posiedzenie naukowe dnia 19 X 1971 r.

Henryk Moese: *Heurystyka w logice Bolzana. Źródła historyczne*.

Arystoteles zostawił dwa wzory logiki: heurystyczno-humanistyczny w *Topikach* z regułami dyskusowania oraz dedukcyjny w *Analitykach*

z nauką o sylogizmie. Renesans, będąc w opozycji do Arystotelesa i logiki scholastycznej, żądał użytecznej, heurystycznej logiki dla nauk przyrodniczych. Bacon dał naukę o *idolach* oraz indukcyjną metodę w *Novum Organum* (1620), a Descartes przedstawił matematyczną metodę rozwiązywania problemów w *Prawidłach* i w *Rozprawie o metodzie* (1637). Obaj wysunęli podobne cele dla swych nauk, pragnąc oczyścić umysł z błędów i urobić go przez ćwiczenie (subiektywna *medicina mentis*) oraz poprzez rozwój nauk przyrodniczych (obiektywna metoda). Zatarli przy tym granicę pomiędzy *medicina mentis* i nauką o metodzie oraz pomiędzy błędami i ich przyczynami, o które chodziło im najbardziej. Sądziли bowiem, że zwalczając przyczyny, usuną ich skutki. Rozważania nad przyczynami błędów poznawczych na terenie logiki zrodziły obcą dla niej problematykę i zbliżyły logikę do teorii poznania. W późniejszej uprawie racjonalistycznej heurystyki widać różne stanowiska filozoficzne. Naśladowano w niej naukę o błędach Bacona i Descartesa oraz metodę Descartesa, a pomijano indukcję Bacona, zbyt skomplikowaną, aby móc ją przystępnie wyłożyć. Zamiast indukcji Bacona podawano niekiedy reguły obserwacji. Sztuczne związanie odrębnych u Bacona i Descartesa nauk o błędach i o metodzie wywołało u następców wahanie, która z dwóch nauk jest bardziej użyteczna i której należy się pierwszeństwo i szerszy wykład. *Logika Port Royal* (1662), podręcznik do samokształcenia, złączyła obszerną naukę o błędach ze skrótem nauki dyskutowania i dedukcyjną metodą wziętą od Descartesa i Pascala. Malebranche w *De la recherche de la vérité* (1675) traktował w pięciu księgach o źródłach błędów w zmysłach, wyobraźni, rozumie, skłonnościach i namiętnościach, a w szóstej wyłożył metodę poznania prawdy. Należą tu również dzieła Spinozy *Traktat o poprawie rozumu* i Tschirnhausa *Medicina mentis*. Leibniz nie stworzył heurystyki, mówił jednak o jej użyteczności i wskazał na zakres jej starych i nowych problemów. Wolff wprowadził zagadnienia filozoficznego medytowania i czytania książek oraz połączył *ars inveniendi* z *ars demonstrandi*, stosując metodę matematyczną w wykładzie. Przez wyodrębnienie różnych kategorii twierdzeń, jak w matematyce, stwarzał on pozory ścisłości. Uczniowie Wolffa oscylowali pomiędzy subiektywną nauką o błędach a obiektywną nauką medytowania i dyskutowania. Bolzano w *Wissenschaftslehre* (1837) systematycznie i obszernie wyłożył heurystykę, z której usunął już nieaktualną naukę dyskutowania, zatrzymawszy przykłady błędów sofistycznych, które objaśnił. W heurystyce dał ogólne reguły stawiania i rozwiązywania problemów w filozofii, naukach przyrodniczych i humanistycznych. Heurystyka Bolzana i jej zastosowanie w normatywnej teorii podręcznika miały również wpłynąć na rozwój cech umysłu, jak pamięć, bystrość, krytycyzm, które są nieodzowne w pracy badawczej. Bolzano wzmocnił więc słabą pierwotnie więź pomiędzy subiektywną *medicina mentis* a obiektywną nauką o metodach, łącząc je w metodologii, z której zagadnienie przyczyn

błędów do *Erkenntnislehre*, poprzedzającej naukę o metodach. Nauka o błędach i nauka o metodach odnosiły się u niego do jednego i tego samego przedmiotu, a pozytywne metody miały pierwszeństwo; uzupełniały je rozważania o błędach, czyli odchyleniach od metod. Na czele *Wissenschaftslehre* postawił *Fundamentallehre*, naukę zwalczającą sceptycyzm poznawczy, którym zajmowali się wcześniej Bacon, Descartes i inni. Następnie podał *Elementarlehre*: logikę formalną, którą uwolnił od psychologizmu, wyróżniający w zdaniach ich obiektywny przedmiot, prawdy o sobie, od subiektywnej funkcji twierdzenia. Hierarchiczny układ pięciu nauk *Wissenschaftslehre* według stopnia ich ogólności wskazuje na ich powiązania. Bolzano pragnął zachować jak najwięcej z tradycji, którą poprawił, uzupełnił i uporządkował. Uzgodnił logikę Stagiryty z heurystycznymi założeniami Bacona i Descartesa oraz z teorią wykładu, którą zapoczątkowali Melancthon i Ramus, wzorując się na retoryce.

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI

Posiedzenie naukowe dnia 28 VI 1971 r.

Józef Poklewski: *Święta Lipka, zespół architektoniczny*.

Marian Arszyński: *Miasta Prus jako ośrodki sztuki średniowiecznej*.

Posiedzenie naukowe dnia 11 XI 1971 r.

Zbigniew Hornung: *Majster Pinsel, snycerz. Karta z dziejów rzeźby rokokowej na południowo-wschodnich ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*.

(Streszczeń referatów nie dostarczono).

POSIEDZENIA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOWNAWSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 2 XII 1971 r.

Leonard Jarczykowski: *Z problemów inwentaryzacji i identyfikacji zbiorów warmińskich wywiezionych do Szwecji*.

Zbiory warmińskie fromborsko-braniewskie, wywiezione do Szwecji, wykazują różnorodny materiał i stopień opracowania. Wynika to:

- 1) z rodzaju zbiorów (rękopisy, druki, archiwalia i in.),
- 2) ze stopnia ich osiągalności (upsalskie, poza Uppsalą nieosiągalne),
- 3) z adnotacji w inwentarzach i bibliografiach.

Z dostępnych źródeł bibliograficznych najcenniejsze są najwcześniejsze, opublikowane przez F. Hiplera w „Analecta Warmiensa”, spisy rękopisów i powizytacyjny spis zawartości biblioteki kapitulnej fromborskiej z 1598 r. Z nie opublikowanych należy wymienić braniewski spis księgozbioru z 1605 r. oraz dwa szwedzkie rękopiśmienne spisy Bureusa, brudnopis i czystopis z 1626 r. Opisy są ogólnikowe, bez dat i miejsc druku, najczęściej dotyczą tylko pierwszej z pozycji współprawnych.

Rozszyfrowaniem pozycji braniewskich i fromborskich zajęli się bibliografowie z początkiem XX w. Prace I. Collijna dają pogląd na księgozbiór Tomasza Wernera, na inkunabuły braniewskie i fromborskie przechowane w Uppsali i po części w Sztokholmie. Część zbiorów braniewsko-fromborskich, która trafiła do Strängnäs, ujmuje katalog H. Aminsona z 1863 r.

Badaczy polskich interesują zbiory braniewsko-fromborskie głównie z racji zawartych w nich poloników. Najobszerniejsze dwa opracowania to *Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecji* E. Barwińskiego, L. A. Birkenmajera, J. Łosia (Kraków 1914) oraz *J. Trypućki Polonica Vetera Upsaliensia* (Uppsala 1958), uzupełnieniem jest praca Cz. Pilichowskiego, *Nieznane polonica w bibliotekach szwedzkich* (Gdańsk 1962).

Przy próbie rekonstrukcji obydwu księgozbiorów niezmiernie pomocne okazały się katalogi upsalskie (drukowany Aurivilliusa z 1814 r.), oraz inwentarze podające zawartość pozycji współprawnych, druków XVI w., których Collijn w katalogu inkunabułów nie uwzględnił, a także dwutomowy katalog druków muzycznych, zainicjowany przez R. Mitjanę w 1911 r. (t. 1), a skończony przez Ö. Davidsona w 1951 r. (t. 2). W katalogu Aurivilla, dwutomowym alfabetycznym i trzecim rzeczowym, można znaleźć prawie każdą pozycję ze zbiorów braniewsko-fromborskich i wyjaśnić szereg nazwisk autorów pozycji trudnych do rozszyfrowania w rękopisach. Oczywiście nieraz trzeba brać pod uwagę opisy pozycji nie wykazujących braniewskiej czy fromborskiej proveniencji. Jasną jest bowiem rzeczą, że sporo dzieł zaginęło lub znalazło się w innych miastach szwedzkich lub poza Szwecją. Jeżeli już więc nie można dokonać ich reinwentaryzacji, wskazany jest co najmniej opis bibliograficzny na podstawie dostępnych analogicznych źródeł. Bogactwo zbiorów upsalskich jest tak wielkie, że nadmiar egzemplarzy i wydań wprowadza niepewność, bardzo często jednak, zwłaszcza przy późniejszych braniewskich pozycjach egzemplarze wydają się być unikalne wydawniczo i identyczne. Kilkakrotnie zresztą dokonywano opisu na podstawie egzemplarza innej proveniencji, zdając sobie sprawę z tego, że faktyczny niełatwo jest osiągalny.

Odrębna sprawa to adnotacje proveniencyjne. Wykaz Bureusa podaje już w wielu wypadkach pozycje współprawne. Natrafiono na kilka kłoczków o układzie pozycji wg Bureusa identycznie zgodnym, a więc nie budzącym wątpliwości co do warmińskiego pochodzenia, a jednak bez jakiegokolwiek adnotacji proveniencyjnej, i w dodatku wyraźnie protestanckich.

Spis Bureusa nie był sporządzany mechanicznie, wydaje się nawet być w swoim rodzaju uzupełnieniem do spisu braniewskiego z roku 1605.

Jeżeli w spisie Bureusa trafiały się takie klocki, które nie mają braniewskiej ani fromborskiej proveniencji, jak traktować pozycje drukowane w Braniewie w latach 1605—1626, których sporo podaje J. Trypućko w *Polonica Vetera Upsaliensia*? Nie ulega wątpliwości, że drukarnia braniewska była pod wpływem jezuitów, dla nich drukowała i co najmniej jeden egzemplarz druków w tym czasie wydanych w Braniewie należy wliczyć do braniewskiego księgozbioru pojezuickiego bez względu na adnotację proveniencyjną, tym bardziej że większa liczba tych druków była osiągalna w czasie zaboru biblioteki w Braniewie.

Specjalną trudność sprawiają druki przeoprawione, przy czym nieraz skład klocka uległ zmianie, mieszały się druki nawet różnych bibliotek. Są to na szczęście wypadki rzadkie, ale pamiętać należy o tym, że po ustaleniu wykazów najwięcej nowości może się trafić właśnie w pozycjach współprawnych, których dawne spisy nie ujawniają.

Posiedzenie naukowe dnia 9 XII 1971 r.

Elwira Wróblewska: *Polskie rękopiśmienne przekazy pamiętnikarskie w zbiorach Biblioteki Głównej UMK.*

Rozproszenie zbiorów polskich oraz wiele strat, zwłaszcza w wyniku ostatniej wojny, w zespołach państwowych, rodzinnych oraz kolekcjach indywidualnych, trafiających do bibliotek i archiwów za pośrednictwem antykwariatów czy ofert prywatnych — wobec niemożności scalenia tych zbiorów — nakłada na pracowników powyższych instytucji obowiązek informacji o posiadanych zasobach.

Zbiór poloników pamiętnikarskich, zgromadzonych w dziale Rękopisów Biblioteki Głównej UMK, obejmuje około 30 jednostek inwentarzowych, niektóre w wielu woluminach, różnej objętości: od kilku zaledwie kart po tomy liczące ponad 500 kart. Granice chronologiczne tego zbioru sięgają od przełomu XVIII/XIX w. po ostatnie niemal lata Polski Ludowej. Terytorialnie pamiętniki te odnoszą się przeważnie do ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej, a częściowo także do Pomorza. Ich postać zewnętrzna to autograf, kopia rękopiśmienna czy wreszcie typowa dla XX w. forma maszynopisu.

Z okresu walk narodowowyzwoleńczych XVIII i XIX w. Biblioteka posiada: 1) XIX-wieczną kopię dziennika Tadeusza Kościuszki, z opisem kampanii 1792 r. (wydany), 2) pamiętnik księcia Stanisława Jabłonowskiego, kapitana artylerii, szefa sztabu gen. Bema (wydany), 3) kopię brulionową zapisek kpt. Stanisława Niemczynowskiego z działań partyzantskich w 1863 r. w partii płka Czachowskiego, dokonaną przez F. K. d'Abancourta (nie wydany), 4) relację Teodora Ludkiewicza o udziale w powsta-

niu styczniowym swego stryja Elizeusza Ludkiewicza (pseud. Ludobroński), dowódcy partii chłopskiej w pow. poniewieskim na Litwie (nie wydany), 5) kopię rękopiśmienną pamiętnika zesłańca syberyjskiego po 1863 r., Antoniego Zaleskiego, malarza, przyjaciela C. Norwida, odtwarzającego barwnie życie ówczesnego ziemiaństwa na terenach Litwy i Królestwa z lat młodości autora (nie wydany).

Z pierwszej połowy XX w. największą wartość posiada ze względu na doniosłość źródłową pamiętnik Konstantego Skirmunta, od 1917 r. czynnego na różnych placówkach dyplomatycznych, przed 1939 r. ambasadora Polski w Londynie. Do najcenniejszych partii pamiętnika należy charakterystyka sytuacji politycznej Polski okresu 20-lecia, z opisem stosunków w ówczesnych kołach dyplomatycznych (nie wydany). Wartościowym źródłem do historii kultury polskiej jest również pamiętnik siostry autora, Jadwigi Skirmuntówny, pt. „25 lat wspomnień o Marii Rodziewiczównie” (częściowo opublikowany).

Odrębną grupę materiałów stanowią pamiętniki profesorów, nauczycieli i działaczy społeczno-oświatowych. Cenną pozycją jest tu pamiętnik prof. Ryszarda Mienickiego, w wersji skróconej (pierwotna, bardzo obszerna, spłonęła w Wilnie w 1944 r.), odtwarzającej m. in. wspomnienia autora z jego pracy na Uniwersytecie Wileńskim i w Archiwum Państwowym w Wilnie, a także częściowo na UMK w Toruniu (nie wydany). Pamiętnik prof. Stefana Narębskiego zawiera ciekawe spostrzeżenia z życia społeczno-politycznego i kulturalnego Wilna oraz dane o działalności polskich organizacji młodzieżowych, m. in. o strajku szkolnym 1905 r.; informuje również fachowo o zabytkach architektury Wilna; w końcowym odcinku notuje przeżycia okupacyjne autora (nie wydany).

Najbogatszy rękopiśmienny zbiór pamiętnikarski podarowała Bibliotece Teodora z Kończów Majowa, nauczycielka, działaczka oświatowa i społeczna, pochodząca z Kowieńszczyzny, od 1920 r. zamieszkała w Grudziądzu. Pamiętnik dotyczy w dużym stopniu udziału autorki w organizacji szkolnictwa i opieki społecznej nad dziećmi Wileńszczyzny w latach I wojny światowej i po r. 1920, a następnie (w Grudziądzu) jej pracy na różnych placówkach oświatowych i społeczno-politycznych, należących do obozu Narodowej Demokracji (nie wydany).

Z czasów I wojny światowej pochodzą ponadto jeszcze dwa pamiętniki: 1) Świackiej „Dzieje jednego z dworów na Białejrusi w czasie wojny i rewolucji 1914—1918 r.”, głównie z opisem akcji pomocy dla uchodźców z Królestwa i zaboru pruskiego, 2) wrażenia z walk między wojskami radzieckimi a Petlurą w dzienniku wychowanki internatu dla sierot wojennych w Kijowie, Malkiewicz (nie wydany).

Z ziem południowo-wschodnich trafiły do Biblioteki następujące pozycje: Jana Porembalskiego, sędziego w Przemyślu „Wspomnienia o ziemi birczańskiej” (z przedmową T. Chrzanowskiego, Kraków 1955, brak danych o druku), oraz drobny fragment wspomnień Edwarda Bogdańskiego

go o Tadeuszu Rittnerze (brak danych o druku). Z lwowskiego środowiska wywodzą się również „Wspomnienia” Gabrieli Kosińskiej, działaczki PPS, nauczycielki polonistki w szkołach Małopolski, Wielkopolski, a ostatnio w Wilnie i w Toruniu; relacje jej stanowią przyczynek do historii konspiracji przed 1915 r. oraz do stosunków kulturalnych Polski międzywojennej (częściowo opublikowane).

O patriotycznej pracy kulturalno-oświatowej na Pomorzu informują pamiętniki dwóch działaczy: 1) ks. Józefa Dembieńskiego, redaktora kilku dzienników pomorskich, pt. „Moje wspomnienia z czasów największego nasilenia germanizacyjnego na Pomorzu” (brak danych o druku), oraz 2) jednego z czołowych organizatorów kultury fizycznej na Pomorzu za pośrednictwem „Sokoła” — Bolesława Makowskiego (brak danych o druku).

Grupę najnowszych materiałów reprezentują „Wspomnienia uczniów z czasu niemieckiego najazdu na Polskę w r. 1939”, zebrane przez Piotra Rysiewicza z Krakowa, oraz dziennik tegoż, powstały na emigracji w Bukareszcie i w Jerozolimie, pt. „Czarny szlak polskiego uchodźstwa”, źródło ciekawych informacji o emigracji polskiej na Bliskim Wschodzie (brak danych o druku).

Wilno w ostatnim okresie okupacji hitlerowskiej, a następnie repatriacji wielu jego mieszkańców na zachód, jest przedmiotem dwóch odmiennych reportaży: 1) zwięzłej, urzędowej relacji ks. Józefa Czerniawskiego, pt. „Kto ocalał Uniwersytet Wileński” z opisem przebiegu akcji ratunkowej funkcjonariuszy USB podczas gaszenia pożaru gmachów uniwersyteckich, podpalonych przez ustępującego okupanta (brak danych o druku) oraz 2) obszernego literackiego reportażu o Wilnie w 1946 r. pióra Marii Znamierowskiej-Prüfferowej, pt. „Miasto sercu najbliższe” (nie wydany).

WYDZIAŁ III

MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY

Posiedzenie naukowe dnia 26 X 1971 r.
(wspólnie z Polskim Towarzystwem Zoologicznym)

J. Łosiński: *Wpływ nawożenia organicznego i mineralnego na występowanie Collembola w glebie.*

(Streszczenia referatu nie dostarczono).

Posiedzenie naukowe dnia 20 XII 1971 r.

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska zgłosiła pracę własną: *Statistical Population Indices of Planetary Nebulae.*

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska zgłosiła pracę Janiny Krempiec: *Photovisual Photometry of Semiregular and Irregular Carbon Stars*.

Członek Wydziału Wilhelmina Iwanowska zgłosiła pracę Stanisława Krawczyka i Jacka Krełowskiego: *Photometric and Spectrophotometric Investigations of RU Camelopardalis*.

Członek Wydziału Stanisław Gaska zgłosił pracę własną: *Commensurabilities with Jupiter in the Relation $\sigma_i(a)$ for Minor Planets*.

Członek Wydziału Stanisław Gaska zgłosił pracę Felicjana Karmińskiego: *Statistical Investigation of Orbital Elements of Small Meteor Streams*.

Członek Wydziału Stanisław Gaska zgłosił pracę Leopolda Dybkowskiego i Stanisława Kasperczuka: *Statistical Investigation of the Orbital Elements of Minor Planets. Part II*.

Członek Wydziału Stanisław Gaska zgłosił pracę Stanisława Kasperczuka i Leopolda Dybkowskiego: *Dispersion of the Inclinations of Minor Planets with respect to Jovian's Plane*.

Członek Wydziału Stanisław Gaska zgłosił pracę Stanisława Kasperczuka: *The Density of Jacobi Integral*.

(Prace przyjęte do druku w Studia Societatis Scientiarum Torunensis, Sectio F, vol. IX nr 2; streszczeń nie dostarczono).

Członek Wydziału Rajmund Galon zgłosił pracę Jana Falkowskiego: *Gospodarka rolna w strefie podmiejskiej Torunia (The agricultural economy in suburban zone of Toruń)*.

(Praca przewidziana do druku w Studia, jw., Sectio C, vol. VIII nr 4).

Członek Wydziału Melityna Gromadska zgłosiła pracę Jana Łosińskiego: *Badania nad wpływem nawożenia organicznego i mineralnego na występowanie skoczogonków (Collembola) w uprawie ziemniaków (The effect of organic and mineral fertilizers on the occurrence of Collembola in potatoes cultivations)*.

(Praca przyjęta do druku w Studia, jw., Sectio E, vol. IX nr 5; streszczenia nie dostarczono).

POSIEDZENIA KOMISJI GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 14 XII 1971 r.

Mieczysław Banach: *Budowa geologiczna a powierzchniowe ruchy masowe na prawym zboczach doliny Wisły między Płockiem a Włocławkiem*.

Pod pojęciem powierzchniowych ruchów masowych rozumie się ruch mas skalnych (ziemnych) po stoku. Występuje on wtedy, gdy zostanie zachwiana równowaga między siłą pochodzącą od siły ciężkości a siłami przeciwdziałającymi, wywołanymi tarciem wewnętrznym i spoistością materiału budującego stok (zbczce). Przebieg ruchów masowych zależy głównie od nachylenia stoku, budowy geologicznej i klimatu (głównie opadów). W powyższym ujęciu pojęcie „ruchy masowe” jest równoznaczne z pojęciem „ruchy osuwiskowe”.

Procesowi ruchów masowych na rozpatrywanym odcinku zbczka doliny Wisły podlegają utwory miocenijskie, pliocenijskie i czwartorzędowe. Charakteryzuje je dość duża zmienność w profilu pionowym i poziomym. Miocen reprezentuje formację węgla brunatnego, która zasadniczo jest piaszczysta i zawiera 2—3 pokłady węgla. Najgrubszy (do 1 m) zalega na ogół w stropowej części serii. Pliocen wykształcony jest głównie przez pstry iły plastyczne, zwane poznańskimi. Podrzedne wkładki odmiennego składu nie zmieniają charakteru obu formacji. Czwartorzęd reprezentują gliny zwałowe, utwory piaszczysto-żwirowe i mułkowo-ilaste. Ku wschodowi miąższość ich wzrasta: od 20 m koło Dobrzynia do 110 m pod Płockiem.

Utwory neogenu są silnie zaburzone, szczególnie na odcinku Głowina-Kulin. Są to zaburzenia typu fałdowego. Utwory miocenu wyniesione są w formie wąskich antyklin do 10—30 m ponad poziom bazy erozyjnej rzeki, osiągając rzędne 60—80 m n.p.m. Antyklinalne wyniesienia poprzedzielane są przez głębokie i znacznie szersze od grzbietów obniżenia synklinalne. Bieg osi antyklin i synklin wykazuje generalnie kierunek NW-SE. Amplituda fałdów koło Włocławka dochodzi do 40 m, ku wschodowi wzrasta, osiągając maksimum pod Dobrzyniem, gdzie przekracza 90 m. Od Włocławka ku wschodowi wzrasta również intensywność zafałdowań, a zmniejsza się długość fałdów; pod Dobrzyniem do 500 m, a nawet 200 m (liczona prostopadle do ich kierunku). Zafałdowania utworów pliocenijskich są dysharmoniczne w stosunku do form zaburzeń miocenu. W osiach antyklin miocenijskich miąższości ilów pliocenijskich są małe lub w ogóle ich brak, natomiast w synklinach osiągają wartości maksymalne. Komplex ilów pliocenijskich wykazuje brekcyjową teksturę, charakteryzującą się rozwinętym systemem szczelin, spękań i zlustrowań. Ten system szczelin stanowi drogę ruchu wody, która przenika z wyżej leżących utworów czwartorzędowych. Decyduje to głównie o podatności tych utworów na powstawanie ruchów masowych.

Zbczka doliny Wisły na rozpatrywanym odcinku ma około 50 m wysokości, przy kącie nachylenia 10—70°. Baza erozyjna zalega na rzędnych 55—46 m n.p.m., a krawędź wysoczyzny na 90—100 m n.p.m. Krawędź wysoczyzny morenowej jest charakterystycznie ukształtowana, postrzępiona przez głębokie i szerokie nisze, przypominające „cyrki” lodowcowe, o stromych ścianach tylnej i bocznych, o nierównym dnie, z szeregiem nie-

regularnych wyniesień, załomów i nierzadko bezodpływowych zagłębień. Nisze oddzielone są od siebie ocalałymi partiami wysokiego brzegu w postaci wąskich cypli (ostróg), które zazwyczaj dochodzą prawie do samej Wisły. Głębokie i szerokie nisze naśladują synklynalne obniżenia w stropie utworów miocenijskich i są strefą intensywnego rozwoju powierzchniowych ruchów masowych. Wysokie partie brzegu w postaci wąskich cypli naśladują z kolei antyklynalne wyniesienia miocenu, gdzie ruchy masowe występują w mniejszym natężeniu.

Złożony charakter i wyraźne zróżnicowanie form ruchów masowych (osuwiskowych) nasuwa przypuszczenie, że są tu dwie różne wiekiem i genezą grupy osuwisk: osuwiska rozległe, głębokie, obecnie nieczynne, i osuwiska mniejsze, płytkie, obecnie stale lub okresowo czynne, rozwijające się na powierzchni starych, nieczynnych form. Pierwszą z nich należy wiekowo wiązać z okresem, gdy baza erozyjna, a tym samym i denudacyjna Wisły znajdowała się niżej obecnej, o czym świadczy ponad 30-metrowej grubości warstwa aluwiów w korycie. Przy tak nisko położonej bazie mogły powstawać osuwiska rozległe typu zsuwów strukturalnych. Odkłuciu i przesunięciu mógł ulec kompleks skał czwartorzędowych i plioceńskich po stropie miocenu lub po zaburzonych powierzchniach nieciągłości utworów plioceńskich, a takie warunki istniały w strefach synklin. Nie wszędzie równocześnie rozwijały się procesy osuwiskowe tego samego zasięgu tak w pionie, jak i w poziomie. Strefy antyklin, wykazujące lepsze warunki stateczności, nie zostały naruszone głębokimi osuwiskami. Typowym tego przykładem jest Góra Zamkowa w Dobrzyniu, po której wschodniej i zachodniej stronie rozciągają się rozległe, stare nisze osuwiskowe. Na ich powierzchni rozwijają się obecnie młode, różne wielkością i genezą formy. Sama Góra Zamkowa, w wyniku spiętrzenia wód Wisły pod Włocławkiem, jest obecnie strefą intensywnego rozwoju ruchów masowych typu obrywów i osypisk.

Od ujścia Skrwy do Płocka procesy ruchów masowych występują w mniejszym nasileniu. Na zboczu brak charakterystycznych nisz i cypli. Ma to swój niewątpliwy związek z głębszym zaleganiem stropu ilów plioceńskich, które schodzą poniżej bazy erozyjnej Wisły. Spotykane tu formy ruchów masowych to przeważnie formy drobne, naruszające strefę brzegową zbocza, związane z wahaniami wód Wisły i wypływami wód podziemnych po stropie występujących tu lokalnie ilów warwowych.

Jan Falkowski: *Gospodarka rolna w strefie podmiejskiej Torunia.*

Celem badań, którymi objęto miasto Toruń oraz 68 wsi (sołectw) strefy podmiejskiej o łącznej powierzchni 641 km², było poznanie zróżnicowanej struktury rolnictwa podmiejskiego oraz wykazanie wzajemnych powiązań między miastem a jego wiejskim zapleczem. Ustalenie wyników produkcyjnych i towarowości rolnictwa podmiejskiego pozwoliło na okre-

śnienie stopnia możliwości zaspokojenia potrzeb żywnościowych miasta w warzywa, owoce, ziemniaki i mleko — w chwili obecnej i w przyszłości. Cechy społeczno-własnościowe, organizacyjno-techniczne i produkcyjne rolnictwa ujęto w aspekcie ich dynamicznego rozwoju, badając ich zmienność w okresie 10-lecia, tj. od 1960 do 1970 r. Dla rozwiązania tych problemów wykorzystano liczne opracowania kartograficzne i statystyczne oraz przeprowadzono w latach 1969—1971 szczegółowe badania terenowe.

Rezultatem prześledzenia warunków środowiska geograficznego było w pierwszej kolejności opracowanie kwalifikacji badanego terenu pod kątem potrzeb rolnictwa. Poszczególne komponenty środowiska geograficznego wykazują tu istotne zróżnicowanie. Pod względem geomorfologicznym możemy na badanym obszarze wydzielić fragmenty następujących jednostek: 1. Kotliny Toruńskiej, 2. doliny dolnej Drwęcy, 3. Wysoczyzny Chelmińskiej i 4. Wysoczyzny Dobrzyńskiej. W analizie środowiska przyrodniczego zwrócono uwagę przede wszystkim na zjawiska utrudniające gospodarkę rolną, jak np. erozja gleb, okresowe zalewanie lub podtapianie terenów położonych nad Wisłą (terasa zalewowa), znaczne załomy terenowe itp. Na obszarze obu wysoczyzn występują korzystniejsze stosunki hipsometryczne, hydrograficzne (reżim infiltracyjno-splywowy), a zwłaszcza gleby pszenno-buraczane. Warunki przyrodnicze rzutują w istotny sposób na użytkowanie ziemi. Na obszarze wysoczyzny morenowej przeważa zdecydowanie wybitnie rolny (polowy) kierunek użytkowania ziemi. W dolinie Wisły i Drwęcy występuje aż 15 różnych kierunków z przewagą gospodarki leśnej, leśno-rolnej (łąkowo-polowej) oraz duży obszar nieużytków. W zakresie użytkowania gruntów ornych na wysoczyźnie morenowej widoczna jest przewaga uprawy pszenicy, jęczmienia i buraków. natomiast na obszarze dolin dominuje jeden kierunek żywno-ziemniaczany.

Czynniki przyrodniczo-ekonomiczne decydują o strukturze upraw i hodowli w strefie podmiejskiej. Produkcja rolnicza tej strefy powinna zaspokajać przede wszystkim potrzeby żywnościowe miasta, zwłaszcza w warzywa, owoce, ziemniaki i mleko. Toruńska strefa podmiejska z racji niekorzystnych warunków glebowo-klimatycznych spełnia ten warunek tylko częściowo. W zasadzie produkcja roślinna nastawiona jest na zaspokojenie potrzeb przemysłu rolno-spożywczego (buraki cukrowe, jęczmień, len, ziemniaki przemysłowe). Produkcja warzyw i owoców skupiona jest zaledwie w kilku miejscowościach i wykazuje większą dynamikę czasową niż przestrzenną. Wzrastające zapotrzebowanie na mleko oraz przetwory mięsne wpłynęło na rozwój hodowli, szczególnie bydła typu mlecznego, oraz trzody typu bekonowego i mięsno-słoninowego. Niedostateczny rozwój własnej produkcji artykułów żywnościowych oddziałuje w pewnym stopniu na wielkość spożycia. Miasto Toruń wykazuje znaczne niedobo-

ry w zakresie spożycia warzyw; w 1968 r., według ustaleń autora, spożywano w przeliczeniu na jedną osobę: 71 kg warzyw i przetworów warzywnych i 28 kg owoców. Nieco lepiej kształtowało się spożycie ziemniaków — 111 kg i mleka — 94,2 l. Na podstawie norm wyżywienia dla 18 grup wiekowych i zawodowych, opracowanych przez Instytut Żywności i Żywienia w Warszawie, obliczono zapotrzebowanie na warzywa, owoce, ziemniaki i mleko dla m. Torunia i strefy podmiejskiej w okresie perspektywicznym (do 1985 r.). Opierając się na założeniach urbanistycznych dotyczących bilansu terenów rolniczo-ogrodniczych w Toruniu, rozpoznania warunków przyrodniczych oraz czynników ekonomicznych w mieście i strefie podmiejskiej, określono możliwość zaspokojenia potrzeb z badanego obszaru w warzywa w 70%, owoce — 50%, ziemniaki — 70% i mleko — 100%.

Z czynników pozaprodukcyjnych, w których najbardziej zaznacza się wpływ oddziaływania miasta na strefę podmiejską Torunia wymienić należy: gęstość zaludnienia, strukturę zawodową mieszkańców oraz strukturę wielkości gospodarstw. Gęstość zaludnienia typową dla strefy podmiejskiej, a więc ponad 150 osób na 1 km² (według L. Straszewicza) posiadają tylko dwie wsie: Lubicz Górny (762 osoby na 1 km²) i Grębocin (119 osób na 1 km²). Natomiast gęstość typowa dla wsi o intensywnej gospodarce rolnej lub ogrodniczej, których mieszkańcy pełnią również funkcje przemysłowe i usługowe, czyli od 80 do 150 osób na 1 km², występuje m. in. w Cierpicach, Dobrzejewicach, Lubiczu Dolnym, Papowie Toruńskim, Rogówku, Rozgartach i Złotorii. We wsiach położonych w najbliższym sąsiedztwie Torunia (Brzoza, Cierpice, Górsk, Grębocin, Kaszczorek, Krobia, Lubicz Dolny, Lubicz Górny, Mała Nieszawka i Złotoria) udział pracujących w zawodach pozarolniczych waha się w granicach od 50 do 90% ogółu zatrudnionych. W tych wsiach występuje też największa koncentracja gospodarstw o wielkości od 0,10 do 2 ha. Wyżej wymienione czynniki, jak również inne przesłanki demograficzno-ekonomiczne (m. in. dojazdy do pracy do Torunia, liczba ludności dwuzawodowej itp.), zdają się przesądzać, że wewnętrzna strefa podmiejska nie przekracza obszaru tych wsi. Przyszłościowa rola strefy podmiejskiej Torunia powinna zmierzać w kierunku wzrostu jej funkcji żywicielskiej przez ekonomicznie uzasadnioną zmianę użytkowania ziemi, wzrost produktywności ziemi i pracy, a zwłaszcza towarowości rolnictwa.

POSIEDZENIA KOMISJI ASTRONOMICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 4 I 1971 r.

Antoni Przybylski: *Badania gwiazdy HD 106304.*

Posiedzenie naukowe dnia 2 III 1971 r.

Jan Smoliński: *Badania gwiazd nowych. Nova Serpentis i Nova Scuti.*

Posiedzenie naukowe dnia 5 IV 1971 r.

Aleksander Wolszczan: *Teoria charakterystyk anten.*

Posiedzenie naukowe dnia 26 IV 1971 r.

Romuald Tyłenda: *Analiza widma gwiazdy Nova Delphini.*

Posiedzenie naukowe dnia 17 V 1971 r.

Felicjan Karmiński: *Rozwiązania periodyczne w ruchu sztucznych satelitów w układzie Ziemia—Słońce.*

Posiedzenie naukowe dnia 24 V 1971 r.

Andrzej Woszczyk: *Badania atmosfery Wenus i Marsa.*

Posiedzenie naukowe dnia 31 V 1971 r.

Stefania Grudzińska: *Analiza widmowa wybuchu jasności komety 1963 III (Alcock 1963 b).*

Posiedzenie naukowe dnia 15 XI 1971 r.

Stanisław Gorgolewski: *Badania rozproszenia korony słonecznej na fali 21 cm. Badania radiowe satelitów Jowisza.*

Posiedzenie naukowe dnia 13 XII 1971 r.

Jacek Krełowski: *Obserwacje fotometryczne gwiazdy RU Camelopardalis.*

Stanisław Krawczyk i Jacek Krełowski: *Wyznaczanie ekstynkcji międzygwiazdowej w okolicy gwiazdy RU Camelopardalis.*

Janina Krempeć: *Obserwacje wizualne gwiazd węglowych.*

Stanisław Gaska: *Współmierności z Jowiszem w zależności $\sigma_i(a)$.*

Stanisław Kasperczuk: *Gęstość całki Jacobiego.*

Leopold Dybkowski i Stanisław Kasperczuk: *Dyspersja nachyleń orbit małych planet względem orbity Jowisza.*

Felicjan Karmiński: *Badania statystyczne elementów orbit małych rojów meteorów.*

Posiedzenie naukowe dnia 20 XII 1971 r.

Leopold Dybkowski i Stanisław Kasperczuk: *Badania statystyczne elementów orbit małych planet, cz. 2.*

Stanisław Krawczyk: *Badania spektrofotometryczne gwiazdy RU Camelopardalis.*

Wilhelmina Iwanowska: *Statystyczne indeksy populacji mgławic planetarnych.*

(Streszczeń referatów nie dostarczono).

WYDZIAŁ IV
PRAWNO-SPOŁECZNY

Posiedzenie naukowe dnia 23 II 1971 r.

Członek Wydziału Jerzy Śliwowski przedstawił pracę własną:
Polska myśl penitencjarna 1946—1971.

Praca obejmuje sprawozdawczo-krytyczny przegląd polskiej myśli penitencjarnej w 25-leciu. Autor, omawiając w zarysie najważniejsze prace z tej dziedziny stara się dokonać ich klasyfikacji według kryteriów przedmiotowych. Jednocześnie wskazuje na nierównomierności i braki w tendencjach rozwojowych poszczególnych dziedzin tej dyscypliny, a także wysuwa postulaty w zakresie dalszego wzrostu i rozwoju polskiej myśli penitencjarnej.

(Praca przekazana do druku w „Studia Iuridica” t. XI z. 3)

Posiedzenie naukowe dnia 23 XI 1971 r.

Członek Wydziału Wacław Szyszkowski przedstawił pracę własną: *Benjamin Constant — prawnokonstytucyjna doktryna na tle epoki.*

Wzrastająca wciąż liczba publikacji zachodnich o Benjaminie Constantie, pisarzu o wszechstronnych zainteresowaniach, polityku i mężu stanu, filozofie i badaczu religii, a zarazem jednym z twórców doktryny liberalizmu, ma również odpowiedniki w naszym kraju (J. Trybusiewicz, *Idea wolności w myśli Benjamin Constant*, Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej, nr 13, Warszawa 1967, s. 5—48). Wśród publikacji ostatniej doby brak jednak u nas przedstawienia w całości jego doktryny w sferze prawa konstytucyjnego. Lukę tę ma wypełnić zamierzone tutaj ukazanie prawnokonstytucyjnej doktryny Benjamin Constanta na tle epoki.

Benjamin Constant urodził się w Lozannie w 1767 r., zmarł w Paryżu w 1830 r. Studia odbył w Oxfordzie, Erlangen i Edynburgu. Dały mu one gruntowną znajomość angielskiego ustroju monarchii konstytucyjnej, co zostawiło niezatarte ślady w jego umysłowości i twórczości. Na życiu Constanta zaciążył długoletni związek z Madame de Staël. Od młodości był politykiem. Brał udział w rewolucji, utrzymywał związki z Paulem de Barasem, pracował w Dyrektoracie. Był antyjakobinem i pozostał nim przez całe życie. Po 18 Brumaire'a stanął po stronie zamachowców, ale przeciwstawił się dyktatorowi, co skazało go na 12 lat trwającą emigrację. Czynny politycznie w pierwszych miesiącach panowania Ludwika XVIII, wkrótce rozczarował się do niego i dlatego w okresie stu dni poparł Napoleona. Jako radca stanu przygotowywał projekt aktu konstytucyjnego, mającego zamienić cesarstwo w monarchię konstytucyjną. Później znowu emigruje, tym razem do Anglii, by wreszcie uzyskać zezwolenie na powrót. Został

narchii konstytucyjnej i rzecznikiem liberalizmu, a po rewolucji lipcowej — przewodniczącym Rady Stanu. Urząd ten piastował jednak krótko, gdyż zmarł w grudniu 1830 r.

Constant budował swój światopogląd na podstawie licznych źródeł doktrynalnych i na praktyce politycznej. Znać na nim wpływy filozofów wieku oświecenia, choć z Janem Jakubem Rousseau polemizował. Potępiał od czasów swej młodości despotyzm monarchii francuskiej i jedynowładztwo Napoleona.

Jako „liberał” uważany był za twórcę doktryny liberalizmu. W swojej koncepcji prawnokonstytucyjnej uwzględnił rolę społeczeństwa, ale bardziej jeszcze rolę jednostki. Rozumiał znaczenie prasy, której wolność popierał, doceniał prawo własności. Hołdował umiarkowanemu nacjonalizmowi, w którym Francję widział raczej jako abstrakcję. Opracował gruntownie problemy stosunku państwa do religii. Miał możliwość zastosowania swych poglądów w monarchii burbońskiej, później krótko w monarchii orleańskiej. Krytykowany był za życia i po śmierci, m. in. przez Dunoyera, Fagueta i Anatola France'a. Podkreślał, że każda polityka ma być odpowiednikiem danej epoki, wyrastającej z właściwych jej warunków cywilizacyjnych. Nowe czasy domagają się nowych instytucji społecznych. Za bardzo ciekawe uznać należy jego związki z komunistycznymi myślicielami, jak Mably i in.

Liberalizm Constanta łączył się dziwnie z relatywizmem. Widział zmienność we wszystkim z wyjątkiem człowieka, który był dla niego wartością niezmienną. Poglądy filozoficzne Constanta wywierały wpływ na jego doktrynę prawnokonstytucyjną. Analizował wnikliwie istotę nowoczesnych rządów. Przyjmował doktrynę Monteskiusza o podziale władz, ale z poprawkami i zastrzeżeniami, twierdząc, że władza sądowa właściwie nie istnieje. Trafnie krytykował współczesny parlamentaryzm, a niektóre jego uwagi są nadal aktualne. Jeśli chodzi o poglądy na systemy wyborcze, był za bezpośredniością. Jego eseje o konstytucjonalizmie i o prawie budżetowym oparte były na solidnym przygotowaniu w związku z wykonywaniem funkcji posła do parlamentu. Prawo konstytucyjne określające zakres władzy państwowej uważał za rękojmię wolności obywateli. Jego *Cours de politique constitutionnelle* był uważany za dzieło klasyczne. Rozważania o doktrynie Benjamina Constanta doprowadzają do wniosków, że niektóre z jego tez mają charakter tylko historyczny i odpowiadają jego epoce, inne zaś mają wartość ogólnoludzką i ponadczasową.

Wypada wspomnieć, że w Polsce XIX w. Benjamine Constantem interesował się Wincenty Niemojowski, poseł ziemi kaliskiej, który wydał dzieło *O monarchii konstytucyjnej i rękojmiach politycznych, rzecz wyjęta z dzieł Benjamina Constant* (2 tomy, Warszawa 1831).

(Praca przewidziana do druku w „Studia Iuridica”).

III

MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA (Ciąg dalszy)

Wydział I

STASZEWSKI JACEK, urodził się w Płocku 3 września 1933 r., gdzie przebywał do 1940 r. Wyszedłony wraz z rodziną do Generalnej Guberni lata wojny spędził w Sochaczewie. Tutaj ukończył szkołę podstawową, uzupełniając kurs szkoły publicznej na tajnych kompletach. Po przeniesieniu się rodziców w 1945 r. do Włocławka podjął naukę w Gimnazjum i Liceum Ziemi Kujawskiej. Ukończył je już jako szkołę jedenastoletnią w 1951 r., uzyskując świadectwo dojrzałości. Studia historyczne odbył na UMK, stopień magistra otrzymał w 1955 r. za pracę pt.: „Dywerysjna rola kleru katolickiego w ruchu robotniczym Wielkopolski i Pomorza w latach 1890—1914. Zatrudniony na UMK w charakterze asystenta od 1 VII 1955 r., w roku następnym przeszedł na aspiranturę, podczas której kontynuował badania nad ruchem robotniczym przed pierwszą wojną światową i w okresie rewolucji niemieckiej 1918/1919 r. W ostatnim roku aspirantury zmienił zakres tematyczny i problemowy swych zainteresowań naukowych, koncentrując się na okresie unii polsko-saskiej. W 1960 r. został zatrudniony w charakterze starszego asystenta w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w. Pod kierunkiem prof. dra W. Łukaszewicza przygotował rozprawę pt.: „Stosunki Augusta II z kurią rzymską. Misja rzymska w l. 1704—1706”. Stała się ona podstawą odbycia publicznej obrony w czerwcu 1963 r. i uzyskania doktoratu nauk humanistycznych. Nowe zainteresowania badawcze spowodowały kilkakrotne wyjazdy na badania archiwalne w archiwach NRD (głównie w Dreźnie) i dłuższy staż badawczy we Francji. W ich wyniku powstało kilka rozpraw i artykułów recenzyjnych dotyczących historii Polski i Saksonii na przełomie XVII i XVIII w., a przede wszystkim praca pt.: „Stosunki Polski i Saksonii z Francją w początkach wielkiej wojny północnej”. Była ona podstawą habilitacji odbytej w czerwcu 1971 r. Od 1969 jest pracownikiem Zakładu Historii Polski i Powszechnej XVI—XVIII w. w stopniu adiunkta (od 1963 r.). Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego i Polskiego

Towarzystwa Religioznawczego. W latach 1960—1965 pełnił funkcję sekretarza redakcji „Studiów z Dziejów Kościoła Katolickiego”.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Stosunki Augusta II z kurią rzymską. Misja rzymska w latach 1704—1706, Toruń 1965. b) Rozprawy i artykuły: 2) Rola kleru katolickiego w ruchu robotniczym Wielkopolski i Pomorza (1891—1914), Zeszyty Naukowe UMK 1:1957, s. 123—169. 3) Rola kleru katolickiego w ruchu robotniczym w Wielkopolsce (1912—1920), Bydgoszcz 1957 (maszynopis powielany), s. 115. 4) Rada Robotniczo-Żołnierska w Bydgoszczy (1918—1919), Bydgoszcz 1957 (maszynopis powielany), s. 108. 5) Działalność katolickich organizacji robotniczych w Wielkopolsce w latach 1914—1920, Zeszyty Historyczne Euhemera 1:1957, s. 90—114. 6) Dywersyjna działalność kleru katolickiego w okresie rewolucji 1905—1907 w Wielkopolsce, Studia i Mat. do Dziejów Wielkopolski i Pomorza 3:1957, 1, s. 207—215. 7) Eščo o genezisie encykliki „Rerum novarum”, Voprosy istorii rieligii i atieizma 6:1958, s. 149—152. 8) Katoličeskije robočije organizacii w Połše w 1891—1914 gg, Voprosy istorii rieligii i atieizma 7:1959, s. 150—174. 9) Katolickie organizacje robotnicze na ziemiach polskich w latach 1891—1914, Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego 1:1960, 1, s. 55—100. 10) Rada Robotniczo-Żołnierska w Bydgoszczy 1918—1920, Poznań 1962 [w:] Rady Robotniczo-Żołnierskie w Wielkopolsce i na Pomorzu Gdańskim 1918—1920 (wspólnie z W. Łukaszewiczem i M. Wojciechowskim), s. 90—156. 11) Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1945—1963, Zapiski Historyczne 30:1965, 1, s. 137—168. 12) Dwudziestolecie Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, Życie Szkoły Wyższej 1965, 12, s. 96—108. 13) Die Mission des Fürsten Boris Kurakin in Rom im Jahre 1707, [w:] Ost- und West in der Geschichte des Denkes und kulturellen Beziehungen. Festschrift für Eduard Winter zum 70. Geburtstag, Berlin 1966, s. 200—214. 14) Rokowania Krzysztofa D. Bose z „wielkim poselstwem” jesienią 1697 r., Zeszyty Naukowe UMK 3:1967, 24, s. 77—92. 15) Zamach stanu w Saksonii w 1703 r. Upadek Beichlinga, „Portrait de la cour de Pologne et de Saxe”, Studia Historyczne 12:1969, 1, s. 53—80. 16) Nowa praca szwedka o polityce „polskiej” Karola XII, Zapiski Historyczne 35:1970, 2, 91—104. 17) Problem polityki gospodarczej Wersalu w stosunkach polsko-francuskich na przełomie XVII i XVIII w., Studia Historyczne 14:1971, 4, s. 579—691. c) Prace popularnonaukowe: 18) Ziemia złotowska pod panowaniem pruskim w latach 1772—1920 [w:] Ziemia Złotowska, praca zbiorowa pod red. W. Wrześnińskiego, Gdańsk 1969, s. 62—116. d) Recenzje i sprawozdania: 19) Recenzja ze „Szkiców toruńskich”, Pomorze 1957, 4. 20) Voprosy istorii rieligii i atieizma t. V, Euhemer 2:1958, 6/7, s. 3. 21) Sprawozdanie z jubileuszu prof. B. Pawłowskiego, Kwartalnik Historyczny 65:1958, 4, s. 1309—10. 22) Święte Tysiąclecie Polski — rec. z wydawnictwa Sacrum Poloniae Millenium, Euhemer 3:1959, 11. 23) W sprawie oceny bydgoskiej Rady Robotniczej i Żołnierskiej, Przegląd Zachodni 15:1959, 2, s. 566—571. 24) Głos w dyskusji na sesji naukowej poświęconej 40 rocznicy Powstania Wielkopolskiego, Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza 5:1959, 2, s. 176—179. 25) T. Cieślak, „Gazeta Grudziądzka”, Zapiski Historyczne 24:1958—1959, 2—3, s. 225—226. 26) D. Steyer, Z działalności PPS-Lewicy w Grudziądzu w latach 1929—1931, Zapiski Historyczne 24:1958—1959, 4, s. 169—170. 27) T. Cieślak, Prasa pomorska na przełomie XIX i XX w., Zapiski Historyczne 24:1958—1959, 4, s. 184. 28) 40-lecie Powstania Wielkopolskiego, Zapiski Historyczne 24:1958—1959, 4, s. 189—190. 29) Z. Obertyński, Weto kardynała Puzyny, Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego, 1961, 2, s. 178—180. 30) Sesja odczytowa w Bydgoszczy w dwudziestą rocznicę „krwawej niedzieli”, Zapiski Historyczne 25:1960, 2, s. 175—176. 31) M. M. Šejnman, Papstwo, Euhemer 4:1960, 1. 32) Raporty rezydentów francuskich w Gdańsku w XVIII w., Zapiski Historyczne 33:1968, 1, s. 136—139. 33) Rocznik Toruński, Zapiski Historyczne 33:1968, 2, s. 67—70.

- 34) Z. Łakociński, Magnus Stenbock w Polsce, *Zapiski Historyczne* 35:1970, 1, s. 204—206. 35) Sprawozdanie z prac oddziału toruńskiego PTH w 1964 r., *Zapiski Historyczne* 30:1965, 4, s. 106—108. 36) H. Kocój, Polska a Saksonia w czasie Sejmu Czteroletniego, *Studia Historyczne* 13:1970, 2, s. 295—299. 37) Odpowiedź na polemikę H. Kocója, *Studia Historyczne* 13:1970, 4, s. 617—619. 38) Groźba saskiego absolutyzmu (polityka wewnętrzna Augusta II w Polsce w latach 1697—1706), *Sprawozdania TNT* nr 22 za 1968 r. 39) Raporty rezydentów francuskich w Gdańsku w XVIII w., t. 2, *Zapiski Historyczne* 36:1971, 2, s. 158—161. 40) J. Gierowski, W cieniu Ligi Północnej, *Kwartalnik Historyczny* 79:1972, 2, s. 435—438. 41) Y. Erdmann, Der livländische Staatsmann J. R. von Patkul, *Zapiski Historyczne* 38:1973, 1 e) Artykuły biograficzne w PSB: 42) F. I. Kretkowskiego. 43) Z. Kretkowskiego. 44) J. Ch. S. Krasieńskiego. 45) Kunegundy, c. Augusta III. 46) J. J. Kunigka. 47) J. K. Kurdwanowskiego. 48) F. A. Lipskiego. 49) S. Leszczyńskiego. 50) A. Łaszczka.

Wydział II

PEPŁOWSKI FRANCISZEK urodził się 10 grudnia 1921 r. we wsi Zdrojek, powiat Mława, z rodziców Franciszka i Kazimiery ze Skonieczków. Do 1939 r. ukończył 3 klasy gimnazjum w Działdowie. Lata okupacji spędził w rodzinnej wsi, pracując w gospodarstwie rodziców. Dnia 28 VII 1945 r. uzyskał świadectwo dojrzałości w Państwowym Liceum im. S. Wyspiańskiego w Mławie. Tegoż roku rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, zakończone uzyskaniem w dniu 19 XII 1949 r. stopnia magistra filozofii w zakresie filologii polskiej. W czasie studiów od 1 IX 1947 r. do 30 XI 1949 r. był zatrudniony w charakterze zastępcy asystenta w Zakładzie Języka Polskiego UMK w Toruniu. Od 1 I 1950 r. pracuje bez przerwy w Pracowni „Słownika Polszczyzny XVI w.” Instytutu Badań Literackich PAN w Toruniu: początkowo na pracach zleconych, następnie na etacie naukowym asystenta (od 1 IV 1951 r.), starszego asystenta (od 30 X 1954 r.) i adiunkta (od 1 I 1955 r.), pełniąc kolejno funkcje zastępcy kierownika Zespołu, sekretarza redakcji, zastępcy redaktora naczelnego (od 11 VI 1969 r.) i kierownika Pracowni (od 1 IX 1971 r.) Od 1 I 1950 r. do 31 XII 1958 r. był zatrudniony na pracach zleconych w Redakcji Słownika Mickiewiczowskiego w Toruniu, gdzie pełnił obowiązki sekretarza redakcji. Od 1 IX 1957 r. do 30 IX 1961 r. pracował w charakterze zastępcy profesora w Zakładzie Języka Polskiego UMK w Toruniu. W Instytucie Badań Literackich PAN uzyskał dnia 11 XI 1959 r. stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy „Słownictwo i frazeologia polskiej publicystyki okresu Oświecenia i Romantyzmu”, a w dniu 12 VI 1971 r. stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa polskiego na podstawie rozprawy „Odczasownikowe nazwy wykonawców czynności w polszczyźnie XVI w.” Z dniem 1 III 1972 r. został powołany na stanowisko samodzielnego pracownika naukowo-badawczego. Jest członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu oraz Polskiego Towarzystwa Językoznawczego.

Spis prac: a) Prace monograficzne 1) Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt, Wrocław 1955 (wspólnie z K. Górskim, W. Kuraszkiwiczem, S. Saskim, W. Taszyckim, S. Urbańczykiem, S. Wierczyńskim, J. Woronczakiem). 2) Słownictwo i frazeologia polskiej publicystyki okresu Oświecenia i Romantyzmu, Warszawa 1961. 3) Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w „Słowniku” Lindego, Warszawa 1963 (wspólnie z S. Hrabcem). b) Rozprawy i artykuły: 4) Uwagi o języku S. Trembeckiego, Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu 5:1951, s. 93—99. 5) W sprawie „budżetu”, Język Polski 37:1957, s. 202—204. 6) Słownictwo i frazeologia w publicystyce Adama Mickiewicza, O języku Adama Mickiewicza, Wrocław 1959, s. 371—436. 7) O cytatach w „Słowniku” Lindego, Pamiętnik Literacki 52:1961, 4, s. 477—517. 8) Z zagadnień edytorstwa oświeceniowego, Pamiętnik Literacki 54:1963, 3, s. 91—115. 9) Z historii odczasownikowych nazw wykonawców czynności. Rzeczowniki z formantem -ciel w XVI wieku, Pamiętnik Literacki 58:1967, 1, s. 121—176. 10) Z zagadnień funkcji stylistycznej kategorii słowotwórczych w polszczyźnie XVI w., Księga pamiątkowa ku czci Konrada Górskiego, Toruń 1967, s. 177—185. 11) O źródłach „Słownika polskiego dawnego” Ignacego Włodka, Slavia Occidentalis 27:1967, s. 151—158. 12) O zasobie leksykalnym „Słownika polszczyzny XVI wieku”, W służbie nauce i szkole — Księga pamiątkowa poświęcona Profesorowi Doktorowi Zenonowi Klemensiewiczowi, Warszawa 1970, s. 247—255. 13) O funkcji partykuły -ć w utworach Reja, Pamiętnik Literacki 60:1969, 4, s. 137—167. 14) Samuel Bogumił Linde (W dwusetną rocznicę urodzin), Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza 6:1972, s. 99—110. c) Recenzje: 15) Z. Klemensiewicz, W kręgu języka literackiego i artystycznego, Warszawa 1961; Pamiętnik Literacki 53:1962, 1, s. 229—237. 16) I. Bajerowa, Kształtowanie się systemu polskiego języka literackiego w XVIII wieku, Wrocław 1964; Pamiętnik Literacki 57:1966, 1, s. 244—257. d) Hasła do wydawnictw słownikowych: 17) Słownik polszczyzny XVI wieku. Zeszyt próbny, Wrocław 1965. 18) Słownik języka Adama Mickiewicza, t. 1—2, Wrocław 1962, 1964. 19) Słownik polszczyzny XVI wieku, t. 1—5, Wrocław 1966—1971.

SPEINA JERZY urodził się dnia 24 października 1936 r. w Toruniu w rodzinie rzemieślniczej. Szkołę powszechną ukończył w 1950 r. W latach 1950—1954 uczęszczał do I Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Toruniu. Bezpośrednio po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1954 r. rozpoczął studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. W czasie studiów był członkiem Centralnego Aktywu Kół Polonistycznych oraz współorganizatorem VIII Ogólnopolskiego Zjazdu Młodzieży Polonistycznej, który odbył się w Toruniu w maju 1958 r.; na Zjeździe wystąpił (współ z kol. Jerzym Makowskim) z referatem pt. „Ekspresjonizm w twórczości Wacława Berenta”. Dyplom magistra filologii polskiej otrzymał w 1958 r. na podstawie pracy poświęconej twórczości literackiej Antoniego Sygietyńskiego, wykonanej pod kierunkiem prof. dra Artura Hutnikiewicza. Z dniem 1 VIII 1958 r. został mianowany asystentem Zakładu Literatury Polskiej XX wieku Zespołowej Katedry Literatury Polskiej UMK, a w r. 1961 — st. asystentem. Stopień doktora nauk humanistycznych oraz powołanie na etat adiunkta uzyskał w 1964 r. po złożeniu rozprawy doktorskiej na temat powieściopisarstwa Stanisława Ignacego Witkiewicza. W styczniu 1970 r. został wy-

brany członkiem Rady Instytutu Filologii Polskiej UMK, a od października tegoż roku zaczął pracować w Wyższej Szkole Nauczycielskiej w Szczecinie, gdzie powierzono mu funkcję kierownika Zakładu Filologii Polskiej. Od 1 IX 1971 r. ponownie pracuje w Instytucie Filologii Polskiej UMK jako adiunkt Zakładu Teorii Literatury. Zainteresowania naukowe skupia na problematyce prozy polskiej okresu naturalizmu, modernizmu i dwudziestolecia międzywojennego oraz genologii literackiej i metodologii badań literackich. W 1963 r. przedstawił na Ogólnopolskiej Konferencji Teoretycznej Pracowników Polonistyki referat „Struktura powieści awangardowej”, w r. 1968 natomiast na ogólnopolskiej konferencji poświęconej prozie polskiej XX w. — referat na temat związków twórczości Brunona Schulza z nadrealizmem. Analizą prozy Schulza zajął się w pracy habilitacyjnej, którą ukończył w 1971 r. W marcu 1972 r. otworzył przewód habilitacyjny na Wydziale Humanistycznym UMK.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Powieści Stanisława Ignacego Witkiewicza. Geneza i struktura, Toruń 1965, ss. 143, Prace Wydziału Filologiczno-Filozoficznych, t. XVI z. 1. b) Rozprawy i artykuły: 2) „Na skałach Calvados” Antoniego Sygietyńskiego. Studium analityczne, Zeszyty Naukowe UMK, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 6, Filologia Polska III: 1962, s. 121—154. 3) Geneza i genealogia katastrofizmu Stanisława Ignacego Witkiewicza, tamże, Filologia Polska IV: 1963, s. 131—158. 4) Struktura powieści awangardowej (S. I. Witkiewicz), [w:] Styl i kompozycja. Konferencje teoretycznoliterackie w Toruniu i Ustroniu, Wrocław 1965, s. 193—201. 5) Bruno Schulz a nadrealizm, [w:] O prozie polskiej XX wieku, Wrocław 1971, s. 183—198. 6) Zygmunt Niedźwiecki, [w:] Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku. Literatura polska okresu realizmu i naturalizmu, t. 4, Warszawa 1971, s. 361—378. 7) Ignacy Dąbrowski, tamże, s. 379—403. 8) Bruno Schulz. Z zagadnień kreacjonizmu, Zeszyty Naukowe UMK, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 48, Filologia Polska IX: 1972, s. 59—82. 9) Wł. St. Reymont: „Pewnego dnia...”, [w:] Nowela, opowiadanie, gawęda. Interpretacje małych form narracyjnych (PWN — w druku). 10) Artykuły o „Kulturze” (poznawskiej), „Myśli Narodowej” i „Prosto z mostu”, przeznaczone dla serii VI „Obrazu literatury polskiej” (przekazano do opracowania redakcyjnego). c) Artykuły krytycznoliterackie: 11) „Wniebowstąpienie” J. M. Rytarda, Pomorze 5: 1960. 12) Sienkiewicz z profilu, Pomorze 10: 1960. 13) W cieniu „Czarnych skrzydeł”, Pomorze 11: 1961. 14) Pamiętnik antybohatera, Pomorze 8: 1962. 15) Współczesna szansa mitu, Pomorze 20: 1962. 16) „Rydwany bojowe” Bogusława Sujkowskiego, Pomorze 22: 1962. 17) „Karolinka” Tadeusza Petrykowskiego, Pomorze 2: 1963. 18) Zmowa obojętnych, Pomorze 8: 1963. 19) Juliusza Verne’a wyprawa na Księżyc, Pomorze 21: 1963. 20) Temat pilnie poszukiwany, Pomorze 24: 1963. 21) Perła, Pomorze 2: 1964. 22) „Jedyne wyjście” Witkacego, Pomorze 18: 1968. 23) „Po tamtej stronie” Alfreda Kubina, Pomorze 20: 1968. 24) Tadeusz Petrykowski (Słownik pisarzy ziemi bydgoskiej), Pomorze 16: 1970. d) Sprawozdania: 25) Sprawozdanie z II Konferencji Teoretycznej Pomocniczych Pracowników Polonistyki, Pamiętnik Literacki 3: 1963, s. 244—253. 26) Konferencja poświęcona prozie polskiej XX wieku, Pamiętnik Literacki 3: 1969, s. 397—414.

Wydział III

DROZDOWSKI ARNOLD urodził się 31 października 1924 r. w Wilnie. Do wybuchu II wojny światowej uczęszczał początkowo do szkoły podstawowej, a następnie do Gimnazjum Budowlanego. W 1944 r. wstąpił ochotniczo do odrodzonego Wojska Polskiego, w którego szeregach brał czynny udział w walkach z hitlerowskim najeźdźcą. Za udział w walkach został odznaczony polskimi i radzieckimi medalami wojskowymi. W 1948 r. po zdaniu egzaminu dojrzałości wstąpił na kierunek biologiczny Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UMK. W czasie studiów pracował jako nauczyciel w Ogólnokształcącej Szkole Stopnia Licealnego PMRN w Solcu Kujawskim oraz od 1949 do października 1950 r. w kierownictwie Badań nad Początkami Państwa Polskiego. W 1952 r. uzyskał stopień magistra filozofii z zakresu zoologii wraz z anatomią porównawczą. Dnia 1 XI 1952 r. został powołany na asystenta Zakładu Zoologii Systematycznej UMK, a od 1 VII 1958 r. objął stanowisko adiunkta w wyżej wymienionym Zakładzie. W roku 1960 na odstawie przedłożonej pracy i po zdaniu przewidzianych ustawą egzaminów uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych. Przewód habilitacyjny ukończył w 1969 r., a następnie został powołany na stanowisko docenta w Zakładzie Zoologii UMK w Toruniu.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: 1) Ślimaki rezerwatu cisowego Wierzchlas, Sprawozdania TNT 6:1952. 2) Udział Zakładu Zoologii Systematycznej UMK w ogólnopolskiej akcji walki z chorobą motyliczą, GU IV:1954, 7(19). 3) Wyniki czteroletnich badań nad rozmieszczeniem i stopniem zarażenia błotniarki moczarowej cerkariami motylicy wątrobowej w woj. bydgoskim, Stud. Soc. Scient. Tor. Sec. E (Zoologia) 4:1958, 9, s. 219—228. 4) Znaczenie małży i wodnych ślimaków dla gospodarki człowieka, Wszechświat 10(1890):1958, s. 284—288. 5) Ślimaki rezerwatu cisowego Wierzchlas na Pomorzu, Zesz. Nauk. UMK (Biologia) 2:1958, s. 155—191. 6) Badania ilościowe nad ślimakami okolic Płutowa, Zesz. Nauk. UMK (Biologia) 8 (IV): 1961, s. 83—148. 7) Anomalie w budowie muszli u niektórych wodnych ślimaków płucodysznych, Przegl. Zool. 6:1962, 3, s. 240—241. 8) Ślimaki siedliska młodych olszyn wyspy Bąsak (woj. gdańskie), Stud. Soc. Scient. Tor. Sec. E (Zoologia) VII:1963, 3, s. 51—58. 9) Ślimaki (*Gastropoda*) rezerwatu roślinności stepowej koło Folusza (pow. Szubin), Fragm. Faun. X:1963, 33, s. 481—489. 10) Stanowisko ślimaka *Helicopsis striata* (O. F. Müll.) w Cierpicach pod Toruniem, Przegl. Zool. VIII:1964, 3, s. 255—256. 11) O niektórych rzadkich gatunkach ślimaków obszaru kujawsko-pomorskiego, Przegl. Zool. VIII:1964, 4, s. 341—346. 12) Zależność między wielkością osobnika a budową tarki (*radula*) u *Helix pomatia* L. i *Cepaea nemoralis* (L.), Stud. Soc. Scient. Tor. Sec. E (Zoologia) VIII:1966, 1, s. 1—19 (wspólnie z I. Burak, D. Martyńską). 13) Ślimaki (*Gastropoda*) wyspy na jeziorze Klasztorne (pow. Kwidzyń), Fragm. Faun. XII:1966, 26, s. 131—143. 14) Badania ilościowe nad ślimakami (*Gastropoda*) zadrzewionego parowu i kserotermicznego stoku koło Luszkowa (pow. Świecie nad Wisłą), Fragm. Faun. XIV:1968, 7, s. 169—181. 15) Vergleichende Studien über die Lungenmorphologie bestimmter Schneckenarten (*Gastropoda*, *Pulmonata*), Zool. Pol. 20:1970, 2, s. 217—256. 16) *Polypodium hydriforme* Ussov (*Coelenterata*) — pasożyt ryb jesiotrowatych, Przegl. Zool.: 1972 (w druku). 17) The Relationship between the Body-weight and the Pulmonary Surface in *Cepaea*

nemoralis (L.) (*Gastropoda*), Zool. Pol. (w druku). 18) Ślimaki (*Gastropoda*) ksero-termicznego stoku w Kulinie koło Włocławka, Przegł. Zool. (w druku).

MASŁOWSKI PIOTR urodził się 10 czerwca 1919 r. w Warszawie Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące ukończył w Wilnie w 1939 r. W 1945 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie A. Mickiewicza w Poznaniu. Stopień magistra filozofii z zakresu chemii uzyskał w czerwcu 1950 r. na podstawie pracy „Energia aktywacji katalizatorów prostych i złożonych”. W latach 1947—1951 pracował jako nauczyciel fizyki i chemii w Liceum dla Pracujących i w Liceum Sztuk Plastycznych w Poznaniu. W latach 1951—1953 pracował w Katedrze Chemii Ogólnej WSR w Olsztynie, początkowo w charakterze starszego asystenta, a następnie adiunkta. W latach 1953—1965 pełnił funkcję kierownika Pracowni Biochemii Roślin w Katedrze Biochemii WSR w Olsztynie, a od roku 1959 do 1965 pracował dodatkowo w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Warszawie jako kierownik Centralnego Laboratorium Biochemicznego w Radzikowie. W 1959 r. uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych na UAM w Poznaniu, a w 1964 — stopień doktora habilitowanego na Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu. W 1965 r. uzyskał tytuł docenta etatowego i objął kierownictwo Katedry Biochemii Żywności na WSR w Olsztynie. W 1969 r. został przeniesiony na Uniwersytet M. Kopernika, gdzie powierzono mu kierownictwo Zakładu Biochemii. W 1961 r. odznaczony został Srebrnym Krzyżem Zasługi i Honorową Odznaką WSR w Olsztynie, a w 1965 r. uzyskał nagrodę III stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W 1957 r. odbył staż naukowy w Frankfurcie n.M. i Fryburgu (NRF), w 1962 r. w NRD, a w 1963 r. w Akademii Nauk ZSRR w Moskwie.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: 1) Elektroforeza bibułowa aminokwasów przy zastosowaniu wysokich napięć, cz. I, Acta Phys. Polon. 8:1957, s. 444—446. 2) Wysokonapięciowa elektroforeza bibułowa aminokwasów, cz. II, Post. Bioch. 3:1957, s. 335—350. 3) Zmodyfikowana metoda analizy retencyjnej aminokwasów, Acta Biochim. Polon. 4:1958, s. 401—404 (wspólnie z H. Masłowską i W. Minakowskim). 4) Zmodyfikowana metoda elektrochromatografii aminokwasów przy zastosowaniu wysokich napięć, Chem. Analit. 4:1959, s. 611—614. 5) Studia badawcze nad wysokonapięciową elektrochromatografią bibułową, 1959 (praca doktorska). 6) Wysokonapięciowa elektrochromatografia bibułowa aminokwasów w różnych okresach kiełkowania *Hordeum sativum*, Roczniki Nauk Roln. 81—A—3:1960, s. 363—369. 7) Chromatografia krążkowa wyższych kwasów tłuszczowych w materiale roślinnym, Roczn. Tech. Chem. Spoż. 6:1960, s. 107—110. 8) Szybka kolorymetryczna metoda oznaczania białek zbóż, Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. 59:1966, s. 184—185 (wspólnie z R. Skórką). 10) Zmiany aminokwasowe podczas fermentacji stokłosa bezostnej, Roczn. Nauk Roln. 87—A—1:1962, s. 99—106 (wspólnie z W. Minakowskim i Kim Gun Ho). 11) Chromatograficzna analiza cukrów prostych i złożonych w ziarnach różnych odmian kukurydzy, Hod. Rośl. Aklimat. Nas. 7:1963, s. 133—137 (wspólnie z R. Skórką). 12) Elektrochromatograficzne badania składu wolnych aminokwasów w niektórych odmianach miodu, Pszcz. Zesz. Nauk. 7:1963, s. 1—6 (wspólnie z I. Mostowską). 13) Wpływ fal elektromagnetycznych o niskiej częstotliwości na niektóre gatunki roślin uprawnych, Hod. Aklim. Nas. 6:1962, s. 729—732 (wspólnie z W. No-

wakowskim). 14) Comparative Biochemical Studies of Proteins in Different Varieties of Maize (Corn), Acta Gen. Pol. 3:1962, s. 275—280. 15) Aminokwasy egzogenne i wartość biologiczna białek różnych odmian kukurydzy krajowej, Hod. Aklim. Nas. 6:1962, s. 605—613. 16) Metabolizm niektórych form azotu w dojrzewających nasionach kukurydzy, Hod. Aklim. Nas. 7:1963, s. 18—25. 17) Przyczynek do poznania roli peptydów w syntezie zeiny, Hod. Aklim. Nas. 8:1964, s. 657—664. 18) Przemiany frakcji azotowych zarodków i bielma kielkujących ziarn kukurydzy, Hod. Aklim. Nas. 9:1965, s. 85—94 (wspólnie z W. Nowakowskim). 19) Biosynteza białek w dojrzewających ziarnach kukurydzy, Zesz. Nauk. WSR w Olsztynie 17:1964, s. 139—164. 20) Biosynteza białek w kielkujących nasionach kukurydzy, Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. 59:1966, s. 181—184. 21) Badania nad zależnością między zawartością kwasów nukleinowych, białek a szybkością wzrostu korzeni kukurydzy, Acta Soc. Bot. Pol. 35:1966, s. 231—237 (wspólnie z H. Masłowską i M. Wierzbicką). 22) Adaptacja kolorymetrycznej metody biuretowej do oznaczania białek zbóż, Roczn. Nauk Roln. 91—A—3:1966, s. 665—672 (wspólnie z R. Skórką). 23) Metabolizm kwasów nukleinowych i frakcji białkowych zarodków i bielma w kielkujących ziarnach kukurydzy, Acta Soc. Bot. Pol. 36:1967, s. 459—466 (wspólnie z H. Masłowską i M. Wierzbicką). 24) Zmiany zawartości frakcji białkowych i składu aminokwasowego alfa i beta zeiny w okresie spoczynku ziarn kukurydzy o niepełnej dojrzałości, Acta Soc. Bot. Pol. 37:1968, s. 493—503 (wspólnie z H. Masłowską i K. Smoczyńską). 25) Turbidymetryczna mikrometoda oznaczania prolamin, Roczn. Techn. Chemii Żywn. 17:1969, s. 9—14 (wspólnie z H. Masłowską). 26) Elektroforeza w żelu skrobiowo-mocznikowym glutelin i zeiny kukurydzy, Acta Soc. Bot. Pol. 39:1970, s. 13—20 (wspólnie z J. Dziubą). 27) The influence of gibberellin on the level of nucleic acids and other phosphate fractions in maize seedlings, Acta Soc. Bot. Pol. 40:1971, s. 467—473 (wspólnie z J. Gniot-Szulżycką i G. Rzeźniowiecką). 28) The influence of gibberellin on the level of soluble proteins and activities of some hydrolases in corn seedlings, Acta Soc. Bot. Pol. 41:1972, s. 21—28 (wspólnie z H. Masłowską).

WOSZCZYK ANDRZEJ urodził się 2 marca 1935 r. w Chorzeliach na Mazowszu jako syn Stefana i Teresy z Kossaków. Świadectwo dojrzałości uzyskał w Państwowym Gimnazjum i Liceum w Sierpcu w r. 1951. W tym też roku rozpoczął studia na kierunku matematyki z astronomią Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UMK. W 1955 r. na podstawie pracy „Krzywa blasku i wskaźnik barwy gwiazdy zmiennej VZ Cnc” uzyskał stopień magistra astronomii. Jego praca doktorska nosiła tytuł: „Analiza widma komety 1957d (Mrkos) w zakresie 4737—6882 Å” i przyniosła mu stopień doktora nauk matematyczno-fizycznych w 1962 r. Rada Wydziału Mat.-Fiz.-Chem. UMK na podstawie przedłożonej rozprawy habilitacyjnej „Ciśnienie atmosferyczne i topografia Marsa w świetle analizy podczerwonych pasm CO₂” nadała mu w 1971 r. stopień doktora habilitowanego.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów został zatrudniony na stanowisku asystenta w Katedrze Astrofizyki UMK; następnie w 1958 r. awansował na starszego asystenta, a w 1962 r. na adiunkta w tejże katedrze.

Odbывał bardzo owocne długoterminowe staże naukowe w Belgii — Institut d'Astrophysique, Université de Liège 1957—1959, 1964, USA — University of Texas at Austin, McDonald Observatory at Fort Davis,

California Institute of Technology w Pasadenie 1969—1970, oraz krótkoterminowe na Węgrzech (1956), we Francji (1957, 1958), w Szwajcarii (1958), Czechosłowacji (1967), Anglii (1970) i Belgii (1970, 1971).

Uczestniczył w kolejnych Kongresach Międzynarodowej Unii Astronomicznej (której jest członkiem od 1964 r.) w Hamburgu, Pradze i Brighton oraz w wielu sympozjach międzynarodowych. Od 1955 r. jest członkiem Polskiego Towarzystwa Astronomicznego i trzykrotnie wchodził w skład Zarządu Głównego tego Towarzystwa (1961—1965, 1971—1973). Przez blisko 10 lat (1959—1969) był prezesem Toruńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii. Sekretarz Wydziału III PAN powołał go w 1964 r. na członka Komitetu Astronomicznego Polskiej Akademii Nauk.

Jest laureatem „Nagrody Młodych” Polskiego Towarzystwa Astronomicznego (1965), nagrody kulturalnej miasta Torunia (1969) oraz Nagrody Naukowej Wydziału III Polskiej Akademii Nauk za osiągnięcia naukowe w dziedzinie astronomii (1971).

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły naukowe: 1) The Colour Index of the Variable VZ Cancri, 1958, *Acta Astronomica*, **8**, 7—12. 2) Observations spectroscopiques de la comète Arend-Roland 1956h, 1957, *Annales d'Astrophysique*, **20**, 145—155 (wspólnie z Ch. Fehrenbachem, L. Haserem i P. Swingsem). 3) Le spectre de la comète 1957c (Encke), *Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Sciences de Paris*, 1957, **245**, 2152—2155 (wspólnie z P. Swingsem i Ch. Fehrenbachem). 4) Sur la relation possible entre une variation secondaire d'éclat de la comète Encke et l'activité solaire, 1958, *C. r. Acad. Sci. Paris*, **246**, 1667—1670. 5) Mécanisme d'émission du radical NH_2 dans les comètes, 1962, *Bull. Soc. r. Sci. Liège*, **31**, 390—395 (wspólnie z C. Arpigny). 6) Mécanisme d'émission des bandes de Swan dans les comètes, 1962, *Bull. Soc. r. Sci. Liège*, **31**, 382—389. 7) Le spectre de la comète Mrkos (1957d) dans la région visible, 1962, *Bull. Soc. r. Sci. Liège*, **31**, 396—413. 8) Le spectre du radical NH_2 ; son application aux spectres cométaires, 1962, *Mémoires de la Société Royale des Sciences de Liège*, **2**, z. 6, 1—113. 9) Observations physiques de la comète 1959k (Burnham), 1964, *Stud. Soc. Scient. Tor. Sec. F (Astronomia)*, **3**, nr 6, 27—29. 10) The continuous spectrum of Nova Herculis 1963, 1964, *Acta Astronomica*, **14**, 301—310 (wspólnie z R. Głębockim i J. Smolińskim). 11) Emission lines in the spectrum of Nova Herculis 1963, 1965, *Acta Astronomica*, **15**, 15—30 (wspólnie z R. Głębockim i J. Smolińskim). 12) O widmach komet, 1965, *Postępy Astronomii*, **13**, 181—204. 13) Photometric and spectrophotometric observations of Nova Delphini 1967, 1968, *Astrophysics and Space Science*, **1**, 264—272 (wspólnie z J. Krempeć, N. Maronem, J. Smolińskim i A. Strobalem). 14) Relative Elevation Differences Revealed by Near Infrared CO_2 bands on Mars, 1969, *Symposium nr 40 M. Unii Astronomicznej, Planetary Atmospheres, Texas*, 26—31 października, w sprawozdaniach *Symposium*. 15) Ciśnienie atmosferyczne i topografia Marsa w świetle analizy podczerwonych pasm CO_2 . Toruń 1970, Wydawnictwa UMK. 16) Le spectre cométaire dans les régions λ 3884—3914 et λ 4180—4752 Å, 1970, *Stud. Soc. Scient. Tor. sec. F (Astronomia)*, **4**, nr 6, 23—47. 17) New Observations of Mars and Venus at 8200 Å, 1970, *Bull. am. astr. soc.* (praca przedstawiona na zjeździe Amerykańskiego Towarzystwa Astronomicznego, San Francisco, styczeń 1970, wspólnie z R. Schorn, E. Barker i L. Gray). 18) Mars: Detection of Atmospheric Water Vapor during the Southern Hemisphere Spring and Summer Season, 1970, *Science*, **170**, nr 3964, 1308—1311

(wspólnie z E. Barker, R. Schorn, R. Tull i S. Little). 19) High Dispersion Spectroscopic Observation of Venus During 1968 and 1969: I. The Carbon Dioxide Bands at 7820 and 7883 Å, 1971, *Acta Astronomica*, **20**, nr 3, 329—363 (wspólnie z L.D.G. Young, E. A. Schorn i E. S. Barker). b) Artykuły popularnonaukowe i okolicznościowe: 20) Obserwatorium de Haute-Provence (teleskop 193 cm), 1958, *Urania*, **29**, 357—359. 21) *L'Astronomie en Pologne*, 1959, *Ciel et Terre* **75**, 108—123. 22) Obserwatorium de Haute-Provence, 1959, *Urania*, **30**, 85—90. 23) Słońce i relacje Ziemia-Słońce, 1961, *Urania*, **32**, 176. 24) Współczesna astronomia francuska, 1962, *Urania*, **33**, 11—16. 25) O kometach, 1962, *Urania*, **33**, 130—136. 26) Uruchomienie teleskopu Schmidta-Cassegraina w Obserwatorium w Piwnicach, 196, *Urania*, **34**, 2—7. 27) Widmo komety Humasona, 1963, *Urania*, **34**, 109. 28) Astronomia w mieście Kopernika, 1963, *Urania*, **34**, 130—135. 29) Nowe pomiary globu planety Mars, 1963, *Urania*, **34**, 148. 30) Hołd Belgów dla polskiego fizyka, 1964, *Problemy*, **20**, 511. 31) Europejska Organizacja Badań Przestrzennych (ESRO), 1964, *Urania*, **35**, 258—261. 32) *Epur si Muove*, 1968, *Świat*, **18**, nr 50, 3—5. 33) Prof. Jan Szyk, 1969, *Urania*, **40**, 121—122. c) Prace popularnonaukowe: 34) Instrumenty Mikołaja Kopernika a narzędzia współczesnej astronomii, Prace popularnonaukowe TNT nr 27, Biblioteczka Kopernikańska nr 14 (w druku). d) Recenzje: 35) K. Górski, *Dom i środowisko rodzinne Mikołaja Kopernika*, Toruń 1968; *Urania* 1969, **40**, 215. 36) J. Remer, *Rocznik Muzeum Toruńskiego*, t. 3; *Urania* 1969, **40**, 216. e) Inne opracowania: 37) Koncepcja i dane wyjściowe do budowy Centralnego Obserwatorium Astronomicznego Polskiej Akademii Nauk, 1968. 38) Koncepcja i dane wyjściowe do budowy Ludowego Obserwatorium Astronomicznego i Planetarium w Toruniu i Grudziądzu, Toruń 1968. 39) *Astrofizyka obserwacyjna*. Cz. I, *Metody badawcze astrofizyki*, skrypt uniwersytecki — w druku (wspólnie z W. Iwanowską). Ponadto kilkanaście prasowych artykułów popularnonaukowych.

Wydział IV

BOJARSKI WŁADYSŁAW urodził się dnia 21 maja 1931 r. w Wołochach, woj. tarnopolskie (ZSRR). Tam też rozpoczął naukę w szkole podstawowej, którą kontynuował w Sędziszowie, woj. rzeszowskie, a ukończył w 1946 r. w Mogilnie. W latach 1946—1949 uczęszczał do gimnazjum ogólnokształcącego w Jarosławiu. W 1949 r. po uzyskaniu małej matury wstąpił do zakonu dominikanów. W latach 1950—1952 ukończył prywatne liceum typu klasycznego w Jarosławiu, a w 1959 r. dodatkowo Państwowe Korespondencyjne Liceum Ogólnokształcące w Krakowie, gdzie uzyskał świadectwo maturalne. W 1952 r. rozpoczął siedmioletnie studia wyższe w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym OO Dominikanów (Studium Generale Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum) w Krakowie, które ukończył w 1959 r. W tym samym roku po przedstawieniu pracy dyplomowej pt.: „Wpływ epiki na moc obowiązującą prawa stanowionego w nauce św. Tomasza z Akwinu” i zdaniu egzaminu przed pięcioosobową komisją uzyskał dyplom lektora teologii (*Sacrae Theologiae Lector*), uprawniający do wykładania filozofii i teologii. W 1959 r. podjął studia prawnicze na Wydziale Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, które ukończył w 1962 r., uzyskując najpierw licencjat,

a następnie — na podstawie dysertacji pt.: „In integrum restitutio w przedkoleksowym prawie kanonicznym” i egzaminu — dyplom magistra prawa kanonicznego. W dwa lata później, po przedstawieniu i obronie pracy pt.: „Podstawy prawne in integrum restitutio jako nadzwyczajnego środka odwoławczego od wyroku w prawie kanonicznym” oraz po zdaniu egzaminu, uzyskał stopień naukowy doktora prawa kanonicznego (18 I 1964) na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL. W 1963 r. otrzymał nominację na profesora wspomnianego wyżej Kolegium i do 1965 r. prowadził wykłady z prawa kanonicznego oraz polskiego prawa wyznaniowego. W tym samym czasie pozostawał w kontakcie z prof. drem Waławem Osuchowskim, kierownikiem Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego, i dwa razy w miesiącu brał udział w wyższym seminarium z zakresu prawa rzymskiego. W 1965 r. na własną prośbę uzyskał dekretem prymasa Polski eksklaustrację, a w 1966 r. dekretem papieskim — laicyzację. W r. akad. 1965/1966 prowadził na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego ćwiczenia z prawa rzymskiego i brał udział w proseminarium i seminarium prof. dra Henryka Kupiszewskiego, kierownika Katedry Prawa Rzymskiego i Antycznego UW. Dnia 1 VI 1966 r. został powołany na stanowisko starszego asystenta przy Katedrze Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a dnia 1 II 1967 r. na stanowisko adiunkta. Dnia 20 IV 1971 r. na podstawie pracy: „Emfiteuza według prawa rzymskiego” i kolokwium Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu nadała mu stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa rzymskiego. Od dnia 1 XII 1971 r. jest docentem Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, w Zakładzie Prawa Rzymskiego, a od dnia 1 I 1972 r. kierownikiem tegoż Zakładu. Od 1967 r. jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, a od 1971 r. członkiem zarządu oddziału toruńskiego tegoż Towarzystwa. Od 1972 r. jest członkiem komitetu redakcyjnego ZN UMK Prawo.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Emfiteuza według prawa rzymskiego, Toruń 1970, s. 193, wyd. UMK. b) Rozprawy i artykuły: 2) In integrum restitutio w prawie rzymskim, Roczniki Teologiczne 10:1963, 4. 3) Prymus zagospodarowania nieużytków (epibole) w cesarstwie rzymskim według konstytucji z III—V w., Zeszyty Naukowe UMK w Toruniu. Prawo 10:1971. 4) Zarys pojustyniańskich dziejów emfiteuzy, ZN UMK w Toruniu. Prawo 11:1972 (w druku). 5) Ius in agro vectigali, ZN UMK. Prawo 12:1972 (w druku). c) Recenzje: 6) M. Staszko, Vim dicere. Studia nad genezą procesu rzymskiego, Wrocław 1961; tenże, Vim dicere im altrömischen Prozess, Zeitschrift der Savigny-Stiftung 80:1963. Czasopismo Prawno-Historyczne 17:1965, 1. 7) G. Nicosia, Studi sulla deiectio I, Milano 1965, Czasopismo Prawno-Historyczne 19:1967, 2. 8) J. Rezler, Język łaciński dla prawników, Warszawa 1970, Państwo i Prawo (w druku).

ŁOPUSKI JAN urodził się dnia 3 stycznia 1917 w Strzegocicach, pow. Dębica, woj. rzeszowskie. Ukończył gimnazjum typu humanistycznego

im. króla Jana Sobieskiego w Krakowie w 1935 r. W latach 1935—1939 studiował równocześnie na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i Akademii Handlowej. W 1938 r. uzyskał absolutorium na Akademii Handlowej, a w 1939 r. — dyplom magistra praw na U.J. Uczestniczył w kampanii wrześniowej i w ruchu oporu na Rzeszowszczyźnie, a w latach 1945—1947 służył w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie. Odznaczony jest Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari. W latach 1947—1966 pracował zawodowo jako adwokat i radca prawny przedsiębiorstw związanych z gospodarką morską, zamieszkując stale w Gdyni. W tym okresie zajmował się również pracą naukowo-badawczą i publicystyczną związaną z problematyką prawa morskiego. W 1951 r. uzyskał stopień doktora praw na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie rozprawy z zakresu morskiego prawa cywilnego pt. „Czarter na czas”. W latach 1966—1969 pracował w Instytucie Morskim w Gdańsku na stanowisku adiunkta — kierownika pracowni morskiego prawa cywilnego. W styczniu 1970 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk prawnych na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie rozprawy habilitacyjnej z zakresu morskiego prawa cywilnego pt. „Odpowiedzialność za szkodę w żegludze morskiej”. W latach 1970—1971 pracował na stanowisku adiunkta w Morskim Instytucie Rybackim w Gdyni i równocześnie prowadził wykłady z zakresu prawa morskiego w Wyższej Szkole Morskiej tamże. W październiku 1971 r. otrzymał nominację na stanowisko docenta etatowego w Instytucie Prawa Sądowego UMK. W latach 1951—1961 uczestniczył w pracach rządowych nad kodyfikacją prawa morskiego, a w okresie 1957—1961 należał do ścisłego zespołu osób, które przygotowały rządowy projekt kodeksu morskiego. Od 1959 r. jest zaprzysiężonym ekspertem Polskiej Izby Handlu Zagranicznego w zakresie zagadnień prawno-żeglugowych. Brał udział jako delegat polski w XXV konferencji Międzynarodowego Komitetu Morskiego w 1962 r. w Atenach. W latach 1967—1969 uczestniczył w charakterze polskiego eksperta rządowego w posiedzeniach Komitetu Prawnego Międzynarodowej Morskiej Organizacji Doradczej w Londynie. W 1969 r. był delegatem polskim na konferencję Komitetu Żeglugi Konferencji ONZ dla Handlu i Rozwoju w Genewie. W latach 1969—1970 piastował mandat eksperta z ramienia Międzynarodowej Morskiej Organizacji Doradczej w grupie ekspertów agencji wyspecjalizowanych ONZ dla naukowych aspektów zanieczyszczenia morza. Jest członkiem-założycielem Polskiej Sekcji Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Ubezpieczeniowego i członkiem jej zarządu.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Zasady prawne ratownictwa morskiego, Gdańsk 1951 (wspólnie z A. Soltyssem). 2) Czarter na czas, Warszawa 1952. 3) Prawo morskie dla oficerów marynarki handlowej i rybołówstwa, Gdynia 1965. 4) Morskie prawo przewozowe, Katowice—Warszawa 1968. 5) Odpowiedzialność za szkodę w żegludze morskiej, Gdańsk 1969. 6) Umowa morskiego przewozu

ładunku w prawie europejskich krajów socjalistycznych, Warszawa 1971 (wspólnie z J. Hołowińskim — praca wydana równocześnie w języku rosyjskim w Moskwie).

7) Walka o czyste morze — problem międzynarodowy, Gdynia 1972. b) Rozprawy i artykuły: 8) O prawie morskim i prawnikach morskich, Technika i Gospodarka Morska 1955, nr 8 (wspólnie z Z. Koszewskim). 9) Odpowiedzialność holownika za szkody wyrządzone podczas holowania, Rocznik Prawa Morskiego 1954, Warszawa 1955. 10) Charakter prawny czarteru na czas, Technika i Gospodarka Morska 1956, nr 9. 11) Umowa przewozu morskiego w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Technika i Gospodarka Morska 1959, nr 2. 12) Niektóre zagadnienia prawa ubezpieczeniowego w świetle ustawy o ubezpieczeniach majątkowych i osobowych, Państwo i Prawo 1959, nr 12. 13) Le premier code maritime de Pologne, Le Droit Maritime Français 1962, nr 4. 14) Prawo morskie Stanów Zjednoczonych, Państwo i Prawo 1962, nr 5—6. 15) Odpowiedzialność majątkowa armatora w polskim kodeksie morskim, Państwo i Prawo 1963, nr 3. 16) O nowelizację kodeksu morskiego, Technika i Gospodarka Morska 1965, nr 4. 17) Kodeks cywilny a problematyka prawno-morska, Państwo i Prawo 1965, nr 8—9. 18) Niektóre problemy prac badawczych nad morskim prawem cywilnym, Technika i Gospodarka Morska 1966, nr 8—9. 19) W sprawie zasad stosowania prawa morskiego i klauzul generalnych z k.c., Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1967, nr 11. 20) Francuska ustawa o umowach frachtowych i przewozu morskiego, Państwo i Prawo 1967, nr 2. 21) Charakter odpowiedzialności z tytułu szkód atomowych, Państwo i Prawo 1967, nr 4—5. 22) Stosunek odpowiedzialności kontraktowej do deliktowej w prawie regulującym stosunki związane z żeglugą morską, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1967, nr 4. 23) La codification du droit civil en Pologne et ses implications sur les problèmes du droit maritime, Le Droit Maritime Français 1967, nr 2. 24) Odpowiedzialność armatora za wypadek w zatrudnieniu członka załogi, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1968, nr 2. 25) Wina własna jako przesłanka zwiększonej odpowiedzialności cywilnej w prawie morskim, Państwo i Prawo 1968, nr 4—5. 26) Die beschränkte Recderhaftung — Bedeutung der Institution in der Evolution des Seerechts, Seeverkehr 1968, nr 5. 27) Współpraca państw bałtyckich w zakresie ratownictwa morskiego, Zagadnienia prawne Bałtyku (praca zbiorowa), PAN 1969, s. 59—75. 28) Problemy ochrony wód morskich przed zanieczyszczeniem, Technika i Gospodarka Morska 1970, nr 6. 29) La responsabilité pour le dommage dans le domaine maritime — les lignes principales d'évolution, Le Droit Maritime Français 1970, nr 6—7. 30) Rechtsfragen des Seeverkehrs im Wirkungsbereich internationaler Organisationen, Internationale Transport Annalen 1971 (wydane również w językach czeskim i polskim), s. 304—320. 31) Prawo morskie krajów RWPG — problem unifikacji, Państwo i Prawo 1971, nr 12. 32) Walka o czyste morze — zarys problematyki, Państwo i Prawo, 1972, nr 4. 33) Zanieczyszczenie Bałtyku — problem międzynarodowy oczekujący rozwiązania, Technika i Gospodarka Morska 1972, nr 4.

c) Głosy: 34) Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 22 IV 1966, I CR 433/64, Orzecznictwo Sądów Powszechnych i Komisji Arbitrażowych 1968, nr 1 (stosunek konosamentu do czarteru). 35) Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 I 1968 I CR 541/67, Orzecznictwo Sądów Powszechnych i Komisji Arbitrażowych 1969, nr 2 (odpowiedzialność przewoźnika morskiego). 36) Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 12 VII 1968 I CR 268/68, Orzecznictwo Sądów Powszechnych i Komisji Arbitrażowych 1970, nr 2 (ograniczenie odpowiedzialności armatora). 37) Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 I 1969 I CZ 92/67, Orzecznictwo Sądów Powszechnych i Komisji Arbitrażowych 1970, nr 5 (znaczenie klauzuli arbitrażowej w konosamencie).

d) Recenzje: 38) H. Gross i J. Hołowiński, Czartery w polskim handlu morskim, Warszawa 1952, Technika i Gospodarka Morska 1953, nr 1. 39) W. Zagrodzki, Ubezpieczenia i awarie statków, Warszawa 1953, Technika i Gospodarka Morska 1954, nr 6.

40) S. Matysik, Podręcznik prawa morskiego, Warszawa 1959, Technika i Gospodarka Morska 1959, nr 7—8. 41) J. Hołowiński, Umowa o przewóz ładunku drogą morską, Gdynia 1964, Państwo i Prawo 1965, nr 2. 42) W. E. Butler i J. B. Quigley, The Merchant Shipping Code of the USSR (1968), Baltimore i London 1970, Technika i Gospodarka Morska 1971, nr 5. Oprócz tego kilkadziesiąt mniejszych artykułów, wypowiedzi polemicznych i notatek informacyjnych w różnych czasopismach.

OCHENDOWSKI EUGENIUSZ urodził się dnia 3 listopada 1925 r. w Osieczku, pow. wąbrzeski, w rodzinie chłopskiej. Do wybuchu II wojny światowej ukończył pierwszą klasę Państwowego Gimnazjum Ogólnokształcącego w Grudziądzu. W czasie okupacji hitlerowskiej, po wysiedleniu z Pomorza, pracował jako robotnik w woj. warszawskim, a później w Niemczech. W latach 1945—1947 uczęszczał do szkoły średniej w Grudziądzu, uzyskując w 1947 r. świadectwo dojrzałości. W latach 1947/48—1948/49 studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a w latach 1949/50—1950/51 — na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego. Stopień magistra praw uzyskał w 1951 r. W okresie nauki w szkole średniej, w czasie studiów, jak i po studiach pracował w organach administracji państwowej w Grudziądzu, Olsztynie i Poznaniu. W latach 1951—1961 był pracownikiem Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. Od grudnia 1960 do sierpnia 1971 r. był pracownikiem naukowo-dydaktycznym na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu: w okresie do 31 VIII 1964 r. na stanowisku starszego asystenta, a od 1 IX 1964 r. do 31 VIII 1971 r. na stanowisku adiunkta. Od 1 IX 1971 r. został powołany na stanowisko docenta w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a od 1 X 1971 r. objął stanowisko kierownika Zakładu Administracji i Zarządzania na tej uczelni. W latach 1962—1964 odbył pozaetatową aplikację sądową, którą zakończył złożeniem egzaminu sędziowskiego. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał w maju 1964 r. Przewód habilitacyjny na podstawie rozprawy „Zakład administracyjny jako podmiot administracji państwowej” przeprowadził w 1969 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, uzyskując stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie prawa administracyjnego. Odbył podróże naukowe: w 1967 r. do Lipska, a 1971 r. do Halle/Saale. Jest dwukrotnym laureatem nagrody indywidualnej III stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w 1967 r. za szczególne osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej oraz organizacji procesu dydaktycznego, a w 1970 r. za szczególne osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych. Jest również laureatem nagrody zespołowej Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk, nadanej w grudniu 1971 r. Od 1966 r. jest członkiem Komisji Nauk Społecznych Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Administracyjno-prawna regulacja korzystania z lokali mieszkalnych w systemie gospodarki planowej PRL,

Poznań 1965. 2) Zakład administracyjny jako podmiot administracji państwowej, Poznań 1969. b) Rozprawy i artykuły: 3) Kodeks postępowania administracyjnego a przepisy o postępowaniu w sprawach lokalowych, *Gospodarka i Administracja Terenowa* 1961, 6, s. 27—28. 4) Przydział i opróżnianie mieszkań służbowych według kodeksu postępowania administracyjnego, *Gospodarka i Administracja Terenowa* 1961, 9, s. 36—37. 5) Nowe zasady przydziału mieszkań, *Kontrola Państwowa* 1961, 6, s. 15—20. 6) Jeszcze o przydziale i opróżnianiu mieszkań służbowych, *Gospodarka i Administracja Terenowa* 1962, 12, s. 40—41. 7) Zagadnienie norm zaludnienia mieszkań w przepisach o publicznej gospodarce lokalami, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1963, 3, s. 25—38. 8) Lista przydziału mieszkań i jej charakter prawny, *Państwo i Prawo* 1963, 8—9, s. 265—274. 9) Podstawowe zagadnienia jugosłowiańskiego prawa mieszkaniowego, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1966, 3, s. 83—94. 10) Glosa do decyzji Ministerstwa Gospodarki Komunalnej z dnia 12 grudnia 1964 r. PGL-XIX-43/64, *Państwo i Prawo* 1966, 4—5, s. 863—865. 11) Glosa do decyzji Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 8 lutego 1967 r. PGL-XVIII-1065/66, *Państwo i Prawo* 1968, 3, s. 566—568. 12) Charakter prawny uchwał Rady Ministrów w sprawie budownictwa mieszkaniowego i polityki lokalowej, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 1968, 4, s. 130—131. 13) Administracyjne postępowanie egzekucyjne w sprawach lokalowych, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 1967, 5, s. 158—161. 14) Moc wiążąca aktu administracyjnego, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1968, 1, s. 21—31. 15) Zagadnienie sądowo-administracyjnej kontroli aktów z zakresu szkolnictwa w NRF, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1969, 3, s. 107—118. 16) Koncepcja szczególnych stosunków władczych i jej rola, [w:] *Studia z dziedziny prawa administracyjnego*, Wrocław 1971, s. 29—47. 17) Centralne organy administracji państwowej w europejskich państwach socjalistycznych, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1971, 3, s. 23—39. 18) Wspólnoty miejscowe w Jugosławii, *Gospodarka i Administracja Terenowa* 1971, 9, s. 19—20. c) Recenzje i sprawozdania: 19) Przewód habilitacyjny dr Teresy Rabskiej, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1966, 4, s. 297—299. 20) Przewód habilitacyjny dra Witolda F. Dąbrowskiego, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1968, 4, 236—238. 21) Socjalistyczne kierownictwo gospodarką a prawo. Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej w Lipsku, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 1968, 5, s. 164—165. 22) J. Starościak, Wprowadzenie do prawa administracyjnego europejskich państw socjalistycznych, Warszawa 1968; *Państwo i Prawo* 1968, 11, s. 841—844. 23) M. Elżanowski, Zakład państwowy w polskim prawie administracyjnym, Warszawa 1970; *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1971, 4, s. 197—200.

STECKI LEOPOLD urodził się dnia 15 września 1927 r. w Zdrojku, woj. olsztyńskie. W roku 1939 ukończył ówczesną szkołę powszechną. Po wojnie kontynuował naukę w szkole średniej, uzyskując w 1948 r. świadectwo dojrzałości w Liceum Miejskim w Bydgoszczy. W tymże roku podjął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, odbywając je początkowo na dwóch kierunkach: prawniczym i ekonomicznym. W związku z reorganizacją studiów ekonomicznych zaszła konieczność ich przerywania. Kontynuował więc na tym uniwersytecie studia prawnicze zakończone w 1952 r. uzyskaniem magisterium prawa. W okresie od 1952 do 1959 poświęcał się działalności publicystycznej, ogłaszając w różnych czasopismach społeczno-literackich i dziennikach ponad 50 artykułów typu publicystycznego. Od roku 1959, po odbyciu semina-

rium doktoranckiego z prawa cywilnego na Wydziale Prawa Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu, przygotowywał rozprawę doktorską pod kierunkiem prof. dra Witalisa Ludwiczaka, pełniąc zarazem funkcję sędziego w Okręgu Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu. W roku 1965 uzyskał na Uniwersytecie A. Mickiewicza w Poznaniu stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Istota i ustanie ustawowej wspólności małżeńskiej majątkowej”. Rozprawa ta została w znacznej części wydana w Państwowym Wydawnictwie Naukowym przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. W okresie lat 1965 do 1970 opublikował szereg dalszych artykułów, glos i recenzji, a nadto przygotował rozprawę habilitacyjną, zatytułowaną: „Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych”, która została także wydana w Państwowym Wydawnictwie Naukowym przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. W 1970 r. po złożeniu na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu A. Mickiewicza kolokwium habilitacyjnego uzyskał stopień doktora habilitowanego z zakresu prawa cywilnego. W dniu 1 XI 1970 r. został powołany na stanowisko docenta etatowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Z dniem 1 X 1971 r. został mianowany kierownikiem Zakładu Prawa Cywilnego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Ustanie ustawowej wspólności małżeńskiej majątkowej, Poznań 1968, 2) Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych, Poznań 1970, b) Rozprawy i artykuły: 3) Granice ryzyka gospodarczego w świetle zasad odpowiedzialności cywilnej, Wydawnictwo NOT Inowrocław 1971, 4) Głos w sprawie wymagającej uporządkowania, Ławnik Ludowy 1960, 12, s. 23—25, 5) Przywrócenie ustawowej wspólności małżeńskiej majątkowej, Nowe Prawo 1966, 6, s. 747—755, 6) Odpowiedzialność za długi małżonków po ustaniu wspólności ustawowej, Nowe Prawo 1966, 10, s. 1189—1206. 7) Niektóre uwagi o ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej, Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 1967, 1 A, s. 71—74. 8) Zniesienie ustawowej wspólności małżeńskiej majątkowej, Państwo i Prawo 1967, 10, s. 542—550. 9) Podział majątku wspólnego, Nowe Prawo 1967, 10, s. 1293—1309. 10) Zwrot wydatków i nakładów na tle stosunków małżeńskich majątkowych, Nowe Prawo 1967, 12, s. 1621—1633. 11) Niebezpieczna i wadliwa praktyka, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1967, 2. 12) Postępowanie wcale nie wyjaśniające, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1967, 5. 13) Nowa rola sądu, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1967, 23. 14) Odpowiedzialność małżonków za długi w czasie trwania wspólności ustawowej, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1968, 2, s. 63—83. 15) Udziały małżonków w majątku wspólnym, Państwo i Prawo 1968, 8—9, s. 353—362. 16) Wyłączenie — instytucja nie znana, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1968, 13. 17) Uprawnienia sprzedawcy wynikające z artykułu 5552 kodeksu cywilnego, Nowe Prawo 1969, 7—8, s. 1134—1141. 18) Odsetki za opóźnienie w zapłacie należności ze stosunku pracy, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 1969, 8—9, s. 82—87. 19) Anons a odpowiedzialność, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1969, 18. 20) Odsetki w postępowaniu adhezyjnym, Palestra 1970, 5, s. 15—24. 21) Małżeństwo i wierzyciele, Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1970, 23. 22) Opóźnienie kupującego w świetle paragrafu 22 ogólnych warunków umów sprzedaży, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1971, 2, s. 51—60. 23) Dochodzenie kosztów procesu w świetle zasad małżeńskich ustrojów majątkowych,

Palestra 1971, 5, s. 35—41. 24) Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 I 1969 r. I CZ 138/68, Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych 1970, 3, s. 120—122. 25) Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 II 1969 r. I CZ 13/69, Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych 1970, 7—8, s. 333—335. 26) Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 II 1969 r. III CZP 133/68, Nowe Prawo 1970, 9, s. 1353—1357. 27) Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 XI 1968 r. VI KZP 59/67, Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych 1970, 12, s. 548—551. 28) Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 X 1969 r. III CZP 49/69, Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych 1971, 4, s. 177—180. 29) Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 IX 1969 r. I CR 458/69, Nowe Prawo 1971, 7—8, s. 1190—1196. 30) Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 II 1970 r. I CR 444/69, Nowe Prawo 1971, 10, s. 1549—1555. 31) Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 IX 1970 r. III CZP 11/70, Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych 1971, 11, s. 472—475. 32) Istota wezwania do wypełnienia zobowiązania, Palestra 1972, 2, s. 33—42. c) Recenzje: 33) J. Winiarz, Mażeńskie stosunki majątkowe, Warszawa 1967; Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1969, 2, s. 282—285. 34) J. Gwiazdomorski, Alimentacyjny obowiązek między małżonkami, Warszawa 1970; Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1971, 4, s. 200—203. Oprócz tego ponad 50 artykułów publicystycznych.

WINIARZ JAN JÓZEF, urodzony 10 czerwca 1923 r. w Brzostku, szkołę średnią rozpoczął w Jaśle (Gimnazjum i Liceum im. St. Leszczyńskiego), ukończył ją po wojnie i złożył egzamin dojrzałości w 1947 r. w Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym im. T. Kościuszki w Lubaniu Śląskim. Okres wojny spędził na Podkarpaciu z wyjątkiem ostatniego roku, kiedy przebywał w obozie przejściowym Burgweide (koło Wrocławia) i w innych miejscach prasy przymusowej. We Wrocławiu przeżył oblężenie tego miasta w 1945 r. Studia prawnicze ukończył w Warszawie, uzyskując w 1951 r. dyplom magistra prawa (specjalność — prawo cywilne) na Uniwersytecie Warszawskim. Po ukończeniu studiów pracował do 31 X 1956 r. w resorcie wymiaru sprawiedliwości (jako asesor sądowy, następnie sędzia sądu powiatowego w Warszawie), koncentrując swoją działalność zawodową głównie na pracy w Departamencie Ustawodawczym Ministerstwa Sprawiedliwości (naczelnik Wydziału Prawa Cywilnego). Równocześnie kontynuował pracę naukowo-dydaktyczną na Uniwersytecie Warszawskim i w innych warszawskich uczelniach. Z dniem 1 XI 1956 r. uzyskał przeniesienie służbowe do Instytutu Nauk Prawnych PAN i został powołany na stanowisko adiunkta w tym Instytucie. Pracując w INP PAN utrzymywał nadal stały kontakt naukowy z Uniwersytetem Warszawskim. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał w 1961 r. w Instytucie Nauk Prawnych PAN na podstawie rozprawy pt. „Ustalenie wysokości odszkodowania”. Habilitował się w tym samym Instytucie w maju 1968 r. na podstawie rozprawy „Użytkowanie wieczyste” i z dniem 1 III 1969 r. uzyskał tytuł samodzielnego pracownika naukowo-badawczego w INP PAN.

W 1968 r. uzyskał nagrodę Sekretarza Wydziału Nauk Społecznych PAN w ramach funduszu nagród przyznawanych naówczas co 2 lata dla

jednej w kraju pracy prawniczej, za pracę pt. „Użytkowanie wieczyste” (PWN Warszawa 1967).

Od uruchomienia w 1957 r. czasopisma „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” został członkiem kolegium redakcyjnego tego miesięcznika (do 31 XII 1971 r. sekretarz Redakcji). Od kilku lat jest członkiem Komitetu Redakcyjnego „Studiów Prawniczych”.

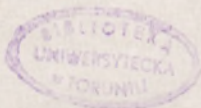
Po uzyskaniu habilitacji został powołany na członka Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych PAN i nadal w niej pozostaje. Uczestniczył w kilku konferencjach międzynarodowych, m. in. w 1967 r. w konferencji międzynarodowej w Szeged, poświęconej problematyce prawa gospodarczego, oraz w 2 międzynarodowych konferencjach prawa rodzinnego — w 1969 r. w Jenie i w 1971 w Bratysławie, gdzie wygłaszał referat.

W toku prac związanych z kodyfikacją prawa cywilnego (1951—1964) był sekretarzem Zespołu Prawa Cywilnego Materialnego Komisji Kodyfikacyjnej i opracowywał protokoły obrad oraz roboczy tekst uchwał podejmowanych przez ten Zespół w przedmiocie uregulowań poszczególnych projektów kodeksu cywilnego.

Z dniem 1 X 1971 r. zrezygnował z pracy w Instytucie Nauk Prawnych PAN i objął stanowisko docenta na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu, a jednocześnie powołano go na kierownika Zakładu Prawa Obrotu Uspołecznionego w b. Instytucie Prawa Sądowego UMK. W dniu 1 IV 1972 r. otrzymał nominację na stanowisko Dyrektora Instytutu Prawa Cywilnego na UMK. Z Instytutem Nauk Prawnych PAN zachował więź współpracy naukowej, pełniąc m. in. obowiązki zastępcy redaktora naczelnego „Systemu prawa cywilnego” i będąc współautorem tego „Systemu” oraz współautorem w „Systemie prawa rodzinnego i opiekuńczego”, jak również współautorem pracy zbiorowej przeznaczonej dla zagranicy pt. „Polskie prawo cywilne”. Kieruje ponadto grupą badawczą zajmującą się problematyką prawną kontraktacji.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Ustalenie wysokości odszkodowania, Warszawa 1962. 2) Odpowiedzialność państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych, Warszawa 1962. 3) Użytkowanie wieczyste, Warszawa 1967. 4) Mażeńskie stosunki majątkowe, Warszawa 1967. 5) Prawo użytkowania wieczystego, Warszawa 1970. 6) Obowiązek naprawienia szkody, Warszawa 1970. b) Rozprawy i artykuły, glosy: 7) Z zagadnień kodyfikacji postępowania cywilnego. Postulaty de lege ferenda, Nowe Prawo 1952, 3. 8) Głosy praktyki sądowej. Materiały do kodyfikacji prawa cywilnego: przedmiot i systematyka k.c., Nowe Prawo 1951, 3 (wspólnie z A. Krajewskim). 9) Problem odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych. Postulaty de lege ferenda, Nowe Prawo 1956, 5. 10) Formy władzy opiekuńczej. Z zagadnień kodyfikacyjnych, Prawo i Życie 1958, 25. 11) Kobieta w prawie i życiu, Prawo i Życie 1959, 11. 12) Refleksje nad „rozwodowymi refleksjami”, Prawo i Życie 1960, 2. Ustalenie wysokości odszkodowania — art. 158 § 1 k.z. (autoreferat), Sprawozdania z prac Wydziału I PAN 1961, 2. 13) Odpowiedzialność majątkowa pracowników państwowych, Gospodarka i Administracja Terenowa 1963, 5. 14) Trwałość małżeństwa i dobro rodziny, Prawo i Życie 1962, 19. 15) Nad projektem k.p.c, Prawo

i Życie 1964, 21 (wspólnie z C. Tabęckim). 16) Z zagadnień form prawnych budownictwa mieszkaniowego w ZSRR, *Studia Prawnicze* 1967, 16. 17) Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania, *Prawo i Życie* 1967, 26. 18) Odpowiedź na pytanie prawne w sprawie nabycia własności gospodarstwa rolnego przez konkubinę, *Palestra* 1968, 4. 19) Die Aufhebung der ehelichen Vermögensgemeinschaft während und nach Beendigung der Ehe im geltenden polnischen Recht, *Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität, Jena* 1970, 6. 20) Wspólność ustawowa na tle ewolucji ustawodawstwa rodzinnego w Polsce Ludowej, *Studia Prawnicze* 1970, 26/27. 21) Glosa dot. ustawy o zwalczaniu alkoholizmu, *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1966, poz. 8. 22) Glosa dot. przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody, *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1966, poz. 33. 23) Glosa dot. własności budynku wzniesionego wbrew umowie o oddaniu gruntu w użytkowanie wieczyste, *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1967, poz. 184. 24) Glosa dot. uprawnienia państwa do jednostronnego rozwiązania umowy o oddanie terenu w użytkowanie wieczyste, *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1968, poz. 61. 25) Glosa dot. uznania dziecka pozamałżeńskiego przez ojca, *Państwo i Prawo* 1968, 11. 26) Glosa dot. wyłączności korzystania z terenu państwowego przez wieczystego użytkownika, *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1969, poz. 234. 27) Glosa dot. ustanawiania praw rzeczowych ograniczonych na prawie użytkowania wieczystego, *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 1970, poz. 85. 28) Uznanie winy funkcjonariusza przez jego organ przełożony. Komentarz do orzeczenia Sądu Najwyższego, *Funkcjonowanie administracji w świetle orzecznictwa* (praca zbiorowa), III:1971, poz. 4. c) *Prace popularnonaukowe*: 29) *Ochrona praw matki, dziecka i rodziny*, Warszawa 1954. 30) *Obowiązek alimentacyjny*, Warszawa 1956. 31) *O wynagradzaniu szkód wyrządzonych przez funkcjonariuszy państwowych*, Warszawa 1957. 32) *Ochrona praw matki, dziecka i rodziny* (wyd. II zmienione), Warszawa 1965. d) *Recenzje, opracowania, sprawozdania*: 33) *Z prac zespołu prawa cywilnego materialnego Komisji Kodyfikacyjnej*, *Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości* 1958, 4, 5. 34) *Z dyskusji nad prawem gospodarczym*, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 1960, 6. 35) *Nauki prawne w 20-lecie Polski Ludowej*, *Nauka Polska* 1965, 3. 36) *Kongres Międzynarodowej Federacji Kobiet Zawodów Prawniczych*, *Państwo i Prawo* 1967, 11. 37) S. Szer, *Prawo rodzinne w zarysie*, wyd. II zmienione (red. J. Winiarz), Warszawa 1969. 38) G. M. Swierdłow, *Małżeństwo i rozwód* (tłum. polskie), Warszawa 1952; *Nowe Prawo* 1952, 6. 39) J. Górecki, *Unieważnienie małżeństwa*, Kraków 1959; *Nowe Prawo* 1959, 11. 40) S. Szer, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1956; *Prawo i Życie* 1966, 7. 41) Z. Gawrońska-Wasilkowska, *Małżeństwo — istota, trwałość, rozwód*, Warszawa 1966, *Prawo i Życie* 1967, 8. 42) Z. Wasilkowska, *Prawo w życiu kobiety*, Warszawa 1967; *Prawo i Życie* 1967, 10. 43) S. Szer, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1967; *Prawo i Życie* 1967, 24. 44) *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* (zeszyt specjalny poświęcony jubileuszowi Alfreda Ohanowicza), Poznań 1968, 3; *Państwo i Prawo* 1970, 12. 45) J. Paliwoda, *Kierowanie rolnictwem przez rady narodowe. Zagadnienia administracyjno-prawne*, Warszawa 1968; *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1969, 1. 46) J. Gwiadomorski, „Alimentacyjny” obowiązek między małżonkami, Warszawa 1970; *Państwo i Prawo* 1971, 5. 47) A. Stelmachowski: *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1969; *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1972, 2.



STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Sectio B (Chemia)

- RYCHCIK WIESŁAW, BASIŃSKA HALINA: Jodometryczna metoda oznaczania metalicznej miedzi oraz miedzi w stopach mosiądzu i brązu, s. 8.
- ORYLSKI ZENON: Badania nad składem żelazocyjanków bizmutu wytrącających się w reakcji $\text{Bi}(\text{NO})_3 + \text{H}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$, s. 14, Warszawa-Poznań 1972, vol. 8, nr 4, zł 8,—
- BOROWIECKI LUCJAN, GŁOWIŃSKA JOANNA: Zmostkowany jon karboniowy w układzie bornanu, Warszawa-Poznań 1972, s. 20, vol. 8, nr 5, zł 8,—

Sectio D (Botanica)

- KĘPCZYŃSKI KLEMENS, CEYNOWA-GIEŁDON MIROSŁAWA: Obserwacje nad roślinnością Zalewu Koronowskiego, Warszawa-Poznań 1972, vol. 9, nr 4, zł 21,—
- BOIŃSKI MARIAN: Lasy liściaste środkowej części Pojezierza Krajeńskiego, Warszawa-Poznań 1972, vol. 9, nr 5, zł 45,—

Sectio F (Astronomia)

- IWANOWSKA WILHELMINA: Statistical Population Indices of M Type Dwarfs, s. 7.
- WEGNER WALTER: Spectrophotometric Investigations of Mean Atmospheric Extinction at Piwnice, s. 8—20.
- ADAMIAK LUCYNA, GAŚKA STANISŁAW, WIERCIOCH KAZIMIERZ: Statistical Investigation of Orbital Elements of Meteors (Part II), s. 21—28.
- GAŚKA STANISŁAW: On the Relation Between Some Orbital Elements of Minor Planets and Meteors, s. 29—32, Toruń 1972, vol. 5, nr 1, zł 9,—

Sectio G (Physiologia)

- OLSZEWSKA ELŻBIETA: Charakterystyka mięśniowych zjawisk elektrycznych w rozwoju larwalnym mącznika młynarka (*Tenebrio molitor* L.), Toruń 1972, s. 31, vol. 3, nr 4, zł 9,—

BIBLIOTEKA KOPERNIKAŃSKA

- NOWAK ZENON: Kultura umysłowa Prus Królewskich w czasach Kopernika, Toruń 1972, s. 95, nr 9(19), zł 15,—
- ASTRONOMIA W TORUNIU, MIEŚCIE MIKOŁAJA KOPERNIKA, pod red. Cecylii Iwaniszewskiej, Toruń 1972, s. 89, nr 10(20), zł 14,—
- GÓRSKI KAROL: Dom i środowisko rodzinne Mikołaja Kopernika (2 wyd.), Toruń 1972, s. 53, nr 1(8), zł 10,—
- ASTRONOMY IN TORUŃ, Nicholas Copernicus' Native Town, ed. by Cecylia Iwaniszewska, Toruń 1972, s. 73, nr 1(21), zł 15,—
- RYMASZEWSKI BOHDAN: Toruń in the days of Copernicus, Toruń 1972, s. 73, nr 2(22), zł 15,—
- BISKUP MARIAN: Nicolaus Copernicus im öffentlichen Leben Polens, Toruń 1972, s. 102, nr 3(23), zł 15,—

